

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Bakalářská práce

Michal Dokoupil

Václav Vladivoj Tomek a Národní muzeum

Václav Vladivoj Tomek and the National Museum

Poděkování

Rád bych poděkoval paní PhDr. Kláře Woitschové, Ph.D., za vedení bakalářské práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, citoval jsem všechny použité prameny a literaturu a práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia ani k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 26. 5. 2021

Abstrakt

Předmětem práce je zmapování působení historika V. V. Tomka v Národním muzeu v průběhu jeho života, které jsem rozdělil po studiu historických pramenů a literatury týkající se jeho činnosti v Národním muzeu do tří epizod.

V první epizodě jsou popsány počáteční kontakty V. V. Tomka s osobnostmi Národního muzea, které měly vliv na jeho profesní a názorový vývoj, jeho zapojení se do činnosti v Národním muzeu před r. 1848.

V druhé epizodě je popsáno působení V. V. Tomka v Národním muzeu po r. 1848 a dále v době Bachova absolutismu.

Ve třetí epizodě je zmapována činnost V. V. Tomka spjatá s Národním muzeem v druhé polovině 19. století.

Jelikož myšlenka založit Vlastenské (Národní) muzeum vznikla v Královské české společnosti nauk a z Vlastenského (Národního) muzea byl dále iniciován vznik Časopisu společnosti vlastenského Museum v Čechách i vznik Matice české a protože činnost těchto institucí se navzájem prolíná, je popsáno současně působení V. V. Tomka i v těchto institucích. Zároveň je zmíněno i působení V. V. Tomka na Karlo Ferdinandově univerzitě, která vždy těsně spolupracovala s Vlastenským (Národním) muzeem.

Klíčová slova

Václav Vladivoj Tomek, Národní muzeum, Časopis Českého musea, Matice česká, Karlo – Ferdinandova univerzita.

Abstract

The main thesis is the mapping of the work of the historian V. V. Tomek in the National Museum during his life, which I divided after studying historical sources and literature related to his activities in the National Museum into three episodes.

The first episode describes V. V. Tomek's initial contacts with the personalities of the National Museum, which had an influence on his professional and opinion development, his involvement in activities at the National Museum before 1848.

The second episode describes the work of V. V. Tomek in the National Museum after 1848 and during Bach's absolutism.

In the third episode, the activities of V. V. Tomek associated with the National Museum in the second half of the 19th century are mapped.

Since the idea of establishing the Patriotic (National) Museum originated in the Royal Bohemian Society of Sciences and the Patriotic (National) Museum was further initiated by the creation of the Journal of the Czech Museum and the creation of the *Matice české*, and because the activities of these institutions are intertwined, the work of V. V. Tomek is also described in these institutions. At the same time, the work of V. V. Tomek at Charles Ferdinand University, which has always worked closely with the Patriotic (National) Museum, is also mentioned.

Keywords

Vaclav Vladivoj Tomek, National Museum, Journal of the Czech Museum, *Matice česká*, Karlo – Ferdinand University.

Obsah

Úvod.....	9
Rozbor pramenů a literatury	10
I. Studijní léta, počátky působení V. V. Tomka ve Vlastenském muzeu, Matici české, ČČM a jeho další vlastenecká činnost do roku 1848	12
1.1 Dětství a školní léta v Hradci Králové	12
1.2 Léta univerzitní	14
1.3 Konec úřednické dráhy	21
1.4 Valné shromáždění muzejní společnosti v r. 1841 a jeho důsledky.....	23
1.5 Počátek působení v Matici české do r. 1848	24
1.6 Počátek působení ve Vlastenském muzeu do r. 1848	28
1.8 Členem Královské české společnosti nauk	29
1.9 Jiná spisovatelská a vlastenecká činnost do r. 1848.....	30
1.10 Placným pomocníkem Palackého.....	32
1.11 Valná shromáždění muzejní společnosti v letech 1846 a 1847 a jejich důsledky.....	33
II. V. V. Tomek, osobnosti muzea a muzeum v r. 1848-1852 a v době Bachova absolutismu	34
2.1 Činnost osobností muzea v r. 1848	34
2.2 Deník Pokrok	37
2.3 Slovanský sjezd.....	38
2.4 Politická činnost.....	39
2.5 Činnost v Časopisu Českého musea a Matice české v r. 1849.....	41
2.6 Profesorem na Pražské univerzitě	42
2.7 Rozchod s Havlíčkem	46
2.8 Dočasný rozchod s Palackým.....	48
2.9 Články v ČČM ze studia Vídeňských archivů a další spisovatelská činnost	53
2.10 Bachův absolutismus.....	56
2.10.1 Muzeum pod policejním dozorem.....	56
2.10.2 Spor o Rukopisy.....	58
2.10.3 Dopisy s Josefem Jirečkem	63
III. Působení V. V. Tomka v Národním muzeu od roku 1861 do roku 1905	69
3.1 Muzeum potřebuje novou budovu	69
3.2 Nová budova na Václavském náměstí	73
3.3 Historiografická a literární činnost.....	76
3.3.1 Přehled knižně vydaných spisů V. V. Tomka od r. 1860.....	77
3.3.2 Vědecké práce V. V. Tomka v Časopise Musea království Českého po r. 1860	78

3.3.3 Vědecké práce V. V. Tomka v časopise „ <i>Památky Archeologické a místopisné</i> “	79
3.3.4 Vědecké práce V. V. Tomka ve Zprávách král. čes. společnosti nauk obsahují asi 69 prací.	80
3.4 Univerzitní činnost	80
3.5 Politická činnost	83
Závěr	86
Seznam pramenů a literatury	91
1. Prameny nevydané	91
2. Prameny vydané	91
2. Odborná literatura	91
Seznam příloh	97
Přílohy	I

Seznam zkratk

ČČM – Časopis Českého musea

MČ – Matice česká

NM – Národní muzeum

PV – Píseň vyšehradská

RK – Rukopis královédvorský

RZ – Rukopis zelenohorský

MPKV – Milostná píseň krále Václava

arch. – architekt

Úvod

Národní muzeum (dále NM) je největší muzeum v České republice a v roce 2018 oslavilo 200 let od svého vzniku. Jelikož mě zajímají dějiny NM a osobnosti, které tuto historii NM v 19. století tvořily, chtěl jsem si zvolit za téma své bakalářské práce některou z těchto osobností a zmapovat její působení v NM v 19. století. V té době prošlo NM významnými etapami svého vývoje, v nichž se formovaly obory, které se začaly dále v NM i rozvíjet. Svůj život spojilo s působením v NM v 19. století mnoho významných osobností, podílejících se na vytváření novodobé české vědy a kultury.

Z těchto osobností 19. století jsem si vybral historika Václava Vladivoje rytíře Tomka a práce nese název „*V. V. Tomek a Národním muzeem*“. Časové období této práce spadá do let 1818 až 1905 a je rozděleno do tří etap. V první etapě je stručně popsána doba studií V. V. Tomka a dále se v této etapě věnuji událostem, které formovaly Tomkovo vlastenecké cítění a které ho přivedly do okruhu českých vlastenců při společnosti Vlastenského muzea v Čechách (v r. 1847 přejmenována na Společnost Českého muzea). V druhé etapě je popsáno působení V. V. Tomka ve Společnosti Českého muzea, (která byla přejmenována v r. 1854 na Společnost Muzea království Českého) od r. 1848 do r. 1852 a dále v době Bachova absolutismu až do r. 1861. Ve třetí etapě se věnuji působení V. V. Tomka ve Společnosti Muzea království Českého od r. 1861 až do jeho smrti v r. 1905.

Historik V. V. Tomek se významně podílel na rozvoji Národního muzea v 19. století, na rozvoji Matice české a Časopisu Českého musea. Byl také univerzitním profesorem, významným a uznávaným historikem, členem řady vědeckých a kulturních institucí a poslancem zemského sněmu a říšské rady. Cílem mé práce je přiblížit na základě vybraných historických pramenů působení V. V. Tomka v těchto institucích.

S Národním muzeem se seznámil již při studiu práv v r. 1838, když bylo umístěno na Hradčanech ve Šternberském paláci a zůstal s ním v těsném spojení i po jeho přemístění do Nosticova paláce v ulici Na Příkopě (tehdy Kolovratská třída) i po jeho konečném přemístění do nové, krásné, monumentální budovy na Václavském náměstí. V NM V.V. Tomek zažil doby rozvoje, stagnace, doby nadějí i zklamání. Do dění v NM byl vtažen takovými osobnostmi jako byl Pavel Josef Šafařík a František Palacký a působení v NM zůstal věrný až do své smrti v roce 1905.

V závěru provedu shrnutí zásluh V. V. Tomka a jeho význam při rozvoji Národního Muzea, upozorním na jeho vlastnosti a zmíním se i o tom jaké úspěchy dosáhl mimo muzeum.

Rozbor pramenů a literatury

Nevydané prameny:

Literární archiv památníku národního písemnictví

V osobním fondu Josefa Jirečka v tomto archivu mě zajímal písemný pramen soukromé povahy, korespondence J. Jirečka a V. V. Tomka. Z tohoto archivu jsem použil pro svou práci dopis J. Jirečka V. V. Tomkovi z 24. 6. 1850 ve kterém mu sděluje založení Vídeňského deníku a popisuje obsazení redakce (příloha č. 4).

Archiv Národního muzea

Vzhledem k tématu mé práce jsem se zajímal v tomto rozsáhlém fondu V. V. Tomka o soukromé prameny písemné povahy, vzájemnou korespondenci, která probíhala mezi V. V. Tomkem a bratry Jirečkovými v letech 1849 až do smrti Josefa Jirečka v r. 1888 (Dopisy J. Jirečka 161 ks a jeho bratra Hermenegilda 23 ks). Jelikož vzájemná korespondence z let 1858 až 1862, která mě nejvíce zajímala, byla vydána i knižně, použil jsem ve své práci tento vydaný pramen, který bude zařazen mezi vydané prameny. Tento fond obsahuje i další písemný pramen soukromé povahy, deníky V. V. Tomka z let 1835–1838 a 1868–1881, které sloužily později V. V. Tomkovi jako podklad pro napsání a vydání jeho díla „*Paměti z mého života I-II*“. Toto dílo jsem použil taktéž jako vydaný pramen a zařadil ho mezi vydané prameny. Dále jsou v této práci tyto ukázky z osobního fondu V. V. Tomka, které mají spojitost s tématem mé práce. Ukázky Tomkova rukopisu z deníku jsou v příloze číslo 1 a 5 (písemné prameny soukromé povahy). V příloze č. 2 je koncept Tomkových zápisů, jako sekretáře Matice z r. 1847 (biografický pramen, diář). V příloze č. 3 je uveden seznam členů MKČ a MČ, které mohou být členy širšího sboru Matice české (biografický pramen, diář). V příloze č. 6 je poděkování správního výboru muzea Tomkovi za dlouholetou činnost jednatele z r. 1877 (biografický materiál). V příloze č. 7 je oznámení správního výboru Tomkovy že byl zvolen zástupcem kurátora Matice české z r. 1879 (biografický materiál). Příloha č. 8 pozvánka do Sboru muzejního pro řeč a literaturu českou na čtvrtek 11. července 1889 (biografický materiál).

Vydané prameny:

Paměti z mého života I-II (narativní-biografický pramen). V. V. Tomek v tomto díle popsal důležité události o jeho životě, které se týkaly z velké části i událostí v Národním muzeu od čtyřicátých let 19. století do r. 1888, ale zároveň zde popsal i své volnočasové aktivity. Informace o událostech v institucích muzea jsem použil i ve své práci.

Spoléhámť docela na zkušené přátelství Vaše...: vzájemná korespondence J. Jirečka a V. V. Tomka z let 1858–1862 (písemný pramen soukromé povahy, soukromá korespondence). V tomto díle je zveřejněna vzájemná korespondence V. V. Tomka a J. Jirečka a dále dopisy V. V. Tomka hraběti Lvu Thunovi a hraběti Jindřichu Clamu–Martinicovi i jeho odpověď V. V. Tomkovi, celkem 85 dopisů z let 1858 až 1862. Z tohoto díla jsem čerpal informace pro svou práci o první diskuzi o pravosti rukopisů, o boji o stvrzení stanov muzejní společnosti, o celkové situaci v Museu království Českého a v Matici české i o konci absolutismu v Rakousku.

Další odborná literatura, kterou jsem používal k napsání své bakalářské práce je uvedena v seznamu odborné literatury.

I. Studijní léta, počátky působení V. V. Tomka ve Vlastenském muzeu, Matici české, ČČM a jeho další vlastenecká činnost do roku 1848

1.1 Dětství a školní léta v Hradci Králové

V. V. Tomek se narodil v neděli 31. 5. 1818 v Hradci Králové do rodiny obuvnického mistra Josefa Tomka a Terezie Tomkové jako osmé dítě.¹ Pokřtěný byl jako Václav, druhé křestní jméno Vladivoj začal používat až na univerzitě v roce 1837, když začal přispívat jako spisovatel do časopisu Květy. Každý z českých spisovatelů si podle tehdejšího zvyku přidával ke svému křestnímu jménu ještě jedno české jméno. Jméno Vladivoj se mu líbilo a nikdo ze známých ho ještě neměl, proto ho začal používat.² Kmotrem V. V. Tomka byl vzdělaný hradecký kupec Kučera.³ Obě rodiny se přátelily. Otec V. V. Tomka pracoval v mládí v Praze a ve Vídni a jelikož byl pracovitý a šetrný, zakoupil později, když se oženil, dům a polnosti v Hradci Králové. Dům a polnosti mu přinášeli výdělek i později, když už nemohl kvůli zdraví provozovat řemeslo.⁴

Od raného dětství byl V. V. Tomek velice vnímavý a měl dobré pozorovací schopnosti. Ve svých pamětech později popsal každodenní život své rodiny, rodin přátel rodičů i podnájemníků v domě otce.⁵

Do školy začal V. V. Tomek chodit po Velikonocích v r. 1824. Učení mu šlo velice dobře. Elementární školu a tři třídy hlavní školy absolvoval tak, že již po dušičkách v r. 1827 začal studovat na gymnáziu. Až do r. 1848 se dělilo gymnázium na šest tříd.⁶

V parvě V. V. Tomka zajímala latina a geografie, v principii dějepis (první pololetí dějepis Čech, druhé dějepis rakouského mocnářství).

Tomkův starší bratr Josef s Josefem Kučerou⁷ začali po prázdninách r. 1829 studovat univerzitu v Praze.⁸ Tomek pokračoval ve studiu 3. a 4. ročníku – gramaticy a syntaxi. Tomkovi tehdy pomáhal s opravováním úloh z řečtiny a latiny student teologie Josef Rozsypal, který bydlel u Kučerů.⁹ Při té příležitosti mohl Tomek navštěvovat velmi dobře vybavenou knihovnu, ve které

¹ Jaroslava POSPÍŠILOVÁ, V. V. Tomek a jeho rodné město, in: M. Řezník (ed.), W. W. Tomek, historie a politika, s. 147–153.

² TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. Str. 84.

³ Tamtéž. Str. 9.

⁴ Tamtéž. Str. 1.

⁵ Tamtéž. Str. 4–9.

⁶ Čtyři třídy byly gramatikální – parva, principie, gramatika, syntaxi. Dvě třídy byly humanitární – poezie, rétorika.

⁷ Syn Jana Josefa Kučery – nejbohatšího kupce a nejváženějšího měšťana v Hradci Králové.

⁸ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. Str. 20.

⁹ Tamtéž. Str. 22.

měl povolení otce Josefa Kučery si přečíst jakoukoliv knihu. Zde se poprvé seznámil s některými díly českého písemnictví v časopise „Dobroslava“, s Pelclovým dějepisem Čech,¹⁰ s některými díly Friedricha Schillera, příběhy Kolumba a Cortéze. Také Rozsypal mu půjčoval knihy, mezi nimi byl i Královský rukopis, kterému sice, jak přiznává, ještě málo rozuměl, ale čtení knih ho bavilo a rozšiřovalo jeho obzor.

Tomek si začal přivydělávat i doučováním dětí nájemníků v domě a v posledním ročníku gymnázia doučoval i děti profesora Němečka. Doučoval i bratry Ignatia a Ferdinanda.¹¹

V roce 1833 Tomek úspěšně zakončil gymnázium a po prázdninách začal studovat na univerzitě.¹²

V době Tomkova příchodu na univerzitu v roce 1833 do Prahy již bylo obrozenecké hnutí a činnost vlasteneckých sil v muzeu v plném proudu. Začátky, ale nebyly jednoduché.

V Čechách byly zpočátku zakládány různé spolky (Společnost na zvelebení rolnictví a svobodných umění v království Českém v r. 1769, Společnost učená v r. 1769, z které se vyvinula Královská česká společnost nauk v r. 1784, Soukromá společnost vlasteneckých přátel umění v Čechách v r. 1796, Pražská polytechnika v r. 1806, Spolek pro zvelebení hudby v r. 1810, Konzervatoř pražská v r. 1811). V Čechách, ale chyběl ústav, který by sbíral, soustřeďoval a k vědeckému zpracování zpřístupnil knihy, rukopisy a listiny království Českého, sbírky historické, sbírky přírodovědecké a doplňoval by pražskou Karlovu univerzitu i činnost založených spolků. Takovým ústavem mělo být Národní muzeum.¹³

Myšlenka založit Národní muzeum vznikla v Královské české společnosti nauk, která byla ve spojení se salonem Františka hraběte Šternberka-Mandersheida. Za otce Národního muzea je pokládán jeho bratranec, hrabě Kašpar Maria Šternberk (1761–1838). Za den založení NM se pokládá 15. 4. 1818, kdy bylo vydáno „Provolání“ k založení Národního muzea (tehdy Vlastenského muzea v Čechách)¹⁴ na slavnostním shromáždění představitelů zemsko-vlastenecké šlechty. Císař František I. potvrdil stanovy muzejní společnosti 14. 6. 1822, což je datum právního vzniku Národního muzea. Dne 23. 12. 1822 byl na ustavujícím valném shromáždění vědecké společnosti Národního muzea zvolen hrabě Kašpar Maria Šternberk jejím prezidentem.¹⁵ Dne 1. května 1824 bylo muzeum otevřeno veřejnosti.¹⁶

¹⁰ PELCL, F. M. – *Krátké dějiny Čech od doby nejstarší po současnost (Kurzgefaßte Geschichte der Böhmen, von den ältesten bis auf die neuesten Zeiten)*. Později dílo přepracoval a vydal jako Novou kroniku českou.

¹¹ Ferdinand a Ignatius byly synové Jana Josefa Kučery

¹² TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 24–25.

¹³ NĚMEC, Bohumil. *Museum království Českého*, Národní čítanka. str. 244.

¹⁴ HANUŠ, Josef. *Národní muzeum a naše obrození*, Díl II. str. 35.

¹⁵ Tamtéž. str. 116.

¹⁶ Tamtéž. str. 158.

Rozsah sbírek získaných od šlechtických rodů a z nákupů rostl díky iniciativě hraběte Kašpara Šternberka, již od r. 1818 a bylo nutné je někam umístit. Z tohoto důvodu byla muzeem najmuta část Šternberského paláce na Hradčanském náměstí. Rozšířil se také počet kustodů, kteří sbírky třídili a zařizovali (přírodovědec F. X. Zippe, knihovník V. Hanka).¹⁷ V roce 1823 přišel do Prahy studovat české dějiny mladý František Palacký, který na doporučení Dobrovského sepsal historii rodu Šternberků a s oběma bratřenci se spřátelil. Dobrovský byl také vtažen do dění v muzeu. Palacký v r. 1827 začal po dohodě s Kašparem ze Šternberka vydávat časopis Vlastenského muzea v české a německé verzi, aby veřejnosti přiblížil činnost muzea a jeho sbírky.¹⁸ Německá verze časopisu (měsíčník, odbornější) brzy zanikla a česká verze pod názvem „*Časopis společnosti vlastenského Museum v Čechách*“ (osvětový čtvrtletník) zdomácněl, byl oblíbený.¹⁹ Palacký si uvědomoval, že veškerá péče o českou literaturu a řeč, musí vycházet z Vlastenského muzea. Díky snaze Palackého byl 11. 1. 1830 založen při Společnosti vlastenského muzea první z jeho odborných sborů, a sice „*Sbor pro vědecké vzdělání řeči a literatury české*“ a z jeho iniciativy bylo 14. 3. 1830 muzejním výborem schváleno zřízení zvláštní pokladnice zvané „*Malice česká*“. Působit začala od 1. 1. 1831. Malice česká převzala vydávání Časopisu Českého muzea a začala vydávat i české knihy. Muzejní výbor jmenoval kurátorem Malice českého knížete Rudolfa Kinského.²⁰

1.2 Léta univerzitní

Ale vraťme se k osobnosti V. V. Tomka. V říjnu 1833 Tomek zahájil studia na filozofické fakultě na univerzitě v Praze.²¹ Filozofie měla dva ročníky – logiku a fyziku. Filozofická studia byla tehdy přechodem z gymnázia na tři takzvané vyšší fakulty – právnickou, lékařskou a teologickou.²²

Pro mladého Tomka začal úplně nový život. Doposud znal pouze Hradec Králové a jeho blízké okolí. Nyní se ocitl ve velkém městě, na staroslavné Karlově univerzitě, která mu umožňovala studium zajímavých vědeckých oborů spolu s mladíky ze všech různých gymnázií v Čechách. V logice bylo asi pět set posluchačů a s některými ho pojilo přátelství i v jeho dalším životě.

¹⁷ Franz Xavier Zippe – byl profesorem přírodopisu na Pražské univerzitě, mineralog, geolog a od r. 1824 kustod v Českém muzeu (Národním muzeu) a byl zakladatelem české mineralogie a geologie. Václav Hanka – byl knihovník, spisovatel, jazykovědec, slavista, archivář, kustod historické a numismatické sbírky v NM.

¹⁸ HANUŠ, Josef. *Národní museum a naše obrození, Díl II. str. 325–329.*

¹⁹ WOITSCHOVÁ, Klára – Časopis Národního muzea v letech 1827-2012. Klára Woitschová. Český lid: Etnologický časopis = Ethnological Journal Roč. 100, č. 1 (2013), s. 6–8.

²⁰ HANUŠ, Josef. *Národní museum a naše obrození, Díl II. str. 416–417*

²¹ PAZDERSKÝ, Roman. *Historik Wáclaw Wladiwoj Tomek a české dějepisectví 19. století.* str. 135.

²² TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života.* Díl I. str. 29.

(Vrťátko později bibliotékař Českého muzea, Václav Štulc později kanovník Vyšehradský atd.)²³ Tomka bavila výměna myšlenek s ostatními studenty o věcech, které se učili.²⁴

Ze začátku až do 27. října 1837 bydlel po dobu studií spolu se svým bratrem Josefem a Josefem Kučerou a spolužákem Sýkorou v pražském domě Kučerových. Bydlení měl tedy našťestí zdarma. Finanční podpora z domova byla po smrti otce nedostatečná, takže obživa byla všelijaká. Tomek se, ale nelitoval a dovedl se s touto situací vyrovnat, což byla jeho velice dobrá vlastnost. Jak uvádí ve svých pamětech: „*Jakkoli bylo mé hmotné opatření v tomto způsobu chatrné, žil jsem zdráv a spokojen, zvláště při nové dráze na studiích, která se mi v Praze otevřela*“.²⁵

V logice si nejvíce oblíbil filozofii a stále se mu nejvíce líbilo dílo Fridricha Schillera.²⁶ Ve fyzice byl jeho nejvíce oblíbený dějepis a začal vážně uvažovat, že dějiny se stanou jeho budoucím povoláním. Začal si dělat poznámky z historických děl (F. Schiller, W. Scott), sepisoval dějepis Hradce Králové (práci z pilnosti pro profesora dějepisu Josefa Leonarda Knolla) podle díla Bienenberka (dějepis Hradce Králové).²⁷ Z citátů z tohoto díla a z Pelclova popisu pramenů přidaného k jeho „*Kurzgefasste Geschichte der Böhmen*“²⁸ se seznámil se jmény starších letopisců a dějepisců českých. Již počátkem roku 1835 ve druhém ročníku filozofie četl něco z Dubravia a později i z Hájka z Libočan. Učil se soukromě anglicky a navštěvoval přednášky o vlašské řeči (italština) začaly se formovat i jeho politické názory. Částečně je získával z debat s různými spolužáky, přáteli a jinými osobami, částečně z knih. Podle Tomka to byly názory divoké a neuspořádané.

Od 1. 1. 1835 si začal psát obsáhlejší deník, aby věděl, co každý den četl, z čeho si dělal výtahy a na čem pracoval. Začal číst Césara, aby se zdokonalil v latině. V lednu odevzdal profesorovi dějepisu Knollovi I. díl dějepisu města Hradce a v druhém pololetí pokračoval v sepisování II. dílu, který odevzdal po prázdninách.²⁹ V císařské bibliotéce si začal dělat výpisky z knih a z kronik.

Dne 2. 3. 1835 zemřel císař František I. a na trůn nastoupil císař Ferdinand I.³⁰

²³ Antonín Jaroslav Vrťátko – byl český spisovatel a knihovník. Člen Sboru pro vědecké vzdělávání české řeči a literatury a mimořádný člen Královské české společnosti nauk. Václav Štulc – byl spisovatel a vlastenecký kněz. Člen vyšehradské kapituly a podporovatel Českého muzea a Matice české.

²⁴ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. Str. 30.

²⁵ Tamtéž. str. 29, 108.

²⁶ Tamtéž. str. 32.

²⁷ BIENER von Bienenberg, K. J. 1780: *Geschichte der Stadt Königgrätz I*. Prag. (Dějiny Hradce Králové).

²⁸ PELCL, František Martin. *Kurzgefaßte Geschichte der Böhmen, von den ältesten bis auf die neuesten Zeiten*. Erste Abtheilung. Zweyte vermehrte, verbesserte und fortgesetzte Auflage. Prag: mit Schriften der keiserl. königl. Normalschule, durch Joh. Adam Hagan, 1779.

²⁹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 34–36.

³⁰ Tamtéž. str. 37–38.

Na Velikonoční prázdniny v roce 1835 vyrazil s bratrem Josefem pěšky na pozvání pátera Rozsypala na Orlík, kde se stal páter Rozsypal zámeckým kaplanem.³¹ Dne 11. 4. p. Rozsypal zavedl Tomka do orlického archivu. Zde Tomek uviděl poprvé staré historické listiny, dokonce dostal nějaké domů k prohlédnutí. Zde také slyšel poprvé jméno Palacký,³² který tu byl na návštěvě v archivu několik dní před ním, jelikož chtěl archiv využít ke svému dílu o dějinách českých.³³ Návštěva tohoto archivu měla na Tomka velký vliv. Tomek si uvědomil, že gymnázium, které studoval, bylo celé německé, o snahách o povznesení národní literatury tehdy nic nevěděl, knihy, které četl byly jak české, tak německé, bylo mu to jedno. Věděl, že profesori na gymnáziu Klicpera a Chmela jsou čeští spisovatelé a měl k nim úctu, ale slovo vlastenec vzbuzovalo v Hradci spíše posměšky. Teprve v Praze zaregistroval více vlastenecké snahy na univerzitě od žáků Jungmanových a Svobodových z Prahy i žáků z jiných gymnázií v Čechách. Teprve od spolužáků A. J. Vrtátka, Trojana,³⁴ V. Štulce a dalších se z rozprav s nimi dozvěděl o dílech české literatury a o mužích, kteří jsou s českou literaturou spojeni. Tomek, zaujatý díly Schillerovými, obhajoval německou literaturu a její kosmopolitické ideje. Argumentoval pohřešováním demokratických a republikánských idejí u českých vlastenců, podle něj se jednalo pouze o slova česká místo německých. Postupně, ale začínal chápat, že čeští vlastenci jako např. Jungmann a další musí přece cítit lásku k vlasti a jazyku. Ještě více pochopil, když se zabýval starším dějepisem českým a zjistil, že ne vždy se používal v dějinách německý jazyk tak jako nyní, že minulost Čechů byla česká, že Hus, Žižka a Jiří z Poděbrad nemluvili německy, ale česky, králové a šlechta také mluvili česky. Postupně přišel nato, že nelze milovat vlast a národ bez vzdělávání se v jeho jazyce. Konečný zvrat u Tomka, ale způsobil týdenní pobyt na Orlíku strávený s páterem Rozsypalem. Zde ho seznámil p. Rozsypal s archivem orlickým, s Časopisem Českého musea, Jungmannovým slovníkem a další českou literaturou. Zde se Tomek utvrdil ve svém úmyslu vzdělávat se v národním jazyce a připravovat se ke spolupůsobení v české literatuře.

Začal se procvičovat v češtině tím, že oblíbená místa z děl německých spisovatelů a také i z Caesara si překládal do českého jazyka, svůj deník, který psal původně německy, si začal psát česky. Předsevzal si, že začne časem sepsovat dějiny husitské války a začal si dělat za tímto účelem výpisy z různých českých kronik.³⁵

³¹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 39–40.

³² PAZDERSKÝ, Roman. *Historik Wáclaw Vladivoj Tomek a české dějepiscectví 19. století*. str. 136.

³³ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 44.

³⁴ Alois Pravoslav Trojan – byl český právník, významný politik, který se účastnil revoluce roku 1848. Dále byl poslancem Českého zemského sněmu a Říšské rady.

³⁵ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 49–50.

Dne 31. července 1835 Tomek ukončil ročník fyzika a tím i studium na filozofii, po celou dobu studií na filozofii byl premiantem. Bratr Josef ukončil studium práv a nastoupil na praxi u hradeckého magistrátu, zůstal doma s matkou.³⁶ Bratr Josef chtěl po Tomkovi, aby po prázdninách nastoupil na lékařskou fakultu, neboť se obával, že Tomek po absolvování práv mu bude překážet v kariéře. Starší sourozenec měl v té době podle zvyku velký vliv na rozhodování mladšího sourozence. Tomek si ale i přesto vymínil studium na právnické fakultě, neboť ho zajímal dějepis, kdežto k přírodním vědám a lékařství vztah neměl.

Po celou dobu studia na filozofii doučoval děti bratra svého otce, který žil v Praze. Nyní o prázdninách dostal nabídku na doučování syna ředitele polického benediktinského panství pana Dáni a Tomek nabídku využil. Seznámil se s rodinou ředitele Dáni i se služebnictvem i s dalšími obyvateli Police. Tomkovi se v Polici velice zalíbilo, v prázdninových pobytech zde pokračoval i v dalších letech. Mezi obyvateli Tomek našel i několik dobrých přátel. Okolní krajina Tomka okouzila a rád zde podnikal i výlety s přáteli do okolí. Později ho s rodinou ředitele Dáni spojilo i trvalé pouto, když 28. 6. 1847 vstoupil do manželství s jeho dcerou Ludmilou.³⁷

Začátkem října 1835 začal Tomek studovat právnickou fakultu. Zde se setkal také se svým spolužákem a přítelem z filozofie Vrtátkem. Na živobytí si přivydělával doučováním. Doma Tomek četl Rottův Všeobecný dějepis a švýcarské dějiny od Jana Müllera.³⁸ Učil se francouzsky a italsky čtením díla Carla Botta o novějších dějinách Itálie.³⁹ Pokračoval v přípravách k sepsání dějin války husitské vypisováním všeho, co se týkalo tohoto tématu z českých kronik (prameny Hájek, Bartošek z Drahonice).⁴⁰

I v druhém ročníku práv pokračoval Tomek kromě studia ve sbírání materiálu k sepsání dějin husitské války, knihy k tomuto tématu si půjčoval v císařské bibliotéce. V této činnosti ho podporoval páter Rozsypal a profesor Knoll z filozofie. Dával kondice i v dalších rodinách, takže se jeho finanční situace zlepšila. Zakoupil si staré letopisy české od Palackého, předplatil si Michlovu Historii literatury české, od 1. ledna 1837 si začal předplácet české noviny a také si předplácel Květy, které vycházely u vydavatele Pospíšila jednou týdně. Zde dával vydavatel Pospíšil možnost projevu i mladým spisovatelům. Vycházela také Česká Včela (později jen Včela) jako příloha Pražských novin českých, do které také přispíval.⁴¹

³⁶ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 69

³⁷ Tamtéž. str. 56–58.

³⁸ MÜLLER, Johannes von. *Der Geschichten schweizerischer Eidgenossenschaft Sechster Theil. Von dem Aufblühen der ewigen Bünde.*, Stuttgart und Tübingen 1832.

³⁹ CARLO, Botta. *Storia D'Italia Continuata Da Quella Del Guicciardini Sino Al 1789*. 1835. Print.

⁴⁰ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 71–72.

⁴¹ ANM Praha, fond Wáclaw Wladiwoj Tomek, kart. 19, inv. č. 971: Tomkův deník 1835–1838, záznam z ledna 1837.

Dříve se domníval, že jako Čechovi mu není zapotřebí učit se mluvnici českou, ale změnil názor a začal se jí také pečlivě věnovat (pravidelně od r. 1839 dle tabulek Michlových a dle Hankova pravopisu českého). Tomek se usilovně připravoval na dráhu českého spisovatele.⁴² V březnu 1837 se odvážil vystoupit veřejně a napsal článek do časopisu Květy „*O starých příbězích města Hradce n/Labem*“.⁴³ Použil zde materiál z dějepisu Hradce Králové, který napsal při studiích na filozofii. Článek vycházel na pokračování od 9. 3. Za text sklídl chválu jak od přátel, tak ze strany vydavatele Pospíšila, rozhodl se tedy v publikování pokračovat a napsal druhý článek „*O zahynutí krále Přemysla Otakara II.*“, který vyšel 6. 5. také na pokračování. Právě od této doby začal používat druhé jméno Vladivoj.⁴⁴

Ve třetím ročníku práv si museli Tomek se spolubydlícím Sýkorou, studentem lékařské fakulty, najít nový podnájem, jelikož jeho původní bytný Kučera dům v Praze prodal. Dne 20. října se Tomek od spolužáka dozvěděl, že pan Josef Jungmann hledá pro někoho domácího učitele z vyšších škol a dobrého Čecha. Tomek ihned navštívil Jungmanna a ten ho poslal k Šafaříkům, kde Tomek začal doučovat jeho syna Vojtěcha. Kromě toho, že si Tomek přilepšil s výdělkem za doučování, což potřeboval také na placení nájmu, byl rád, že se seznámil se dvěma významnými českými vlastenci Jungmannem a Šafaříkem.⁴⁵

Zažil však také první publikační neúspěchy. Dne 12. 11. 1837 odevzdal vydavateli Pospíšilovi článek pro Květy, který obsahoval přehled příběhů války husitské. Článek neprošel cenzurou i když byl cenzorem Šafařík. Tomkovi to zdůvodnil, že jsou takové jeho instrukce. Článek se nepodařilo vydat ani v Uhrách.⁴⁶ Začátkem roku 1838 vyšel Tomkovi v Květech další článek o Jindřichovi Korutanském.⁴⁷

Začátkem roku 1838 se Tomek seznámil s dílem Palackého „*Die älteren Geschichtschreiber Böhmens*“, které na něj učinilo obrovský dojem. I když se učil na fakultě od profesora Knolla o pramenech a historické kritice, teprve z tohoto díla pochopil, co to znamená v praxi. Nyní si uvědomil, že mu až doposud chyběla pravá historická metoda a jak závislé je dějepisectví na přístupnosti pramenů. Z tohoto díla poznal, že dílo Vavřince z Březové je jedním z hlavních pramenů o husitské válce, které potřeboval pro svou práci studovat. Protože toto dílo nebylo doposud vydané, požádal Šafaříka o přímluvu u muzejního bibliotékaře Hanky, aby mu vyjednal v muzejní bibliotéce povolení k přepisování této kroniky. Tomek se seznámil i

⁴² TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 82–84.

⁴³ ANM Praha, fond Wáclaw Wladiwoj Tomek, kart. 19, inv. č. 971: Tomkův deník 1835-1838, záznam z 9. března 1837.

⁴⁴ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 84.

⁴⁵ Tamtéž, str. 107.

⁴⁶ Tamtéž, str. 109.

⁴⁷ Tamtéž, str. 112.

s Hankou a dostal se tak k prvnímu rukopisu z 15. století, na kterém se učil číst stará písma. V knihovně si dílo Tomek přepisoval pro sebe a doma načisto pro muzeum na zvláštním pevném papíru, který dostal od Hanky. Tak se dostal Tomek poprvé do styku s Muzeem a zároveň s vzácným historickým pramenem z 15. století.⁴⁸ Toto setkání předurčilo, jak ještě uvidíme, jeho směřování na mnoho dalších let.

Začátkem května 1838 se Šafařík stěhoval, Tomek při stěhování pomáhal a pak mu několik dní rovnal jeho knihovnu. Při té příležitosti zjistil, že Šafařík vlastní mnoho knih, které neznal. Šafařík mu je půjčoval ochotně domů, což přispělo k rozšíření Tomkových obzorů.⁴⁹

Ve čtvrtém, posledním roce studia práv, která zahájil v říjnu 1838 začal bydlet v podnájmu s bratrem Ferdinandem, který přijel do Prahy studovat filozofii. Stále si vydělával doučováním žáků v rodinách u Sauchových, Šafaříkových a u dřevaře z Podskalí Rennera.⁵⁰ Koncem roku 1838 napsal do Květů článek o mnichovi Janovi ze Želiva, který opět nebyl vydán kvůli cenzuře. Pokračoval ve čtení a vypisování pramenů k dějinám války husitské na Hradčanech v muzeu a sblížoval se s Hankou. Seznamoval se a studoval Hegelovu filozofii (Hegelova filosofie dějepisu a filosofie práva), knihy o Hegelově filosofii – Baierhoffowa „*Geschichte der Philosophie*“, Cieszhowského historiosofie. Na delší čas na něj Heglova filozofie učinila velký dojem, pak ale, jak uvádí v pamětech, prohlédl chybné stránky tohoto učení. Při přemýšlení o této filozofii se naučil sám přesněji a důkladněji než předtím soudit, myslet a zkoumat.⁵¹ Pod vlivem Hegelovi filozofie napsal článek „*Vypravování o krále Jana českého dějích zahraničních*“ v roce 1839,⁵² který Šafařík přijal do Časopisu Českého musea, ve kterém byl redaktorem. Článek byl napsán po vzoru Staročeských kronik, ale značně nestravitelným stylem a Tomek si za článek vysloužil kritiku od J. Malého, která ho velmi mrzela, nicméně se z ní dokázal poučit.⁵³

Tomek se stal známým mezi mladými spisovateli a zaregistrovali ho i spisovatelé starší. Šafařík ho v jeho činnosti podporoval. Seznámil se s Riegrem, který přestoupil z Vídeňské univerzity na pražskou, na studium práv. Rieger se snažil seznámit se vším, co se v Praze mezi českými vlastenci děje, chtěl sjednotit síly českých vlastenců a povzbuzoval k smělejšímu vystupování na veřejnosti. Patřil k organizátorům 1. českého bálu v Konviktském sále v únoru 1840.⁵⁴

⁴⁸ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 112.

⁴⁹ Tamtéž. str. 112–113.

⁵⁰ Tamtéž. str. 134.

⁵¹ Tamtéž. str. 136–138.

⁵² TOMEK, Václav Vladivoj. *Vypravování o krále Jana českého dějích zahraničních*. ČČM. 1839, VIII (3), 288–321.

⁵³ JIROUŠEK, Bohumil - *Historické myšlení Wacslawa Wladiwoje Tomka*. Bohumil Jiroušek. In: Jaroslav Goll a jeho žáci. str. 157.

⁵⁴ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 139.

V létě 1839 Tomek ukončil právnická studia s výborným prospěchem, již před ukončením práva dal na radu svého bratra Josefa a nechal si od něj podat žádost o místo k zemskému finančnímu úřadu ve Lvově, kam byl přijat. Bylo to hlavně z finančních důvodů.

V posledních dnech školního roku se, ale situace změnila. Jeho přítel ze studií Štulc Tomkovi oznámil, že Palacký shání domácího učitele pro svého syna, vyžaduje, aby to byl absolvovaný právník, který by se zabýval historickými studii, aby byl mladší a případně po něm pracoval na českém dějepise. Štulc navrhl Palackému Tomka. Tomek šel ihned se Štulcem za Palackým, kterého viděl poprvé osobně. Palacký Tomkovi vysvětlil, že v jistých kruzích se jednalo o tom, aby se Palacký věnoval spisování dějepisu země české a aby někdo také důkladněji sepsal dějepis města Prahy. Toho se ujímal zvláště pražský purkmistr apelační rada Müller, který chtěl, aby někdo začal sepsovat pražský dějepis, byl ve službě u pražského magistrátu a dotyčnému bude k tomu zpřístupněn městský archiv. Dohodlo se tedy, že Tomek bude po prázdninách doučovat syna Palackého ke zkoušce na gymnáziu, Palacký navrhne Tomka na sepsání pražského dějepisu a poskytne Tomkovi příležitost, aby se blíže seznámil s jeho historickou metodou a historickými prameny. To byla přesně činnost, o které Tomek snil, a o místo ve Lvově již neměl zájem.⁵⁵

Před vstupem do služby u pražského magistrátu bylo zapotřebí nejdříve jednoho roku praxe u některého advokáta a jednoho roku praxe při kriminálním soudě. Po prázdninách Palacký zařídil Tomkovi judičiální praxi u doktora Fryče, který věděl, že Tomek se bude věnovat více dějepisu než právnickému úřadování, takže tento závazek pokládali za pouhou formalitu.⁵⁶ Při studiích na universitě si Tomek uvědomil své vlastenectví, chtěl se v životě věnovat působení v české literatuře, oblíbil si české dějiny, seznámil se s významnými českými vlastenci Jungmannem, Šafaříkem, Hankou a nakonec i s Palackým, začal navštěvovat musejní knihovnu (bibliotéku) a seznámil se s Muzeem. Nakonec začal přispívat i do Časopisu Českého musea i jiných časopisů.

⁵⁵ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 140–141.

⁵⁶ Tamtéž. str. 145.

1.3 Konec úřednické dráhy

Od října 1839 začal Tomek prepisovat Palackému některé listiny, zejména dopisy krále Zikmunda za časů husitských válek, které připravoval k vytištění v prvním díle Archivu českého. Palacký měl doma vypůjčený takzvaný „*Liber antiquissimus privilegiorum civitatis Pragensis*“ vypůjčený z městského archivu, jak za příčinou vydávání Archivu českého, tak také spisování třetího dílu „*Dějiny českých*“, který měl obsahovat dobu krále Jana a císaře Karla. Tomek tím začal i své bádání k budoucímu spisování „*Pražských dějin*“, dělal si výtahy pro sebe i pro Palackého. Výhodou bylo, že Palacký mu mohl poradit i při čtení starých rukopisů. Další výhodou pro Tomka bylo, že si mohl půjčit z knihovny Palackého jakékoliv dílo a prostudovat si ho.⁵⁷

Palacký se hojně stýkal s vlastenecky smýšlející šlechtou, proto když ho hrabě František Thun, držitel Děčína a Peruce, požádal, aby mu navrhl někoho, kdo mu uspořádá archiv na zámku v Děčíně, Palacký požádal Tomka a ten tam v květnu 1840 odjel.⁵⁸ Podle Tomka neměl Děčínský archiv takovou velkou historickou hodnotu, protože sahal nejvíce do 16. století, úplnější byl až od doby, kdy se dostal do vlastnictví hrabat Thunů za Ferdinanda II. Tomek využil znalostí získaných při pořádání archivu, výpisů z listin na purkmistrovském úřadě v Děčíně, listin na faře i jinde a po návratu z Děčína sepsal německy „*Příběhy města a panství Děčínského*“.⁵⁹ Napsal jej pouze pro rod Thunů, neměl ani v úmyslu ho vydávat a odevzdal ho Lvovi Thunovi začátkem roku 1841. Ten z něj předčítal o zimních večerech své rodině. Tomek pokládal tuto práci za první, která měla nějakou věcnou cenu. Při spisování tohoto díla pocítil poprvé zajímavost vlastního historického bádání a zajímavost místopisného dějepisu, ve kterém se obecné děje odehrávají na menším území. Napsáním „*Dějepisů panství děčínského*“ a srovnání děčínského archivu si Tomek udělal u rodu Thunů velice dobré jméno, zejména u hraběte Lva Thuna. Obdiv byl ovšem vzájemný. Tomek na Lvovi Thunovi obdivoval jeho vzdělanost, vlastenectví i, že se sám naučil česky a nabádal k tomu i členy své rodiny.⁶⁰

Po svém návratu z Děčína do Prahy v září 1840 ukončil Tomek jeden rok praxe u advokáta doktora Fryče a začal svou praxi u pražského kriminálního soudu v Novoměstské radnici u rady Erharta, dle úmluvy v odpoledních hodinách od 14 do 18 hodin. Živil se doučováním u Palackých, Šafaříkových, Rennerových, ještě nějaký čas u Sauchových.⁶¹

⁵⁷ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého žiwota*. Díl I, str. 144.

⁵⁸ Tamtéž. str. 148.

⁵⁹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Příběhy města a panství Děčínského*. ČČM. 1841, XV (2), 142–183.

⁶⁰ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého žiwota*. Díl I, str. 161, 167.

⁶¹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého žiwota*. Díl I, str. 166–167.

V říjnu 1841 měl za sebou Tomek první rok kriminální praxe, učil se trestní zákon a připravoval se na apelační zkoušku. Podal si žádost, aby byl přijat za bezplatného akcesistu u pražského magistrátu, 26. 11. 1841 vykonal na sezení rady na Staroměstské radnici přísahu a nastoupil službu akcesistskou v expeditu, kde se pouze přepisovalo. Jelikož se měl dle úmyslu purkmistra Müllera ujmout městského archivu a přitom pracovat na díle „*Dějepis města Prahy*“, byl začátkem roku 1842 přemístěn k městským knihám a pak 26. 5. 1842 dekretem do kanceláře magistrálního rady Rokose s ustanovením, aby se zvláště věnoval archivu. Archiv byl tehdy umístěn v bednách a nikdo se s jím nezabýval. Po nástupu Tomka 1. 6. 1842 byl archiv přenesen do místnosti v nově postavené části radnice, kde se s ním Tomek začal seznamovat. Kromě vyhledávání toho, co bylo nutné pro úřad, začal si v něm Tomek vyhledávat i informace pro sebe k dílu „*Dějepis města Prahy*“. V květnu Tomek složil úspěšně apelační zkoušku z trestního práva, rozhodnutí dostal 13. 6. 1842.⁶²

Na podzim roku 1842 byl Tomek Palackým doporučen komitétu pražské univerzity, v čele s křížovnickým velmistrem Jakubem Beerem, aby k pětisetletému výročí univerzity sepsal dějiny univerzity. Počátkem prosince, hned 1. 12. 1842 se Tomek na pozvání Beera zúčastnil sezení univerzitního komitétu, kde mu bylo povoleno užívání archivů u pražské kapituly i u magistrátu a byla mu potvrzena spolupráce se čtyřmi historiografy fakult (teologická, právníká, medicínská, filozofická), kteří mu měli poskytnout pomocné práce zhotovené v dřívějších dobách, což později udělali.

Když Tomek zjistil rozsah látky, kterou bude muset vyhledat a prostudovat, co vše bude muset zjišťovat v archivech a knihovnách, tak aby do pěti let bylo vše sepsáno a vytištěno, zároveň nechtěl přestat pracovat na díle „*Dějepis města Prahy*“, přišel na to, že nejlepší bude přestat budovat si svou úřednickou kariéru a rezignoval na akcesiství u pražského magistrátu. Rozhodl se připravovat na gymnaziální profesuru pro humanitní třídy. Toto povolání se podle něj i lépe hodilo pro jeho historická studia. Dne 24. 12. 1842 podal rezignaci u magistrátu a 24. 1. 1843 dostal od magistrátu služební vysvědčení.

Od roku 1843 se začal Tomek věnovat pouze dějepisu. Živil se doučováním dětí u Šafaříkových a Palackých.⁶³

⁶² TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 174–176.

⁶³ Tamtéž. str. 181–183.

1.4 Valné shromáždění muzejní společnosti v r. 1841 a jeho důsledky

Dne 14. 4. 1835 byl na valném shromáždění potřetí zvolen prezidentem Vlasteneckého muzea hrabě K. Štenberk. Bohužel 20. 12. 1838 zemřel. Na znamení smutku nebylo prezidentské místo do valného shromáždění 26. 5. 1841 obsazeno. Na tomto valném shromáždění byl zvolen prezidentem hrabě Nostic a Josef Palacký do výboru Vlasteneckého muzea. Dne 2. 6. 1841 byl na schůzi výboru zvolen František Palacký jednatelem Vlastenského muzea a Jan rytíř Neuberk kurátorem Matice české.⁶⁴

Palacký byl i členem „*Královské české společnosti nauk*“ od roku 1830 a v r. 1839 se ujal místa sekretáře této společnosti. V této společnosti provedl reformy, rozdělil ji do čtyř odborných sekcí a tím posílil její vědecký charakter. Sekce české filologie byla českého zaměření.⁶⁵

Dne 20. 10. 1841 bylo v muzejním výboru schváleno Palackého memorandum „*O účelích Vlastenského muzea v Čechách*“. Palacký konstatoval, že podíl věd v muzeu je nevyvážený a historické sbírky nedostatečné. Muzeum má podle něj podávat „*vědecký obraz vlasti*“, ale nemá vědu přímo tvořit, jen pro ni sbírat pramenný materiál, nemá dělat to co akademie, ale má působit jako národní výchovný a vzdělávací ústav, který působí na veřejnost vystavenými sbírkami, publikacemi a přednáškami. V muzeu zavedl 12 sbírkových skupin.⁶⁶ Dne 20. 12. 1841 byla obnovena žádost o protektorát stavů, ve které muzejní výbor shrnul své požadavky ohledně nové budovy. Původní plán zemských stavů, že postaví k počtě Františka I. budovu, která by sloužila jako muzeum, nevyšel a byl postaven jen císařův pomník. Pokračovalo se v jednáních o nové budově pro muzeum.

Dne 8. 12. 1841 vystoupil Palacký ve správním výboru muzea a navrhl osamostatnit archiv, založit Český diplomatář a osamostatnit a vybudovat archeologické sbírky. Po odsouhlasení výborem začal tyto návrhy uskutečňovat. Výbor povolil dotaci na vytvoření diplomatáře.

Archivní průzkum prováděl od roku 1844 K. J. Erben, byl přijatý jako asistent sbírky listin a přepisovač muzejní korespondence na čisto. Od 1. 3. 1846 se archiv v muzeu osamostatnil a 18. 11. 1850 byl Erben jmenován muzejním archivářem. V roce 1851 odešel na místo archiváře města Prahy.⁶⁷

O vytvoření diplomatáře se dohodl Palacký se zástupci šlechty v únoru a březnu 1843.⁶⁸

⁶⁴ HANUŠ, Josef. *Národní museum a naše obrození, Díl II.* str. 442–443.

⁶⁵ SKLENÁŘ, Karel. *Obráz vlasti.* Str. 160.

⁶⁶ HANUŠ, Josef. *Národní museum a naše obrození, Díl II.* str. 454–456.

⁶⁷ SKLENÁŘ, Karel. *Obráz vlasti.* Str. 161–162.

⁶⁸ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života.* Díl I, str. 184.

V prosinci v roce 1841 se stal hrabě F. A. Thun předsedou archeologického sboru. Stanovy vypracoval Palacký, Neuberk a Vocel. Od 1. 1. 1842 se stal prvním správcem osamostatněné archeologie Josef Vojtěch Hellich, ten se ale neosvědčil. Dne 1. 1. 1843 se stal redaktorem Časopisu Českého musea Vocel a na přání Palackého napsal článek „*O zachování starobylostí českoslovanských*“,⁶⁹ který byl vlastně ideový program archeologického sboru. Vocel se nemohl stát předsedou, protože toto místo mohl zastávat podle stanov pouze aristokrat. Dne 6. 4. 1843 správní výbor muzejní společnosti schválil vypracované stanovy archeologického sboru, tím pádem sbor začal existovat, podle stanov měl mít 8 členů, jednatele správního výboru a kustoda archeologické sbírky. Předsedou se stal rytíř Neuberk, 25. 10. 1843 navrhl založení dvojjazyčného periodika a jeho záměr byl schválen. Dne 30. 12. 1843 byl na ustavující schůzi potvrzen Vocel ve funkci jednatele archeologického sboru. Nejvíce práce ve sboru odváděl i nadále Vocel.⁷⁰

1.5 Počátek působení v Matici české do r. 1848

V. V. Tomek již jako mladý historik byl vtažen Šafaříkem i Palackým do dějů v Matici české ve Vlastenském muzeu i v Časopise Českého Musea. V roce 1841 se stal kurátorem Matice české rytíř Neuberk a k dosavadním členům MČ přibyli Šafařík, Hanka a hrabě Lev Thun-Hohenstein. Sbor Matice české stanovil již 26. 12. 1840 vydání čtyř druhů sbírek na podporu vzdělanosti českého národa a na podporu rozvoje české vědecké literatury: Bibliotheku staročeskou (knihy do 17 století), Bibliotheku novočeskou, Bibliotheku klasikův (české překlady antických textů), Bibliotheku domácí (spisy prostonárodní poučného a mravního obsahu).⁷¹ Šafařík jako jednatel navrhl v roce 1841 další ediční řadu, Malou encyklopedii nauk, na podporu vydávání naučných spisů a zároveň se ujal jejího řízení.⁷²

Soustředil kolem sebe české spisovatele Jana Slavomíra Tomíčka, Václava Staňka, F. L. Riegra, Josefa Radomila Čejku, Karla Slavoje Amerlinga a další. Na pravidelných schůzkách u Šafaříka se předčítali na ukázkou hotové části jednotlivých spisů, diskutovalo se o stavu a potřebách české literatury a řešily se i podněty k další činnosti.

⁶⁹ TOMEK, Václav Vladivoj. O zachování starobylostí českoslovanských. ČČM. 1843, XVII (2).

⁷⁰ SKLENÁŘ, Karel. *Obráz vlasti*. Str. 167.

⁷¹ HANUŠ, Josef. *Národní museum a naše obrození, Díl II.* str. 432–433.

⁷² SKLENÁŘ, Karel. *Obráz vlasti*. Str. 171.

Tomkovi Šafařík nabídl, aby napsal krátký všeobecný dějepis, který začal Tomek sepsávat. Dokončil ho v létě 1841⁷³ a pod názvem „*Krátký všeobecný dějepis*“ se dostal do tisku jako I. číslo Malé encyklopedie nauk. Šafařík k němu 3. 7. 1842 napsal předmluvu, která se týkala celé této akce Matice české. V této předmluvě také popsal změnu v dosavadním českém pravopise, písmeno g (čtené jako j) se měnilo na j a písmeno j na í,⁷⁴ takže Tomkovo dílo bylo první s touto změnou.⁷⁵

Po sepsání „*Krátkého všeobecného dějpisu*“ dostal Tomek další úkol, sepsání českých dějin pro Malou encyklopedii nauk. Toto dílo dokončil do konce března 1842 pod názvem „*Děje země české*“. Jako hlavního pramene použil pro toto dílo texty Palackého a Pelcla a přidal k němu tři historické mapky (jedna představovala říši Boleslava II., kde mu sloužila jako vzor mapa v Lewelových krátkých dějinách Polska).⁷⁶

Zanedlouho byl Tomek vyzván, aby sepsal krátký dějepis rakouského mocnářství pro Malou encyklopedii nauk, dílo dopsal v listopadu 13. 11. 1844 pod názvem „*Děje mocnářství rakouského*“ a předal ho cenzuře,⁷⁷ do tisku šel v létě r. 1845 a dotištěn byl v říjnu.⁷⁸

Dne 3. 4. 1845 byl konsistoří pražskou napaden Tomkův „*Krátký všeobecný dějepis*“ (na základě článku kněze Otýpky v „*Katolickém duchovenstvu*“). Konsistoř pražská požadovala, aby pro příště byly dějepisné knihy, ve kterých se jedná o církve nebo o katolickém náboženství dávány napřed k nahlédnutí konzistoří na základě dvorského dekretu z 21. 7. 1814 pod číslem 8189. Na stížnost napsal Tomek vyjádření a předal je řediteli ústavu **revisí Stuchlém** 14. 5. pod datem 10. 5. Žádost konsistoře byla zamítnuta 28. 8. 1845 s tím, že konzistoři se podle dekretu mají předávat knihy pouze teologické a týkající se církevního práva nebo církevního dějpisu. To byla známka toho, že začaly převládat svobodnější názory i na úřadech.⁷⁹

Ke konci roku 1845 se Tomkovi naskytlá příležitost mít stálejší zaopatření. Činnost Matice české se začala rozšiřovat a členové správního sboru se shodli na vytvoření funkce sekretáře, který by vykonával všechny činnosti, které jsou nutné při vydávání knih MČ. Jednalo se o úřednické záležitosti, tiskové korektury, dohlížení na správnost jazyka a slohu v rukopisech, které byly určené k vydání. Palacký oznámil Tomkovi 4. 12. 1845, že ho na tuto funkci doporučí a 17. 12. 1845 byl Tomek na schůzi sboru jmenován skutečně sekretářem MČ s platem 120 zlatých ročně. Dne 31. 12. 1845 se poprvé zúčastnil jako zapisovatel schůze sboru a pak

⁷³ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 171.

⁷⁴ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti*. Str. 171.

⁷⁵ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 176.

⁷⁶ Tamtéž, str. 174–175.

⁷⁷ Tamtéž, str. 194.

⁷⁸ Tamtéž, str. 215.

⁷⁹ Tamtéž, str. 213–214.

pravidelně 1x měsíčně. Od Jungmanna dostal Tomek darem exemplář „*Velkého českého slovníku*“ jako pomůcku ke své nastávající činnosti. Slovník stál tenkrát 100 zlatých.⁸⁰

V roce 1846 se v MČ objevilo několik knih, se kterými měl Tomek jako sekretář co do činění.

- „*Všeobecný Zeměpis*“ od K. V. Zapa⁸¹
- „*Doby prvního člověčenstva*“ od J. S. Tomička – tato kniha způsobila opět nepříjemnosti mezi konzistory a úřadem nad revizí knih, jako pře nedávnm Tomkův „*Krátký všeobecný dějepis*“⁸²
- „*Všeobecný rostlinopis*“ od J. S. Presla⁸³
- „*Všeobecný dějepis občanský*“ od J. F. Smetany⁸⁴
- „*Dobrověda*“ od F. M. Klácela⁸⁵

K tisku Tomek připravil

- „*Život pana Viléma z Rožmberka*“ od V. Březana. Tato kniha vyšla v r. 1846 nákladem Matice české.⁸⁶

Dále se podílel na vydání „*Hlasů o potřebě jednoty spisowného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky*“. Tímto vydáním se matiční sbor snažil působit proti nešťastnému odtržení Slováků od literární jednoty s Čechy, které tehdy začínal provádět Štúr, Hurban a jiní slovenští vlastenci.

V témže roce 1846 v Čechách začala rozprava mezi českými spisovateli o používání „w“ a „v“ a „au“ nebo „ou“. Tento spor se dostal na jednání matičního sboru, protože zastánci změn chtěli, aby MČ svou autoritou podpořila tyto změny a zavedla je do matičních knih. Zastánci spatřovali v této změně sblížení se spisovnými jazyky Jihoslovanů. Tomek argumentoval, že „w“ se používá ve dvou světových literaturách anglické a německé a Slovany v písemnictví polském. Co se týče „ou“ pravidlo „*piš, jak mluvíš*“, to by vyžadovalo v českém pravopise mnohem více změn, podle oponentů nerozumných. Proti byl Šafařík, Jungmann, Tomek i Vocel, redaktor časopisu Muzea a nejvíce Palacký, kterého tato rozprava tak znechutila, že hrozil, že vystoupí z matičního sboru.⁸⁷ V listopadu 1846 na schůzi matičního sboru, byly tyto změny v pravopise zamítnuty.⁸⁸

⁸⁰ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 224.

⁸¹ ZAP, Karel Vladislav. *Všeobecný zeměpis*. Praha, 1846.

⁸² TOMÍČEK, Jan Slavomír. *Doba prvního člověčenstva aneb úplnější vyličení stavu prvního pokolení lidského*. W Praze: komisi Kronbergra, 1846. Novočeská bibliotéka. Č. VII.

⁸³ PRESL, Jan Svatopluk. *Všeobecný rostlinopis, čili popsání rostlin ve všelikém ohledu užitečných a škodlivých*. Díl 1. Praha: Kronberger & Řivnáč, 1846. Spisy musejní. ISBN (Brož.).

⁸⁴ SMETANA, Josef František. *Všeobecný dějepis občanský*. Praha, 1908.

⁸⁵ KLÁCEL, František Matouš. *Dobrověda*. W Praze: Nákladem Českého museum, 1847. Malá encyklopedie nauk.

⁸⁶ BŘEZAN, Václav. *Život Wiléma z Rosenberka*. Praha, 1847. Spisy musejní.

⁸⁷ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 240–241.

⁸⁸ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti*, str. 171.

Tomek pokračoval i ve sbírání látky pro další svá díla „*Dějepis pražské univerzity*“ a „*Dějepis města Prahy*“, která později vyšla nákladem MČ. Látku pro tato díla sbíral z kapitulní bibliotéky, odkud mu kanovník Pešina půjčoval rukopisy i domů a rovněž z archivu kapitulního, zde mu tu možnost poskytl děkan Václavíček. Tento archiv, umístěný ve věži chrámu sv. Víta, byl však dost zanedbaný.

V květnu roku 1845 měl Tomek uspořádanou látku pro nejstarší dobu a začal psát „*Dějepis univerzity*“.⁸⁹ Již 12. 6. 1846 odevzdal Tomek velmistru křížovnickému Beerovi 1. díl „*Dějepisu pražské univerzity*“. Celé dílo měl rozvrženo na čtyři díly psané česky a německy a předpokládal, že bude moci být vydáno ve dvou svazcích. Jednotlivé díly budou obsahovat události do vystěhování cizích mistrů a studentů r. 1409, druhý díl do založení jezuitské koleje u sv. Klimenta do r. 1556, třetí díl do odevzdání akademie Karlovy jezuitům v r. 1622, čtvrtý díl do vlády císaře Josefa II, dodatek měl obsahovat děje, které nebyly doposud uzavřeny.⁹⁰

Podle prvního dílu se zdálo komitétu univerzity, že by bylo celé dílo příliš rozsáhlé, proto požádali Tomka usnesením z 11. 12. 1846, aby místo rozsáhlého celého díla, které by vypracoval podle pramenů, napsal jen zkrácené vyprávění (compendium), ale ne zase jen stručný (suchopárný) výtah. Toto usnesení sdělil velmistr Beer Tomkovi 11. 1. 1847. Tomek si sám uvědomoval, že není možné, aby byl s celým rozsáhlým dílem hotov k termínu pětisetleté slavnosti univerzity v r. 1848 a aby dílo bylo i k tomuto termínu vydáno. Dne 15. 1. 1847 napsal komitétu návrh, aby k slavnosti byl vydán pouze první díl, druhý později a neodpíral, když to jinak nepůjde, ani sepsání úplného díla kratšího, ale tak, aby mu lhůta k dokončení byla dána do konce roku 1847. Komitét setrval při svém přání, pojetí celého díla jako zkráceného vyprávění jazykem německým. Tomek nemohl mít námitky, ale umínil si, že obsáhlejší dílo, jehož první polovinu dokončoval, vydá zase jen česky.⁹¹ Zkrácené vyprávění jazykem německým Tomek dopsal 21. 2. 1848, bylo hotové k pětisetletému výročí univerzity, které připadalo na den 7. 4. 1848 a tisknout se začalo v červenci 1848.⁹² Česky psaný I. díl „*Děje univerzity pražské*“ vyšel nákladem MČ v Novočeské bibliotéce v roce 1849.⁹³ Jak uvádí V. V. Tomek ve svých pamětech, slavnost pětisetletého založení univerzity připravované pět let vzhledem k převratné době v roce 1848 poněkud zapadla a stala se z ní pouze studentská slavnost odbytá dle Tomka nedůstojně na dvoře v Karolinu, kde měl řeč rektor, tehdejší opat

⁸⁹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 204.

⁹⁰ Tamtéž. str. 227.

⁹¹ Tamtéž. str. 246.

⁹² Tamtéž. str. 266.

⁹³ Tamtéž. str. 323.

strahovský Zejdlar. Na počest tohoto výročí byla později v tomto roce umístěna Schwanthalerova socha Karla IV poblíž jeho pražského mostu.⁹⁴

1.6 Počátek působení ve Vlastenském muzeu do r. 1848

V únoru a březnu 1843 pořádal Palacký soukromé přednášky o státním českém právu několika českým pánům, kteří se zasazovali o obnovení stavovského práva českého sněmu. Při tom se také mluvilo o stavu českého dějepisectví a konkrétně o potřebě sebrání úplného Českého diplomatáře, který Palacký navrhl založit na zasedání správního výboru 8. 12. 1841. Osm těchto pánů (mezi nimi hrabě Fridrich Deym, generál Clam-Gallas, kníže Karel Schwarzenberg, hrabě Kristian Waldštejn, kníže Karel Ausperk) se složilo na měsíční příspěvky pro dva pomocníky pro Palackého, ke sbírání a přepisování starších listin pro diplomatář, který měl být uložen ve „*Vlastenském muzeu*“. Pomocníky Palackého se stali Tomek a Erben. Erben měl vyjíždět do venkovských archivů, hlavně v létě a Tomek měl pracovat na pražských sbírkách.⁹⁵

Tomek dostal přístup na pokyn univerzitního komitétu k archivu guberniálnímu a kapitulnímu, také k rukopisům univerzitní bibliotéky. Rukopisy z městského archivu mu rada Rokos povoloval vzít si domů, i když už nebyl akcesista, protože pro něj Tomek v archivu vyhledával, co potřeboval (jediný se v něm vyznal). Rukopisy filozofické fakulty mu historiograf profesor Dittrich povoloval si brát také domů. Tomek začal v říjnu v roce 1844 přepisovat i vyšehradské listiny pro muzejní diplomatář a seznámil se s kanovníkem Rufferem, který měl na starosti kapitulní archiv (27. 2. 1845 odevzdali Tomek s Erbenem hraběti Deymovi sbírku diplomatáře, kterou dokončili za rok).⁹⁶ Díky přístupu k těmto pramenům tak současně pracoval na muzejním diplomatáři, dějepisu univerzity i dějepisu Prahy zároveň. V březnu 20. 3. 1846 byla schůze ohledně diplomatáře u hraběte Clama-Martinice i za účasti hraběte Deyma. Tomek se zúčastnil s Erbenem a Palackým. Dne 25. 3. získal Tomek k přepsání pro diplomatář od moravského zemského archiváře Antonína Bočka i některé moravské historické listiny.⁹⁷

Kromě práci na diplomatáři byl Tomek stále pomocníkem Palackého, který byl v té době jednatelem muzea, takže plnil i úlohy zadané od Palackého ve spojení s jeho činností v muzeu.

⁹⁴ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 266.

⁹⁵ Tamtéž. str. 184.

⁹⁶ Tamtéž. str. 200,204.

⁹⁷ Tamtéž. str. 226.

1.7 Počátek působení v Časopisu Českého musea do r. 1848

Tomek rád četl i latinské historiky, později i řecké (Thukidida, Xenofonta) a někdy z nich i překládal. Na požádání Šafaříka, tehdy i redaktora „*Časopisu Českého Musea*“ poskytl Tomek překlad první knihy Tacitových Annalů, který vyšel ve druhém svazku ČČM roku 1842.⁹⁸

Dne 3. 1. 1843 bylo rovněž v muzejním časopise oznámeno, že redakci časopisu bude místo Šafaříka řídit Vocel, který se ihned blíže seznámil s Tomkem a žádal ho o příspěvky do ČČM, což Tomek rád udělal.

Ve III. svazku ČČM 1843 vyšel Tomkovi článek „*Pražané za Jindřicha Korutanského*“.⁹⁹ Ve IV. svazku muzejního časopisu r. 1843 vyšly Tomkovi „*Výjimky z kroniky M. Vavřince z Březové přeložené do češtiny*“.¹⁰⁰

V I. svazku muzejního časopisu v roce 1844 vyšel Tomkovi článek „*Život M. Jana Paška z Wratu, primasa Pražského*“.¹⁰¹ V II., III. a IV. svazku Muzejníku v roce 1844 Tomek zveřejnil „*Výpisky z paměti koleje jesuitské u sv. Klimenta v Praze*“, které z latiny přeložil do češtiny.¹⁰² Výpisky z Paměti objasňovaly povahu činnosti tohoto řádu v Čechách a materiál získal Tomek z látky sebrané pro dílo „*Děje univerzity Pražské*“. Při svém bádání pro dílo „*Děje univerzity Pražské*“ a „*Dějepis města Prahy*“ nacházel Tomek náměty i nadále k napsání článků pro ČČM. „*Česká a německá národnost v Praze až do začátku 15 století*.“ Za tento článek byl pochválen Jungmannem.¹⁰³

1.8 Členem Královské české společnosti nauk

Dne 7. 7. 1844 byl Tomek na základě svých dosavadních historických prací jmenován mimořádným členem „*Královské české společnosti nauk*“ a 18. 7 na to obdržel diplom podepsaný Václavem Hankou jako ředitelem a Františkem Palackým jako sekretářem. Díky tomu se 10. 10. 1844 poprvé zúčastnil sezení třídy filozoficko – historicko – filologické a měl v tomto roce ještě dvě přednášky:

⁹⁸ T-Tzschimer, Ottův slovník naučný XXV, str. 527.

⁹⁹ TOMEK, Václav Vladivoj. Pražané za Jindřicha Korutanského. ČČM. 1843, XVII (3), 375–394.

¹⁰⁰ TOMEK, Václav Vladivoj. Výjimky z kroniky M. Vavřince z Březové přeložené do češtiny. ČČM. 1843, XVII (4), 512–531.

¹⁰¹ TOMEK, Václav Vladivoj. Život M. Jana Paška z Wratu, primasa Pražského. ČČM. 1844, XVIII (1), 17–53.

¹⁰² TOMEK, Václav Vladivoj. Výpisky z paměti koleje jesuitské u sv. Klimenta v Praze. ČČM. 1844, XVIII (2–4), 180–268, 399–411, 555–565.

¹⁰³ TOMEK, Václav Vladivoj. Česká a německá národnost v Praze až do začátku 15 století. ČČM. 1845, XIX (2), 213–244.

- Dne 7. 11 – Pojednání o takzvaném domě doktora Fausta na Novém městě Pražském („*Zpráva o domě doktora Fausta na Novém městě Pražském*“)¹⁰⁴
- Dne 5. 12 – Pojednání o špatných kouscích některých úředníků Pražských za krále Václava IV. („*Špatné kousky některých úředníků Pražských za krále Václava IV.*“)¹⁰⁵

Obě pojednání vyšla v ČČM v r. 1845. V roce 1844 bylo ještě vydáno ve čtvrtém svazku Muzejníku upozornění na „*Knihu Starého města Pražského od r. 1310*“, jako do té doby neznámý historický pramen, jehož důležitost se však jevila jako mimořádně vysoká.¹⁰⁶

Na základě výletu, který podnikl Tomek 11. 6. 1846 s Havlíčkem, Šafaříkem a Špatným na Děvín a kde dostali výklad od radlického rychtáře o zdejších událostech v dávných dějinách napsal Tomek článek „*Stará svědectví o hradu Děvínu blíž Prahy*“¹⁰⁷ a 19. 6. jej četl v učené společnosti.¹⁰⁸ Ve II. svazku ČČM 1846 vyšel Tomkovi článek „*O počtu studentů v učení Pražském ve 14. stol.*“¹⁰⁹

Řádným členem Královské české společnosti nauk se stal v únoru 1848,¹¹⁰ obdržel i diplom řádného členství Královské české společnosti nauk.

1.9 Jiná spisovatelská a vlastenecká činnost do r. 1848

Při zkoumání pramenů pro dějepis univerzity a Prahy přicházel na různá témata a podrobnosti, které se hodily jako články do časopisů. Dne 14. 6. 1843 vyšel Tomkovi článek v Květech „*Paměť o otázce předložené mistrům učení Pražského roku 1610*“, zda se má říkat Češi nebo Čechové. V Květech vyšla 12. 6. 1843 Tomkovi rovněž zpráva o hudební jednotě v Praze založené r. 1616 (vyšla i v hudebním časopise který vydával dr. Čejka).¹¹¹

V první polovině roku 1844 sepsal německy na žádost profesora na technice Wiesenfelda „*Přehled dějin Pražských*“ k sjezdu architektů. Wiesenfeld zase popsal hlavní pomníky stavitelství v Praze. Obojí vyšlo ve zvláštní knížce, která se rozdávala účastníkům sjezdu (český překlad „*Krátkého dějepis Pražského*“ vyšel u nakladatele J. Pospíšila v únoru 1845).¹¹²

¹⁰⁴ TOMEK, Václav Vladivoj. Zpráva o domě doktora Fausta na Novém městě Pražském. ČČM. 1845, XIX (1), 70–75.

¹⁰⁵ TOMEK, Václav Vladivoj. Špatné kousky některých úředníků Pražských za krále Václava IV. ČČM. 1845, XIX (1), 76–85.

¹⁰⁶ TOMEK, Václav Vladivoj. Knihu Starého města Pražského od r. 1310. ČČM. 1844, XVIII (4), 566–588.

¹⁰⁷ TOMEK, Václav Vladivoj. Stará svědectví o hradu Děvínu blíž Prahy. ČČM. 1846, XX (6), 730–747.

¹⁰⁸ JIROUŠEK, Bohumil - Historické myšlení Wáclawa Wladiwoje Tomka. Bohumil Jiroušek. In: Jaroslav Goll a jeho žáci. str. 157.

¹⁰⁹ TOMEK, Václav Vladivoj. O počtu studentů v učení Pražském ve 14. stol. ČČM. 1846, XX (2), 212–230.

¹¹⁰ PAZDERSKÝ, Roman. *Historik Wáclaw Wladiwoj Tomek a české dějepisectví 19. století*. str. 152.

¹¹¹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 185–186.

¹¹² Tamtéž. str. 194, 204.

Tomkův přítel Štulc sepsal životopis sv. Vincentia de Paula. Tomek o tom napsal článek do Květů, který vydavatel Štorch nechtěl vydat, protože se mu obsah zdál příliš klerikální. Až po hrozbě Tomka, že článek vydá v Časopise pro katolické duchovenstvo s poznámkou, že Květy ho nechtěly vydat, byl vytištěn v Květech beze změny v listopadu 1844.¹¹³

Na základě povodně, která se v Praze projevila od 28. 3. do 30. 3. 1845 napsal Tomek článek do časopisu Včela 31. 3. a 1. 4. „*Kronika povodní pražských*“.¹¹⁴

Dne 12. 12. 1846 měl Tomek přednášku v besedě „*O vystěhování německých studentů z Prahy r. 1409*“. Tou dobou již měl napsán I. díl díla „*Děje univerzity Pražské*“.

Dne 17. 2. 1845 byl přemístěn do Vídně policejní ředitel (městský hejtman) Muth, který se snažil potlačovat probouzející se národně české aktivity v Praze a místo něj byl dosazen na toto místo v květnu hrabě Vojtěch Deym, šlechtic národně českého smýšlení. Od 7. 4. 1845 se uskutečnil český sněm, na jehož podnět byla vypravena do Vídně deputace s žádostí k císaři o výklad na práva země na základě obnoveného zřízení. Jednalo se na něm také o přesídlení Vlastenského muzea na lepší místo a o povznesení českého divadla a o jiných obecně prospěšných věcech, což dávalo naději na lepší budoucnost. Češi se také tehdy prosazovali více vedle Němců i v tehdejší veřejném ústavu prospěšném pro zem, v Průmyslové jednotě. Dne 19. 11. 1844 byl zvolen Jan Svatopluk Presl za předsedu a Rieger za sekretáře jednoho z oborů, na které se dělila. Dne 5. 2. 1845 bylo prosazeno vydávání populárně průmyslového časopisu v obou zemských jazycích. Dne 2. 12. 1845 bylo rozhodnuto, aby se zřídila česká průmyslová škola.¹¹⁵

Tomek se seznámil v roce 1845 s Karlem Havlíčkem Borovským, který se vrátil z Ruska, kde byl domácím vychovatelem a stali se z nich nerozluční přátelé. Havlíček byl již od roku 1844 členem muzejní společnosti i Matice české. V roce 1845 po návratu do Prahy pomýšlel i na zaměstnání v muzeu, ale nedošlo k tomu. Neprošel ani návrh Palackého zvolit Havlíčka členem matečnického sboru v roce 1848.¹¹⁶ Havlíček redigoval od počátku roku 1846 „*Pražské noviny*“ a „*Včelu*“. Tomka seznámil Havlíček také s Josefem Jirečkem, který mu při studiu práv pomáhal v redakci a s V. Gablerem.¹¹⁷ Spolu s dalšími přáteli podnikali i různé výlety.¹¹⁸ Tomek požádal Havlíčka, aby byl jako svědek na jeho svatbě. Svatba se konala 28. 6. 1847 a po svatbě se

¹¹³ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 198.

¹¹⁴ Tamtéž. str. 206.

¹¹⁵ Tamtéž. str. 214–215.

¹¹⁶ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti*. Str. 178.

¹¹⁷ Vilém Gabler – byl novinář, politik staročeské strany, pedagog a poslanec Českého zemského sněmu a Říšské rady

¹¹⁸ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 232.

Tomkova žena Ludmila Dáňová odstěhovala za ním do Prahy.¹¹⁹ Na oplátku byl Tomek svědkem na Havlíčkově svatbě v březnu 1848.

V roce 1845 se přistěhoval do Prahy Karel Vladislav Zap.¹²⁰ U Zapů se od listopadu pořádaly literární zábavy (započaté 11. 3 u Riegera), kde spisovatelé střídavě předčítali ze svých děl a rozebírala se správnost českého jazyka. Jednalo se o takzvaný „*Brus jazyka českého*“, ke kterému pobízel Jungmann, kvůli kažení jazyka vlivem němčiny. Tomek se taktéž zúčastňoval. V těchto schůzkách se několik let pokračovalo nejprve u Zapa a pak u Vocela.¹²¹ Tato společnost se scházela i v pražských hostincích. Několik vlasteneckých besed bylo i ve Svatováclavské lázni. Těch se Tomek také zúčastňoval. V roce 1846 vznikla Měšťanská beseda, ústav pro povzbuzení vlasteneckého ducha. Tomek do ní vstoupil od samého počátku se všemi známými spisovateli a přesunuli tam své schůzky z pražského hostince „*U Černého koně*“.¹²²

1.10 Placeným pomocníkem Palackého

V roce 1846 se stala ještě další událost v životě Tomka, která měla přesah do r. 1847. Čeští stavové se 4. 5. 1846 rozhodli dát Palackému jako historiografovi zemskému k ruce stálého pomocníka (koadjutora) s ročním platem 600 zlatých stříbra, který by mohl být časem jeho nástupcem. Palacký si zvolil Tomka, bylo ale třeba počkat na císařské schválení, které mělo přijít na podzim.¹²³

Situace s Tomkovým místem koadjutora se ale později zkomplikovala. Přišlo sice schválení sněmovního usnesení od dvora, Palacký to oznámil Tomkovi na nový rok 1847,¹²⁴ ale nastaly rozpory mezi sněmem a vídeňskou vládou. Existovaly zemské úřady, které se po smrti úředníků uprázdnilly a zemské úřady je už neobsazovaly, protože byly pokládány za zbytné a neměly tudíž být znovu obsazovány. Vláda, ale poslala sněmu příkaz, aby místa na úradech byla obsazena, „*jelikož jsou systematizována*“. Právě tehdy měl sněm projednávat návrh na Tomkovo jmenování. Hrabě Deym namítl, že kdyby Tomkovo místo bylo „*systematizováno*“ museli by toto místo v budoucnu obsadit, i kdyby neměli nikoho tak vhodného jako Tomka. Hrabě Deym, který byl příznivcem Tomka tedy navrhl, aby jmenování Tomka Palackým bylo schváleno, ale dekret na toto místo nebyl dán Tomkovi, ale Palackému a aby byl plat 600

¹¹⁹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 251.

¹²⁰ ZAP, K. V. - byl učitel, spisovatel, historik, publicista a první redaktor časopisu *Památek archeologických a místopisných*.

¹²¹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 223.

¹²² Tamtéž. str. 226.

¹²³ Tamtéž. str. 228.

¹²⁴ Tamtéž. str. 245.

zlatých pro toto místo vykázán. Tomek byl zklamán, že nedosáhne trvalého úřednického postavení hlavně z toho důvodu, že se nebude moci otci Ludmily Dáňové vykázat písemným trvalým zajištěním do budoucna, o živobytí se ale nebál.¹²⁵

Dne 16. 11. 1847 zemřel Josef Jungmann. Krátce předtím se nacházela v tisku a ve druhém vydání vyšla nákladem Matice české Jungmannova „*Historie literatury české*“.

1.11 Valná shromáždění muzejní společnosti v letech 1846 a 1847 a jejich důsledky

Dne 10. 4. 1845 se český sněm rozhodl, že koupí pro muzeum Nostický palác v tehdejší Kolovratské ulici (dnes Na Příkopě) a zdarma jej propůjčí muzeu k užívání. Koupě se uskutečnila 30. 12. 1845 a 10. 1. 1846 byl dům předán muzeu. Do června 1846 probíhala přestavba, o kterou se zasloužil zejména rytíř Neuberk, který denně stavbu kontroloval a byl v kontaktu s řemeslníky i úřady. V létě 1847 byly práce dokončeny, v září začalo stěhování sbírek, které byly uzavřeny pro veřejnost na konci sezony 1846 a předpokládalo se, že muzeum otevře koncem jara 1848.¹²⁶

Dne 16. 4. 1846 se uskutečnilo památné valné shromáždění muzejní společnosti, poprvé v nové budově v Nostickém paláci. Jednatelskou zprávu přednesl Palacký a prezidentem byl zvolen hrabě Matyáš Thun, (hrabě Nostic opustil Prahu i místo ve výboru) Šafařík byl zvolen za člena výboru. Dne 2. 5. 1846 se dostalo Erbenovi a Tomkovi cti, že byli požádáni, aby se podepsali na listině, kterou zemští stavové podstoupili užívání nového domu společnosti muzejní, jako svědkové.¹²⁷

Na dalším valném shromáždění muzejní společnosti konaném 20. 11. 1847 se začalo jednat o změně stanov muzejní společnosti. Stanovy z roku 1821, napsané v němčině, již byly pro rozvíjející se muzeum nevyhovující. Návrh nových stanov vypracoval v obou jazycích Palacký, tak, aby byl brán větší ohled na naše národní zájmy. Změnil se název na „*Společnost Českého musea*“ a bylo jí dáno za úkol dát „*zvláštní pozor k všestrannému vědeckému vzdělávání řeči a literatury česko-slovanské*“. Počet členů výborů byl zvýšen na 12 a bylo stanoveno, že to mají být buď šlechtici nebo učenci. Společnost se skládala z činných, přispívajících a čestných členů. Třída zakládajících členů se zrušila. Jednání bylo složité a pokračovalo 27. 11. 1847, toho dne

¹²⁵ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 248–249.

¹²⁶ NEBESKÝ, Václav Bolemír, *Dějiny muzea království českého*, str.118–119.

¹²⁷ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 227.

byly stanovy schváleny a byly předloženy v obou jazycích ke schválení i úřadům. Ministerstvo schválilo stanovy dne 8. 12. 1848.¹²⁸

Počátkem roku 1848 vstoupili do Archeologické sboru archivář K. J. Erben, historik V. V. Tomek, autor díla o českých hradech P. P. Heber, numismatik Kilián, archeolog Pachtl a jako host novinář Karel Havlíček.¹²⁹

II. V. V. Tomek, osobnosti muzea a muzeum v r. 1848-1852 a v době Bachova absolutismu

2.1 Činnost osobností muzea v r. 1848

V roce 1848 zasáhla Evropu řada občanských a národních revolucí. V lednu začala revoluce v Itálii povstáním na Sicílii a zároveň vypuklo povstání v severní Itálii (v Lombardii a Benátsku) proti rakouské nadvládě. V únoru byl ve Francii svržen král a byla vyhlášena republika. V březnu vypukla revoluce v Prusku v hlavním městě Berlíně, král jmenoval liberální vládu a byl svolán německý sněm do Frankfurtu nad Mohanem, v jehož výboru byli zastoupeni také Rakušané, kde probíhalo jednání s ostatními panovníky Německa o německém sjednocení. Záměr byl sjednotit všechna území německy mluvících zemí, to znamená i německy mluvící země v Rakousku, takže i Čechy. V březnu 1848 začala revoluce ve Vídni a v Uhrách. Výsledek byl, že císař sesadil Metternicha, slíbil novou ústavu a svobodu tisku.

V Praze bylo 11. 3. 1848 svoláno radikálními demokraty ze spolku Repeal shromáždění lidu do Svatováclavských lázní. Byl zde ustaven Národní výbor, který vypracoval petici k císaři, kde požadoval rovnoprávnost obou zemských jazyků a respektování státního práva Koruny české. Národní výbor říkalo se mu Svatováclavský se skládal z Čechů i Němců a předsedou byl 12. 3. na Staroměstské radnici zvolen rytíř Neuberk. Dne 14. 3. došla do Prahy zpráva o vzbouření ve Vídni, ke kterému došlo již 13. 3.¹³⁰ V Praze se začaly tvořit ozbrojené sbory. Jedním z nich byl i spolek Concordia, českoněmecký spolek umělců, literátů a jejich přátel v čele s hrabětem F. A. Thunem. Spolek měl za úkol chránit umělecké a vědecké poklady v Praze. Jelikož první velitel, ředitel malířské akademie Christian Ruben neuměl česky, tak se česká část sboru odštěpila a se Svatováclavským sborem, který byl ozbrojeným orgánem Svatováclavského výboru vytvořila ozbrojený sbor Svornost¹³¹. Redaktor Časopisu Českého musea Vocel, Tomek

¹²⁸ NEBESKÝ, Václav Bolemír, *Dějiny muzea království českého*, str.120–121.

¹²⁹ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti*. Str. 169.

¹³⁰ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 256–257.

¹³¹ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti*. Str. 180.

a baron Villani dostali za úkol vypracovat české vojenské názvosloví. Z Vídně přicházely zprávy o zrušené cenzuře knih, svolení císaře ke konstitučnímu zřízení mocnářství, vyhlášení svobody tisku.¹³²

Dne 19. 3. odjela do Vídně deputace Svatováclavského výboru s peticí s požadavky a 22. 3. byla přijata císařem Ferdinandem. Dne 27. 3. se vrátila do Prahy, kde byla s velkou slávou uvítána. Následně ale zavládla nespokojenost lidu, jelikož se zjistilo, že delegáti téměř ničeho nedosáhli. Proto byla vypracována další petice, se kterou odjela deputace do Vídně 31. 3. Vrátila se 12. 4. do Prahy.¹³³ Císař vydal 8. dubna kabinetní list, ve kterém schválil jazykovou rovnoprávnost češtiny a němčiny a stanovil zásady voleb do českého zemského sněmu.

Dne 6. 4. bylo vyhlášeno, že za budoucího místodržícího v Čechách byl jmenován mladý arcikníže František Josef, synovec císaře Ferdinanda podle dědičného práva nástupce na trůně.

Do politického a společenského dění se zapojili liberální demokraté v čele s Palackým a ujali se iniciativy, mezi nimi i V. V. Tomek. Dne 3. 4. byl povolán Šafařík do Vídně na poradu o školních záležitostech a bylo zveřejněno císařské nařízení, aby byla v Praze zřízena „*první hlavní škola česká*“.

Následkem politických událostí se všeobecně předpokládalo, že především pro úřednictvo vyvstane potřeba se naučit českou mluvnici. Šafařík a Palacký přemluvili Tomka, aby napsal krátkou mluvnici českou, a to českým a německým jazykem. Tomek ji začal psát 24. 3. a za 14 dní bylo dílo hotové pod názvem „*Krátká mluvnice česká pro Čechy*“. Vydal ji nakladatel Tempský a jelikož se kniha hodila do škol, vyšla později ještě několikrát. Vzhledem k očekávaným událostem napsal také článek do „*Pražských novin*“, které redigoval Havlíček, s nadpisem „*Jak může uvedena býti stejnost práva české i německé národnosti v školách*“ a ještě jednou vydal Havlíček tento článek i ve svých „*Národních novin*“ 6. 4, jak uvádí Tomek ve svých pamětech stal se v podstatě programem české národní strany v pozdějších jednáních o této věci.¹³⁴ Tomek byl 3. 4. zvolen do Národního výboru do komise spolu s německými básníky Hartmanem a Štorchem za spisovatele, aby jednali o podobě nového tiskového zákona. 16. 4 tuto úlohu dokončili.¹³⁵

Palacký dostal 10. 4. pozvání z Frankfurtu nad Mohanem od výboru německých důvěrníků, kteří měli záměr ke sjednocené německé říši připojit Čechy a jiné země rakouského mocnářství, v nichž se mluvilo německy. Dopisem zasláným do Frankfurtu nad Mohanem toto pozvání

¹³² TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 258.

¹³³ Tamtéž. str. 263.

¹³⁴ Tamtéž. str. 264–265.

¹³⁵ PAZDERSKÝ, Roman. *Historik Wáclaw Wladiwoj Tomek a české dějepisectví 19. století*. str. 154.

odmítl a poukázal na důležitost zachování jednoty a nezávislosti rakouského mocnářství pro rovnoprávné národy, které v něm žijí i pro celou soustavu evropských států. Palacký byl přesvědčen že Rakousko musí existovat kvůli rovnováze sil v Evropě. Jeho stanovisko převzal i Národní výbor.¹³⁶

Národní výbor měl do zasedání zemského sněmu spravovat veřejné záležitosti v Čechách. Předsedal mu zemský prezident hrabě Stadion.¹³⁷ Dne 20. 4. byl do národního výboru zvolen za zapisovatele Tomek s Erbenem za českou stranu a Hartman a Schwarz za německou stranu.¹³⁸ Zemským prezidentem byl 15. 4. jmenován místo hraběte Stadionu, hrabě Lev Thun, tehdy guberniální rada ve Lvově. Cestou ze Lvova se zastavil ještě ve Vídni, takže úřadu se ujal 30. 4. 1848.¹³⁹

Dne 25. 4. byla vyhlášena v Čechách oktrojovaná ústava, kterou vytvořila vídeňská vláda barona Pillersdorfa. Zaváděla dvoukomorový říšský sněm a dvorské úřady se měnily v ministerstva. Vedle říšského sněmu měly být v jednotlivých zemích sněmy provinciální s nepatrnou mocí. Na kabinetní list se zapomělo.¹⁴⁰ Rakouská vláda podpořila frankfurtský sněm i konání voleb do frankfurtského parlamentu. Tím vznikly rozpory mezi Čechy a českými Němci. Čeští Němci založili vlastní spolek Constitutioneller Verein a Češi v reakci na to Slovanskou lípu. Národní výbor vydal usnesení, kde požadoval, aby vláda nedopustila, aby tyto volby nezpůsobili žádné porušení celistvosti a nezávislosti rakouského mocnářství.

Snahu Němců o sjednocení vyvolalo i reakci Slovanů. Dne 30. 4. byla schůze v bytě profesora Vocela, které se zúčastnil i hrabě Josef Matyáš Thun, prezident muzejní společnosti dále rytíř Neuberk, Palacký, Tomek, Hanka, J. S. Presl, Erben, Zap, Štúr a několik dalších. Zde bylo rozhodnuto svolat Slovanský sjezd. Prezidentem přípravného výboru Slovanského sjezdu byl zvolen Thun a místoprezidentem Neuberk.¹⁴¹ Dne 5. 5. bylo učiněno svolání v novinách o svolání Slovanského sjezdu v Praze od 31. 5. Účastnictví v jednáních se mělo týkat jen Slovanů rakouských, ostatní Slované se měli zúčastnit jako hosté. Palacký vysvětlil, že se nejedná o vytvoření všeslovanské říše, ale hájení jednoty Rakouska a rovná práva slovanských národů s druhými.¹⁴² Organizaci Slovanského sjezdu si vzala na starost Společnost Českého musea.

¹³⁶ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 267.

¹³⁷ Tamtéž. str. 208.

¹³⁸ Tamtéž. str. 269.

¹³⁹ Tamtéž. str. 272.

¹⁴⁰ Tamtéž. str. 272.

¹⁴¹ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti*. Str. 181.

¹⁴² TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 273.

Volby do frankfurtského parlamentu proběhly koncem května a byl o ně malý zájem, v Čechách se volila převážně ve dvaceti německých obvodech, ve 48 obvodech se volby nekonaly, na Moravě se nevolilo pouze v 7 obvodech, jinak všude.¹⁴³

Dne 15. 5. došlo k dalšímu vzbouření ve Vídni a zrušení oktrojované Pillesdorfovi ústavy. Místo říšského sněmu o dvou sněmovnách měl být svolán říšský ústavodárný sněm volený hlasováním lidu a skládající se pouze z jedné sněmovny. Císař odjel vzápětí do Innsbrucku. Na to oznámil 17. 5. Lev Thun svolání českého sněmu na 7. 6 a 19. 5. proběhla soukromá schůze v domě českého muzea o nastávajících volbách do českého sněmu. Thun poslal deputaci k císaři 19. 5, kromě slibu oddanosti českého národu císaři a vyslovením nesouhlasu se vzpourou ve Vídni 15. 5. obsahovala přání, aby místodržící arcikníže František Josef co nejdříve dorazil do Prahy.¹⁴⁴ Dne 26. 5. došlo k dalšímu vzbouření ve Vídni, ministerstvo již před tím dalo najevo, že se mu nelíbí, že Thun svolal volby do českého sněmu a žádalo odložení těchto voleb, než budou vykonány volby do říšského sněmu. Thun to odmítl a byl vyzván, aby složil svůj úřad, ale nedbal toho. Na návrh národního výboru hrabě Thun založil 29. 5. prozatímní místodržitelskou radu a učinil o tom oznámení císaři. Rada byla založena, protože Thun viděl, že vídeňská vláda je závislá na tamějších revolučních vůdcích. Členové rady byli Palacký, Brauner, Rieger, Boroš, hrabě Albert Nostic, hrabě Vilém Wurmbbrand, doktor Štrobach a továrník Herzig. Téhož dne se vrátila deputace vypravená k císaři 19. 5, císař vyjádřil svůj vděk za oddanost Čechů a slíbil co nejdříve vypravit do Prahy místodržícího Františka Josefa, který byl momentálně na bojišti v Itálii.¹⁴⁵

2.2 Deník Pokrok

Aby mohl hrabě Thun vysvětlovat svá stanoviska a své jednání z pozice zemského prezidenta, jednání místodržitelské rady a vyjadřovat vládní stanoviska rozhodl se zorganizovat vydávání deníku Pokrok. Tím zrušil nedávné doporučení svého předchůdce hraběte Stadionu, aby guberniální komise uveřejňovala své úřední zprávy v Národních novinách a aby české obce předpláceli Havlíčkův list z obecních důchodů. Zveřejňovat svá stanoviska v tehdy Národních novinách, které redigoval Havlíček nechtěl hrabě Thun asi z důvodu, který uvádí Tomek ve svých Pamětech, že se mu zdál Havlíček příliš radikální, ale ani Havlíček o to nestál, protože chtěl ovlivňovat veřejné mínění nestranně a nechtěl být vydavatelem vládního listu.¹⁴⁶

¹⁴³ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 278.

¹⁴⁴ Tamtéž, str. 276,278.

¹⁴⁵ Tamtéž, str. 280-281.

¹⁴⁶ JEŘÁBEK, Dušan. *Václav Vladivoj Tomek a Karel Havlíček Borovský v letech bachovské reakce*. str. 16.

Havlíček prohlásil své Národní noviny za opoziční vůči Pokroku s tím, že když tedy má vláda svůj vlastní list, kde může obhajovat své jednání, budou Národní noviny odporovat ve všem co nebude ku prospěchu českého národa.¹⁴⁷

Redakci nového deníku na sebe vzal po rozhovorech s Palackým, Braunerem, hrabětem Wurmbrandem a hrabětem Lvem Thunem V. V. Tomek. Zdůvodnil to tím, že muži jako hrabě Lev Thun a Palacký jsou mu známi poctivým smýšlením, které je v souladu s jeho přesvědčením. Tomek měl v redakci dva spolupracovníky: Josefa Jirečka, který toho roku dokončil univerzitní studia na Právnické fakultě pražské univerzity a Krejčího proslulého geologa, kteří oba sháněli každodenní zprávy, a Tomek sepisoval články. Tomek každý den konzultoval vydávaný obsah s hrabětem Lvem Thunem, takže Lev Thun přímo ovlivňoval obsah tohoto deníku.¹⁴⁸

Trvání deníku Pokrok nebylo dlouhé pouze pár dní, skončilo vypuknutím Svatodušních bouří. Politický směr Pokroku vyjadřovalo motto otiskované v záhlaví každého čísla: „*Celistvost a plná svrchovanost čili suverenita Rakouského mocnářství. Stejná práva všech rakouských národů. Provedení zásady konstituční ve všech důsledcích jejích.*“¹⁴⁹

Tento politický názor uvedený v „*mottu*“ se nelišil ani od programu skupiny liberálů vedených Palackým, do které stále patřili Tomek i Havlíček.

2.3 Slovanský sjezd

Na konci května se začali sjíždět do Prahy účastníci slovanského sjezdu. Slováci, Chorvati, Srbové, Poláci, Rusové, Moravané, Češi z venkova 31. 5 byli zapisováni delegáti do sekcí (česko-moravsko-slovácká, polsko-ruská a jihoslovanská). Zasedání se konala v domě českého muzea a probíhala v jeho režii. Slavnostní zahájení proběhlo na Žofíně 2. 6. 1848 a zahajoval ho místopředseda Neuberk. Palacký byl zvolen za starostu sjezdu a Vocel jednatelem diplomatického výboru.¹⁵⁰ Významnou úlohu měl Hanka, důstojník Svornosti, jehož oddíl byl určen k ochraně sbírek a k čestné strážii sjezdu. Pro české politiky znamenal Slovanský sjezd demonstraci jednoty Slovanů proti jednání Frankfurtského sněmu, jako propagaci Velkého Německa, ale i proti uherskému útlaku. Dále se čeští liberální politici snažili sjednotit rakouské Slovany, tak aby se tento spolek zasloužil o federalizaci monarchie. Sjezd přijal 12. 6. „*Manifest*

¹⁴⁷ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 21.

¹⁴⁸ Tamtéž, str. 282.

¹⁴⁹ JERÁBEK, Dušan. *Václav Vladivoj Tomek a Karel Havlíček Borovský v letech bachovské reakce*. str 18.

¹⁵⁰ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti*. Str. 181.

evropským národům“ jehož hlavním autorem byl F. Palacký. Tento dokument vyjadřoval touhu Slovanů po občanské, demokraticky založené společnosti a evropské národy vyzýval k jednání na „všeobecném evropském sjezdu“.

Dne 12. 6. odpoledne vypukly v Praze svatodušní bouře a pod přímou palbou vojáků generála Windischgätze se ocitlo i vlastenské muzeum, budova byla poškozena výstřely z pušek a děl. Vojáci se dostali do muzea, ve sbírkách zabavili některé věci vojenského charakteru a později sochám v zahradě urazili nosy.¹⁵¹

Slovanský sjezd byl předčasně ukončen následkem vypuknutí Svatodušních bouří v Praze. Účastníci sjezdu se sešli v muzeu v pátek 16. 6. ráno v malém počtu a rozhodli o odročení sjezdu.¹⁵²

Svatodušní bouře zcela zhatily plány liberálů soustředěných kolem F. Palackého dosáhnout pokojnou cestou konstitučního zřízení. Kompletní zprávu o jednání Slovanského sjezdu podal V. V. Tomek v Časopise Českého musea.¹⁵³

Z Innsbrucku přišel od císařského dvora rozkaz, aby se vyhlášení císařského patentu o svolání českého sněmu prozatím zdrželo a tím pádem Lev Thun 26. 6. rozpustil národní výbor, který měl konat přípravné práce v tomto směru. Také odvolal prozatímní místodržitelskou radu.

2.4 Politická činnost

Místo českého sněmu byl svolán Ústavodárný říšský sněm do Vídně na 22. 7. 1848 a v Čechách se do něj již od 7. 7. volili poslanci.¹⁵⁴ Dne 19. 7. byl odvolán z úřadu zemského prezidenta v Čechách Lev Thun (28. 7. v novinách) Pillersorf skončil v čele ministerstva, ministrem vnitra se stal baron Doblhof a ministrem spravedlnosti Alexander Bach.¹⁵⁵

Za Prahu byli zvoleni Palacký, Rieger, Štrobach, Borroš. Palacký byl zvolen i v dalších okrscích, ale mohl být zvolen pouze zajeden. Za Opočensko-Dobrušský okrsek navrhl Tomka a ten byl také zvolen do říšského sněmu. Taktéž byl zvolen do říšského sněmu Havlíček.

Ústavodárný říšský sněm měl vytvořit novou ústavu, nový politický systém konstituční monarchie. O sněmovním jednání psal Tomek na žádost Jirečka Zprávy do Pražských novin (str. 305). Dne 12. 8. se císař vrátil z Innsbrucku do Vídně. V Itálii zvítězila rakouská vojska

¹⁵¹ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti*. Str. 183–184.

¹⁵² TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 292.

¹⁵³ TOMEK, Václav Vladivoj. *Historická zpráva o sjezdu slovanském*. ČČM. 1848, XXII (1), 1–66.

¹⁵⁴ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 298, 302.

¹⁵⁵ Tamtéž. str. 301.

maršála Radeckého a byla obnovena svrchovaná habsburská moc. Dne 7. září byl přijat zákon o zrušení poddanství a roboty. Jednání sněmu se začala komplikovat kvůli situaci v Uhrách. V září rakouská vláda podpořila tažení Chorvata Jelačice proti Uhrám, které ale skončilo neúspěšně. Vláda prohlásila, ale uherský sněm za rozpuštěný a chystala novou ozbrojenou výpravu rakouských vojsk spolu s Jelačičem. Proti tomu, ale ve Vídni vypuklo 6. 10. ozbrojené povstání. Císař Ferdinand odjel do Olomouce. Většina českých poslanců se vrátila do Čech, protože se bála o svou bezpečnost a jednání říšského sněmu se zastavila. Dne 16. 10. jmenoval císař císařským manifestem velitelem vojsk mocnářství Windischgrätze, vyjma vojsk v Itálii pod vedením Radeckého, a ten povstání ve Vídni zlikvidoval.

Další pokračování sněmu bylo svoláno císařským patentem do Kroměříže, zahájení mezi 15. 11. a 22. 11. (25. 10 proběhla matiční schůze v muzeu). Dne 22. listopadu byl zahájen říšský sněm v Kroměříži a zároveň císař jmenoval novou vládu v čele s knížetem Felixem Schwarzenberkem, která 26. listopadu předstoupila před sněm. Dne 2. prosince provedl Schwarzenberk po dohodě s panovnickou rodinou palácový převrat.¹⁵⁶ Rakouským císařem se stal místo Ferdinanda V. jeho osmnáctiletý synovec. František Josef I., který nebyl vázán žádnými předchozími politickými sliby Ferdinanda V. Windischgrätz i Schwarzenberk byli spokojeni, chystalo se utužení moci v Rakousku a potlačení revolučního hnutí. S Riegrovou koncepcí ústavy přednesenou na sněmu, že „*veškerá státní moc patří lidu*“ vláda nesouhlasila. I když Rieger přednesl na toto téma velkolepou a svobodomyšlnou řeč, vláda pokládala v monarchii panovníka za jediného, který soustřeďoval veškerou moc. Palacký neprosadil na sněmu svou federalistickou, etnicky založenou koncepci (český a německý sněm pro české země, proti spojení českých zemí se Slovenskem byli slovenští národovci, kteří měli obavy z české nadvlády). Zachovalo se rozdělení říše podle zemí bez ohledu na národnostní rozložení. Začátkem března 1849 členové výboru sněmu oznámili, že ústava je hotova. Ráno 7. 3. 1849 obsadili sněmovní budovu vojáci a sněm byl rozpuštěn. Vládou byla vydána nová ústava bez souhlasu sněmu ústava oktrojovaná. Výkonná moc patřila pouze císaři a zákonodárnou moc určoval císař spolu se dvěma komorami parlamentu. Oktrojovaná ústava znamenala konec snah o konstituční zřízení a upevnila absolutismu.

Čeští poslanci schválili a podepsali „*osvědčení*“ vypracované Palackým na základě schůzek 21. 3 u barona Neuberka a 23. 3. 1849 u hraběte Deyma, kde poukazovali na své postavení a

¹⁵⁶ SPÁČIL, Jindřich. Kroměřížský sněm 1848-1849. Kronika prvního ústavodárného shromáždění rakouských národů, Praha 1933, s. 82-83.

chování na říšských sněmech ve Vídni a Kroměříži a vyjádřili nepříznivé mínění o nové ústavě a způsobu jakým byla vydána.¹⁵⁷

Radikální spolek „*Slovanská lípa*“ připravoval povstání na 17. 5. 1849, bylo ale překaženo zatknutím jejich vůdců v noci z 9. na 10. 5. (Sladkovský, J. V. Frič, Gauč, Sabina a další)

Liberální demokraté v čele s Palackým odmítali radikální politiku a obviňovali radikály po roce 1848 z neodpovědnosti vůči národu a likvidace národních zájmů. Neuznávali vymáhání národních požadavků na vídeňské vládě revoluční cestou. Nyní se cítili podvedeni.

2.5 Činnost v Časopisu Českého musea a Matice české v r. 1849

Tomek se vrátil ke své vědecké práci. Po návratu z Kroměříže napsal článek pro muzejní časopis, který se týkal dobytí Prahy knížetem Oldřichem, kde zvítězil nad Boleslavem Chrabrým roku 1004 „*Příběh o dobytí Prahy od knížete Oldřicha na Boleslavu Chrabrém r. 1004*“.¹⁵⁸ Z tohoto příběhu odvodil, že báseň rukopisu Královédvorského, která se k tomu vztahovala, nemohla být z té doby, protože v ní byli zachyceny místopisné poměry ze 13. století. Když četl 5. 4. 1949 článek v Učené společnosti, tak s tímto názorem nesouhlasil Palacký a ani Šafařík, ten později na základě Tomkových argumentů souhlasil s jeho názory, ale Palacký nikdy.

Ve II. svazku muzejního časopisu r. 1848 mu vyšel článek „*O počtu studentů akademie Karlovy v Praze v druhé polovici 16. stol.*“¹⁵⁹

Ve svazcích IV. a V. v r. 1848 mu vyšel článek „*O církevní správě strany pod obojí v Čechách od r. 1415 až 1622*“.¹⁶⁰

Další článek četl Tomek v Učené společnosti 3. 5. 1849. Nejstarším kostelem v Praze byl podle Tomkova bádání někdejší kostel Panny Marie na Pražském hradě, nikoliv kostel Panny Marie v Týně. Vyvrátil zde tvrzení pozdějších kronikářů o Týnském dvoře, který podle nich byl nejstarším sídlem českých knížat v Praze. Pojednání vyšlo ve III. svazku muzejního časopisu.¹⁶¹

¹⁵⁷ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 322.

¹⁵⁸ TOMEK, Václav Vladivoj. Příběh o dobytí Prahy od knížete Oldřicha na Boleslavu Chrabrém r. 1004. *ČČM*. 1849, XXIII (2), 21–44.

¹⁵⁹ TOMEK, Václav Vladivoj. O počtu studentů akademie Karlovy v Praze v druhé polovici 16. stol. *ČČM*. 1848, XXII (2), 172–199.

¹⁶⁰ TOMEK, Václav Vladivoj. O církevní správě strany pod obojí v Čechách od r. 1415 až 1622. *ČČM*. 1848, XXII (4-5), 365–383, 441–468.

¹⁶¹ TOMEK, Václav Vladivoj. Okolí Pražské před založením Nového města (1348). *ČČM*. 1849, XXIII (2), 24–46.

Tomek pokročil i ve sbírání, uspořádání a prozkoumání látky k „*Dějepis města Prahy*“. Na místopisném rejstříku pro starší dobu, v němž dospěl k názoru o nejstarších místopisných poměrech Prahy, který se lišil od starších badatelů, pracoval již v Kroměříži.

Začátkem srpna 1849 dostal Tomek za úkol od Palackého prozkoumat městské archivy v Lokti a Chebu. V chebském archivu se zachovaly nejen právní listiny, ale i dopisy z 14. a 15. století, které jinde v Čechách i v Praze byly v pozdějších letech zničeny. Tomek si z těchto listin ze 14. a 15. století dělal výpisky, některé i přepisoval.¹⁶² Nasbíraný materiál použil také k sepsání článku do muzejního časopisu „*Chování měšťanů Chebských v rozepři králů Jiřího a Vladislava s papežským dvorem a Matyášem králem uherským*“.¹⁶³

Tomek pokračoval ve službě sekretáře Matice české a jako pomocník Palackého při dějepisectví českém. Zde se, ale nevědělo, podle Tomkových pamětí, co bude s úřadem historiografa v nových poměrech. V roce 1849 připravil Tomek v MČ na vydání „*Historii literatury české*“ od Jungmanna (sepsal k této knize životopisy všech žijících spisovatelů), „*Didaktiku*“ od Komenského a „*Děje anglické země*“ od Tomíčka. Tato díla v r. 1849 i vyšla.¹⁶⁴

2.6 Profesorem na Pražské univerzitě

Tomek se zamýšlel i nad svou budoucností. Na pražské univerzitě již po březnových událostech v r. 1848 proběhly určité změny reflektující zásady svobody učení.

Dne 28. 7. 1849 se stal ministrem pro vyučování hrabě Lev Thun. Bach se stal ministrem vnitra a Schmerling ministrem spravedlnosti. Tomek ve svých pamětech uvádí, že Thun na rozdíl od Bacha a Schmerlinga nepokládal oktrojovanou ústavu za výbornou, ale její vyhlášení pokládal za skutek, který se musí přijmout a později ji lépe přizpůsobit k potřebám rakouského mocnářství.¹⁶⁵

Tomek stále pokládal hraběte Lva Thuna za představitele české vlastenecké šlechty a začal se přiklánět ke konzervativnímu politickému směru, který Lev Thun začal reprezentovat. Názorově blízko měl i k jeho vídeňským spolupracovníkům, státnímu podsekretáři ministerstva vyučování Helfertovi a k příteli Josefu Jirečkovi, který nastoupil úřední dráhu na ministerstvu

¹⁶² TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 329.

¹⁶³ TOMEK, Václav Vladivoj. *Chování měšťanů Chebských v rozepři králů Jiřího a Vladislava s papežským dvorem a Matyášem králem uherským*. ČČM. 1849, XXIII (4), 74–102.

¹⁶⁴ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 324–325.

¹⁶⁵ Tamtéž. str. 334.

vyučování jako konceptní adjunkt. Tento spolek byl označován pražskými liberálními politiky z Národní strany, jako „*česká vládní strana ve Vídni*“.

Povznesení domácích univerzit povoláním v první řadě domácích čelních sil a pak i zahraničních profesorů si Thun vytkl jako svůj cíl. V rámci Thunových školských reforem proběhlo postavení filozofické fakulty na úroveň ostatních fakult, možnost přednášet na ní měli všichni doktoři, kteří z ní vzešli, a řádní členové vědeckých společností. Vedle profesorů začali přednášet i někteří docenti. Tím dostalo šanci muzeum, protože historie, filologie i přírodní vědy se studovaly na filozofické fakultě. Právo docentství bylo přirčeno také řádným členům Královské české společnosti nauk. Jedním z dvanácti docentů se stal do konce roku 1848 Václav Hanka pro staroslovanský jazyk, na jaře r. 1849 byl za druhého profesora dějin s českým vyučovacím jazykem navrhován František Palacký, ten ale politicky neprošel. Začátkem roku 1850 získal mimořádnou profesuru české archeologie a dějin umění také Vocel.¹⁶⁶

Tomek začal uvažovat, že by se také přihlásil jako přednášející o českém dějepisu. Když se dozvěděl od dr. Kaspara, že v souvislosti s profesurou o něm mluvil i Helfert, napsal mu dopis, že by měl zájem o přednášky o českém dějepise a vysvětlil mu i své finanční těžkosti, pokud by se zbavil svých povolání. (Tomek se bál, že by mu na přípravu na přednášky a činnost na univerzitě nezbýval čas, jelikož služba pro Matici českou a historiografa Palackého vyžadovala denně 7-8 hodin i více). Proto potřeboval, pokud se těchto funkcí vzdá, aby měl zajištěno pevné postavení na univerzitě. Tato činnost ještě s jeho literární činností pro něj byla zdroj příjmů. Helfert informoval hraběte Lva Thuna a oznámil Tomkovi dopisem úmysl ministerstva zřídit na univerzitách v Praze a ve Vídni, druhé profesury dějepisu, které měly být spojeny s historickými semináři. Lev Thun přislíbil Tomkovi podporu u vlády, aby se mohl na rok odebrat na studijní cestu, jejímž cílem měla být návštěva nejlepších univerzit a poznání tamějších metod. Tomkova žádost na ministerstvu podaná za tímto účelem byla vyřízena a 19. 1. 1850 následně obdržel rozhodnutí od pražského místodržitelství, že pokud vykoná cestu s žádoucím prospěchem, tak jeho přání o zajištění postavení splní.¹⁶⁷ Tomek byl totiž svými konzervativními názory a přínašitostí do kruhů konzervativních politiků kolem hraběte Lva Thuna (česká vládní strana ve Vídni) byl přijatelný i pro vykonávání mimořádné profesury.¹⁶⁸

Shodou okolností oznámil Tomkovi Palacký, že ho pošle do Paříže, aby pro něj připravil výpisky nebo výtahy z důležitého rukopisu, o němž se dozvěděl, souvčkých paměti

¹⁶⁶ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti*. Str. 185.

¹⁶⁷ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 334–335.

¹⁶⁸ ŘEZNÍK, Miloš - W. W. Tomek jako pedagog. Miloš Řezník. In: Jaroslav Goll a jeho žáci. str. 136–137.

„*Carleria*“¹⁶⁹ a jiných, o jednáních Bazilejského koncilu s Čechy. Palacký pracoval tehdy na dějepise Čech o husitské válce. Počítal s pobytem Tomka v Paříži na jeden měsíc. Tomek oznámil na ministerstvo, že se při této příležitosti seznámí s historickými ústavami, zejména slavné Ecole de Chartes, což byl nejlepší historický seminář, a tím splní i část závazku z praxe na historických ústavech v cizině.¹⁷⁰ Tomek v Paříži splnil úkoly, které dostal od Palackého a seznámil se i s vyučovacím systémem v Ecole des Chartes.¹⁷¹ Poznal zařízení ústavu i pomůcky v něm používané. Pomocné vědy historické se zde přednášely způsobem teoretickým i praktickým. (Cestu a pobyt v Paříži platil z peněz od Palackého).¹⁷²

Po návratu do Prahy brzy odjel 24. 4. 1850 získávat zkušenosti i na německé univerzity. Nejprve navštívil univerzitu ve Vratislavi, pak v Berlíně. Zde využil doporučující dopis od Palackého pro slavného německého učence Pertze, vrchního bibliotékaře v Berlíně a seznámil se se slavnou německou a francouzskou literaturou, také navštěvoval přednášky Rankovi na univerzitě. Poslední zastávka byla na univerzitě v Göttingenu, zde byl docentem na univerzitě Rössler, Tomkův přítel ze studií v Praze. Pro Tomka měla cesta na univerzity ve Francii a Německu obrovský význam, stal se známým v poměrech tehdejšího učeného francouzského a německého světa.¹⁷³

Po návratu do Prahy Tomek napsal pro ministerstvo vyučování zprávu o svých zkušenostech nabytých cestováním po univerzitách v Paříži a Německu. Shrnl zde vše nové a prospěšné co poznal ve vyučování dějepisu na univerzitách v Paříži, Vratislavi, v Berlíně a v Göttingenu a vysvětlil systém vyučování dějepisu na těchto univerzitách. Hlavní účel francouzských a německých univerzit byl podle něj stejný, a to vychovávání takových historiků, kteří budou dobře ovládat veškeré nástroje archivního výzkumu a pramenné kritiky. Pouze prostředky a způsoby k tomu vedoucí se od sebe liší. Francouzský způsob se zabývá déle vyučováním přípravných nauk a zanechává vlastní práci na poli dějepisu až k závěrečné zkoušce po skončení tříletého studia. Německý způsob přistupuje rychleji k vlastnímu bádání, znalost přípravných nauk potřebných k bádání již předpokládá. Podle Tomkova názoru by prospělo oba způsoby v jistém smyslu spojit, ale bere to pouze jako svůj názor.¹⁷⁴ Zprávu předal Tomek ministrovi Lvovi Thunovi 2. 9. 1850 a mluvil s ním i o tehdejší politickém stavu. Thun navrhnul jeho jmenování mimořádným profesorem rakouského dějepisu na Pražské univerzitě. Dne 25. 10.

¹⁶⁹ PALACKÝ, František, BIRK, Ernesto. *Aegidii Carlerii Liber de legationibus concilii Basiliensis pro reductione Bohemorum*, MC I.

¹⁷⁰ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 336.

¹⁷¹ GOLL, Jaroslav, V. V. Tomek. *Český časopis historický*, str. 266.

¹⁷² TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 340.

¹⁷³ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 344–350.

¹⁷⁴ Tamtéž. str. 355–356.

1850 bylo jmenování Tomka profesorem předloženo císaři, 24. 11. Tomek obdržel dekret o jmenování mimořádným profesorem a 25. 11. složil přísahu u Vídeňského místodržitelstva. Po jmenování profesorem Tomek odstoupil z funkce sekretáře MČ, ale ve sboru zůstal.¹⁷⁵

Ještě 26. 10. vydal Lev Thun nařízení k českému místodržitelství, kterým byl Tomek vyzván, aby se odebral do Vídně k seznámení se s tamějšími prameny rakouského dějepisu a dostal podporu 100 zl. Zimní semestr strávil studiem pramenů ve dvorní knihovně a dvorním vídeňském archivu.¹⁷⁶ Rozdíly v politických názorech se tehdy mezi Národní stranou v Praze a vládou ve Vídni vyostřovaly. V. V. Tomek se stal pevnou součástí konzervativců „české vládní strany“ ve Vídni.

Svou profesorskou činnost zahájil Tomek po návratu ze studia vídeňských archivů koncem dubna 1851, kdy začaly jeho přednášky na univerzitě. Přednášel dějiny Rakouska v českém jazyce. Další profesori, kteří na univerzitě přednášeli v českém jazyce, byli Vocel, Čelakovský (povolaný z Vratislavi), Koubek, Bořivoj Presl, Petřina, Jandera a až do odvolání v r. 1852 Hanuš. Tomek se zúčastnil i jako zkoušející ze všeobecných zkoušek právnických, kde byl předsedou profesor Schnabel.¹⁷⁷ Od října 1852 zavedl Tomek na univerzitě kromě přednášek rakouského dějepisu historický seminář, ve kterém probíhalo vykládání kroniky Kosmovy a také cvičení ve čtení středověkých latinských listin. Kanovník Pešina mu za tím účelem daroval ze skladu u kapituly několik exemplářů kroniky Kosmovy vydaných od Pelcla a Dobrovského.¹⁷⁸

¹⁷⁵ ŘEZNÍK, Miloš - W. W. Tomek jako pedagog. Miloš Řezník. In: Jaroslav Goll a jeho žáci. str. 134.

¹⁷⁶ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 364.

¹⁷⁷ Tamtéž. str. 375.

¹⁷⁸ ŘEZNÍK, Miloš - W. W. Tomek jako pedagog. Miloš Řezník. In: Jaroslav Goll a jeho žáci. str. 139–140.

2.7 Rozchod s Havlíčkem

Havlíček byl po rozpuštění Kroměřížského sněmu názoru, že potom, co vídeňská vláda zlikvidovala v květnu radikální hnutí, začne v nastávajícím období eliminovat v Čechách i vliv liberálních demokratů. S názorem Palackého a Tomka na českou šlechtu Havlíček nesouhlasil. Neměl takové styky ve čtyřicátých letech se šlechtou jako měl Palacký a Tomek a neviděl ani politické důvody, aby se české národní hnutí spoléhalo na pomoc šlechty. Byl toho názoru, že vztah aristokracie vůči českým snahám není upřímný a sleduje pouze své zájmy.¹⁷⁹ V Národních novinách kritizoval vládu článkem „*Výklad oktrojované ústavy od 4. března*“ (Národní noviny 14. 3. 1849) a byl pohnán před soud. V následujícím procesu, kde se sám obhajoval, obžaloval rakouskou vládu z potlačování občanských práv.

V kritice vládní politiky v Národních novinách pokračoval, kritizoval šlechtu i církevní hierarchii a požadoval přirozená a rovná práva pro slovanské národy.¹⁸⁰

Národní noviny byly v lednu 1850 pražským vojenským velitelstvím zakázány. Havlíček se usadil v Kutné Hoře, která byla mimo oblast výjimečného stavu vyhlášeného po nezdařeném spiknutí radikálů v květnu 1849, a založil časopis „*Slovan*“ (začal vydávat 8. 5. 1850), na jehož stránkách pokračoval v kritice vídeňské vlády a polemice s „*Vídeňským deníkem*“, který Havlíček pokládal za vládní orgán.¹⁸¹

Vídeňský deník vydávala od 9. 7. 1850 skupina konzervativců při Thunově ministerstvu kultu a vyučování a byl založen jako opoziční list proti listu Slovan.¹⁸² Odpovědným redaktorem byl Jan Votka, od 27. 5. 1851 Hermenegilcl Jireček, který se stal také redaktorem beletristické přílohy „*Vídeňského deníku – Vesna*“. Ředitelé listu byli Alexandr Helfert, Antonín Beck, další spolupracovníci Vídeňský univerzitní profesor Leopold Neumann, Josef Jireček a do tohoto listu přispíval a s touto skupinou spolupracoval i V. V. Tomek.¹⁸³ Redakce Vídeňského deníku zachovávala anonymitu přispěvatelů. Vídeňský deník jako celek vyjadřoval oficiální vnitropolitickou koncepci vídeňské vlády, ne stanoviska jednotlivců.¹⁸⁴ List měl čelit tomu, aby Češi nepodléhali mínění „*orgánu*“ (rozuměj Slovana), který by je snadno mohl pomýlit.¹⁸⁵

¹⁷⁹ JEŘÁBEK, Dušan. *Václav Vladivoj Tomek a Karel Havlíček Borovský v letech bachovské reakce*. str. 64.

¹⁸⁰ Tamtéž. str. 68-69.

¹⁸¹ ŘEZNÍK, Miloš. *Revoluce 1848, Václav Vladivoj Tomek a Karel Havlíček*. In: Národní obrození a rok 1848 v evropském kontextu. str. 141-148.

¹⁸² JEŘÁBEK, Dušan. *Václav Vladivoj Tomek a Karel Havlíček Borovský v letech bachovské reakce*. str.23-39.

¹⁸³ LA PNP Praha, fond Josef Jireček, korespondence přijatá: W. W. Tomek. Jirečkův dopis Tomkovi z 24. června 1850

¹⁸⁴ JEŘÁBEK, Dušan. *Václav Vladivoj Tomek a Karel Havlíček Borovský v letech bachovské reakce*. str. 39.

¹⁸⁵ Tamtéž. str. 26.

Tomek přispíval do „*Vídeňského deníku*“ již v roce 1850. Článek „*Čechové u Berlína*“ zaslal při pobytu na studijní cestě, dále napsal články „*Příběhy stavu městského v Čechách*“ a překlad z latiny „*Zprávy o usmrcení Valdštejna*“.¹⁸⁶

Do otevřeného sporu s Havlíčkem se dostal Tomek v roce 1851. Dne 9 února Havlíček odpovídal „*Vídeňskému deníku*“ na chválu za jeho předešlý článek „*Revoluce*“, kde Havlíček uvedl že „*revoluce se zbraní není pravou cestou ke svobodě*“.¹⁸⁷ V poznámce zde Havlíček vyčetl Tomkovi jeho spolupráci s „*Vídeňským deníkem*“ a jeho změnu předchozích politických názorů. Za příklad použil úryvek týkající se Štěpána z Pálče z Tomkových „*Dějů univerzity pražské*“. (Doktor teologie Štěpán z Pálče byl nejprve oddaný přítel Jana Husa a pak se postavil proti němu.) Poukázal, že toto dílo napsal jiný Tomek než ten, jaký píše do *Vídeňského deníku*.¹⁸⁸

K dalšímu názorovému střetu Havlíčka s Tomkem došlo po smrti filozofa Augustina Smetany, který už za svého života vystoupil z křížovnického řádu, kněžství a katolické církve. Havlíček v několika článcích ve *Slovanu* zaútočil na církevní hierarchii a po zastavení Pražského večerního listu, který referoval pravdivě o Smetanově smrti a jeho odmítnutí k návratu k církvi, kritizoval vládní úřady. V zákazu deníku Havlíček viděl represivní tažení proti slovanskému tisku vídeňskou vládou. Tomek v odpovědi ve „*Vídeňském deníku*“ zaútočil na stálou a vytrvalou proticírkevní rétoriku „*Slovana*“ a kritizoval výslovně „*Epištoly kutnohorské*“.¹⁸⁹ Havlíček i v dalších článcích ve *Slovanu* pokračoval v kritice církve a jejich hodnostářů a dále v kritice absolutistické vlády. Ve Vídni byl pokládán za nástupce radikálů.

Po příjezdu do Prahy v dubnu v r. 1851 se Tomek snažil zjistit vztah českých liberálů ke *Slovanu* a k Havlíčkovi. Po rozhovoru s Erbenem si ale spíše vyslechl kritiku na *Vídeňský deník*, který podle Erbena vůči Praze vystupuje nepřátelsky a o *Slovanu*, že nic neví, protože je v Praze zakázaný. Pražský deník také nemůže nic dělat, protože má o *Slovanu* zakázáno psát od místodržícího Meczeryho. Ve skutečnosti by asi ne každý liberální demokrat vystoupil otevřeně proti Havlíčkovi. Tomek po rozhovorech s ostatními liberálními demokraty (Nebeský, Vocel atd.) zjistil, že Havlíček se chtěl odstěhovat do Prahy a spolupracovat s Palackým na encyklopedickém slovníku, ale překazil to policejní prezident Sacher Masoch.¹⁹⁰

¹⁸⁶ JEŘÁBEK, Dušan. *Václav Vladivoj Tomek a Karel Havlíček Borovský v letech bachovské reakce*. str. 40.

¹⁸⁷ Tamtéž. str. 74.

¹⁸⁸ ŘEZNÍK, Miloš. *Revoluce 1848, Václav Vladivoj Tomek a Karel Havlíček*. In: Národní obrození a rok 1848 v evropském kontextu. str. 145.

¹⁸⁹ JEŘÁBEK, Dušan. *Václav Vladivoj Tomek a Karel Havlíček Borovský v letech bachovské reakce*. str. 42–46.

¹⁹⁰ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str.371–373.

Vídeňský deník vycházel nákladem 500 výtisků, ale rozeslalo se maximálně 400 výtisků. Náklad Slovana byl 2000 výtisků, vycházel 2x týdně.¹⁹¹ Absolutistická vláda upevňovala svoji moc a po zavedení systému, kdy mohl místodržitel po dvojí výstraze zastavit nepohodlný časopis, byla tato výstraha použita i proti „Slovanu“. Dne 14. srpna 1851 vyšel „Slovan“ naposledy. Havlíček byl obžalován, ale kutnohorská porota ho osvobodila. Začátkem prosince byl deportován do Brixenu v jižním Tyrolsku na příkaz ministra Bacha. Z internace se vrátil až v roce 1855. „Viedeňský deník“, který byl závislý na polemice se „Slovanem“ se změnil již 19. 9. 1851 v týdeník a zanikl začátkem roka 1852, jelikož důvod jeho existence již neexistoval.¹⁹² Havlíček, který jako jediný vystupoval proti absolutistické vládě byl umlčen, někteří liberální demokraté přestoupili ke konzervativcům jako Tomek a někteří se začali stahovat do ústraní jako Palacký. Tomek s Havlíčkem se trvale názorově rozešli a rozešli se trvale i jako přátelé.

2.8 Dočasný rozchod s Palackým

Muzejní společnost po roce 1848 procházela krizí. Někteří členové muzejního sboru se zúčastnili zasedání říšského sněmu až do jeho ukončení v březnu 1849. Valné shromáždění se od r. 1849 nekonalo. Prezident hrabě J. M. Thun se do Čech již nevrátil a z dvanácti členného správního výboru zůstal v roce 1850 pouze pět členů, mezi nimi Neuberk, Palacký a Šafařík. Stanovy úředně potvrzené 7. 12. 1848 změnily jméno muzejní společnosti na „Společnost Českého musea“ místo „Společnost vlastenského musea v Čechách“. Společnost měla dbát na „zvláštní pozor všestrannému vědeckému vzdělávání řeči a literatury česko-slovanské“. Muzejní společnost zaznamenala i úbytek členů. Časopis Českého musea se již nemohl vyjadřovat k aktuálním záležitostem. V roce 1848 byl naposledy vydán 9. sešit a v r. 1849 už vycházel pouze jako čtvrtletník. Matice česká trpěla nedostatkem peněz a nedostávalo se i činných lidí. V červenci 1850 bylo muzeum opět otevřeno, ale stav muzejní společnosti byl kritický.¹⁹³

Dne 1. 8. 1850 bylo po svolení vojenských i policejních úřadů svoláno konečně valné shromáždění muzejní společnosti. Na programu byla jednatelská zpráva o činnosti v uplynulém období, vyhlášení stanov schválených 7. 12. 1848, volba prezidenta, volba chybějících členů výboru a volba tří revizorů účtů. Prezidentem byl zvolen rytíř Jan Neuberk. Členy dvanáctičlenného výboru se stali F. Palacký, P. J. Šafařík, prof. J. Purkyně, hr. Bedřich Berthold, hr. Jindřich Chotek, kn. Jan Lobkowicz, velkostatkář Vobořil, prof. A. M. Reuss, dr.

¹⁹¹ JEŘÁBEK, Dušan. *Václav Vladivoj Tomek a Karel Havlíček Borovský v letech bachovské reakce*. str. 28.

¹⁹² Tamtéž. str. 23.

¹⁹³ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti*. Str. 185.

A. Štrobach, prof. J. E. Vocel, opat Jeroným Zeidler a policejní ředitel Leopold Sacher-Masoch, který byl do Prahy přeložen ze Lvova.¹⁹⁴ Sacher-Masochovi se v dalších letech povedlo proniknout do české společnosti a jako členovi muzejní společnosti, který předstíral zájem o vědu a umění, se mu jí vedlo také do jisté míry ovládat. Nedělal kolem sebe žádný rozruch, ale v tichosti pracoval na odstranění vídeňské vlády nepohodlných členů muzejní společnosti.¹⁹⁵ Na schůzi muzejního výboru, která se konala 22. 8. 1850, byla podána zpráva o činnosti muzejních sborů. I když s obtížemi, přestála toto období Matice česká. Archeologický sbor nefungoval, jeho činnost byla obnovena o rok později. Na návrh Šafaříka byly muzejní sbírky rozděleny do tří velkých skupin a byly provedeny inventury:

1. knihovna, archiv a sbírka rukopisů
2. archeologie, numismatika a sbírka pečetí
3. přírodověda, která zahrnovala mineralogii, botaniku a zoologii

Ke každé skupině byli jmenováni komisaři, kteří podávali muzejnímu výboru zprávy o činnosti těchto oddělení.¹⁹⁶

V září 1850 byl založen „*Sbor pro zřízení českého divadla*“ Maxmiliánem Bergrem, významnou osobností v přípravách českého divadla. Předsedou sboru se stal F. Palacký.¹⁹⁷

Na schůzi výboru 26. 11. 1850 výbor vydal instrukce: zřídit vědecké sbory, zřídit funkci místoprezidenta, roční příspěvek členů snížit na 10 zlatých, vedle vědeckých sborů zřídit sekce, vynechat ustanovení, že členové výboru musí být šlechtici nebo učenci, ke schválení méně důležitých věcí bude stačit přítomnost tří členů ve výboru.

Dne 10. 6. 1851 se konalo valné shromáždění, kde byly tyto změny přijaty. Na tomto valném shromáždění poprvé přednesl Palacký jako jednatel muzejní společnosti, svou řeč nejdříve česky a pak teprve německy. Hrabě Jindřich Chotek byl zvolen místoprezidentem a Berger byl místo něj zvolen do výboru. Rozdíl mezi sekcemi a sbory byl takový, že každý člen společnosti může vstoupit do sekce a počet členů je neomezený, kdežto sbory se skládají z určitého počtu členů a jejich počet určuje řád. Na základě nových ustanovení o vědeckých sborech a sekcích byla ještě před schválením nových stanov v tomto valném shromáždění zřízena přírodovědecká sekce (stanovy sekce byly schváleny 28. 1. 1851, předsedou se stal prof. Purkyně, jednatelem prof. Reuss, schůzky začaly 12. 10. 1852). Znovu byla zorganizována archeologická sekce (řád sekce byl schválen 25. 3. 1851, předsedou se stal Sacher Masoch, jednatel prof. Vocel) a Sbor

¹⁹⁴ NEBESKÝ, Václav Bolemír, Dějiny muzea království českého, str. 127.

¹⁹⁵ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti*. Str. 186.

¹⁹⁶ NEBESKÝ, Václav Bolemír, Dějiny muzea království českého, str. 134.

¹⁹⁷ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti*. Str. 187.

pro vědecké vzdělání řeči a literatury české (kurátorem se stal rytíř Neuberk). Situace v muzeu se v r. 1851 zlepšila, rozrůstaly se sbírky a vzrostl počet členů.¹⁹⁸

V policejním zájmu zůstalo i dění v Matici české. Palacký opustil matiční sbor v r. 1849 na protest proti zastáncům psaní „*u a ou*“. V prosinci 1850 se do matičního sboru vrátil a oživil myšlenku vydání encyklopedického slovníku. Na schůzi matičního sboru 9. 12. 1850 byl Palackého návrh přijat a byl mu vykázán potřebný náklad na přípravné práce. Už v následující schůzi matičního výboru někteří členové popírali, že by k takovému uzavření došlo řádným hlasováním, a po vyvrácení těchto pochybností podali dva členové „*votum separatum*“¹⁹⁹ proti tomuto uzavření.²⁰⁰

Tomek se vrátil ze studia archivů ve Vídni do Prahy 1. 4. 1851. Se svým přítelem J. Jirečkem zůstal v písemném styku. Hned počátkem dubna psal, že po rozmluvě s Palackým, Hankou, Šafaříkem, Erbenem, Vocelem a dalšími mnoho potěšitelného nenalézá. Palacký byl rozmrzelý nad politickým stavem a v tomto stavu byl už od jara roku 1849. V Praze vládl pesimismus, co se týkalo dalšího vývoje.²⁰¹ Tomek pravidelně informoval Jirečka v dopisech o všem, co se v Praze děje ve vlasteneckých kruzích, o názorech na kroky vídeňské vlády. Někdy se i ministr Thun přes Jirečka dotazoval na věci, na kterých mu záleželo. V tomto dopisování s Jirečkem Tomek pokračoval po celou dobu Bachova absolutismu i po něm. Dopisy od Jirečka si Tomek schovával a později, po Jirečkově smrti, uschoval i dopisy, které mu psal. Schovával je, protože věřil, že později poslouží k objasnění některých stránek tehdejších národních poměrů.²⁰² Ne všechny dopisy, ale posloužily Tomkovi ku cti. Začátkem ledna 1852 byl Jirečkovým dopisem požádán, aby zjistil a podal zprávu ministru Thunovi o činnosti profesora Hanuše, který na univerzitě propagoval Hegelovu filozofii a škodlivě zlehčoval pozitivní náboženství. Dále měl zjistit, jaký následek by mělo jeho odvolání. Tomek dopisem tyto informace o profesoru Hanušovi potvrdil, ale radil, aby nebyl odvolán. Na základě těchto informací byl ale Hanuš odvolán přímo od ministra prezidenta Felixe Schwarzenberka na příkaz císaře. Z důvodu, že údajně nebyl český náhradník, obsadil jeho místo Němec, profesor Zimmerman, takže česká strana přišla o jedno místo na univerzitě.²⁰³

Tomek se zmiňuje ve svých pamětech, že pracovníků odhodlaných k práci na Palackého encyklopedickém slovníku bylo málo, vědělo se pouze o Gablerovi, Springerovi a Janu

¹⁹⁸ NEBESKÝ, Václav Bolemír, Dějiny muzea království českého, str.135–137.

¹⁹⁹ *Votum separatum* (separátní vótum) je odlišné stanovisko (konkurence) přehlasovaného člena soudního senátu nebo pléna (zasedání všech, valné shromáždění) určitého soudu k přijatému rozhodnutí.

²⁰⁰ NEBESKÝ, Václav Bolemír, Dějiny muzea království českého, str. 142–143.

²⁰¹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 369.

²⁰² Tamtéž. str. 373–374.

²⁰³ Tamtéž. str. 384–385.

Palackém. Tomek sám odmítl Palackému práce na encyklopedickém slovníku z důvodu přílišné zaměstnanosti na univerzitě.²⁰⁴ Kurátor MČ baron Neuberk, opravdový ctitel Palackého, stejných politických názorů jako Palacký se obával také policejních překážek, hlavně kvůli Gablerovi a Springerovi, kteří byli v policejním zájmu, což mu potvrdil i Sacher-Masoch.²⁰⁵

Ale nebyl to jen Neuberk, který viděl nastávající problémy s encyklopedickým slovníkem, mezi skeptiky patřil i Purkyně, Vocel a Nebeský, nový redaktor časopisu muzea. Nebeský chtěl rozšířit časopis muzea a musel by se dělit o peníze Matice i o autory. Vocel chtěl se svým sborem vydávat archeologický časopis, který byl kvůli událostem v r. 1848 pozastavený a Purkyně chtěl prosadit v muzeu vydávání přírodovědného časopisu. Těm všem by matiční peníze vynaložené na encyklopedický slovník chyběly.²⁰⁶

Dne 7. 2. 1852 předložil Palacký na schůzi matičního sboru zhotovený rejstřík článků, které měl encyklopedický slovník obsahovat a také začátek obsahující články A až do A1, který měl být na šesti tištěných arších. Zároveň ve svém sepsaném příspěvku kritizoval ty, kteří byli proti jeho předsevzetí encyklopedický slovník vydat a tvrdil, že 9. 12. 1850 se zavázal matiční sbor encyklopedický slovník nákladem MČ vydat, a proto by se mělo přikročit k tisku. Tomek, jako člen matičního sboru tehdy na schůzi nebyl, jelikož se zabýval ve Vídni studiem archivů, vyjádřil překvapení, že by se sbor k něčemu takovému zavázal. Slyšel, že konečné uzavření si sbor vyhradil a povolil pouze náklad na přípravné práce. Navrhl přečtení dotyčného protokolu, který ale jak se ukázalo nebyl jednoznačně napsán. Všichni členové sboru, kteří byli sezení přítomni tvrdili, že konečné závazné uzavření se nestalo. Palacký trval na tom, aby jeho šestistránková sbírka byla dána k posouzení referentům. Jako posuzovatelé byli zvoleni Purkyně, Fabian a Štorch.

Palacký se také obrátil na správní výbor muzea, aby byl matiční sbor donucen encyklopedický slovník vydat, ale zjistila se nejasnost Matičního výboru v poměru k muzejnímu výboru. Sacher-Masoch navrhl komisi, která měla vyšetřit poměr Matice k muzeu, v které byl Sacher-Masoch, Dr. Štrobach, Palacký a sekretář Nebeský. Nebeský měl popsat dosavadní řízení a působení Matice a matičního sboru a na tomto základě Dr. Štrobach vypracoval návrh nových stanov, které byly 8. 3. 1852 schváleny a 1. 5. 1852 vešly v platnost. V ekonomickém ohledu

²⁰⁴ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 372.

²⁰⁵ Tamtéž. str. 384–385.

²⁰⁶ SKLENÁŘ, Karel. *Obráz vlasti*. Str. 189.

matiční sbor podléhal dozoru a kontrole muzejního výboru, v literární a vědecké činnosti byl na něm nezávislý.²⁰⁷

Posudky referentů byly hotovy do tří měsíců a všechny tři byly nepříznivé. Dne 3. 7. 1852 bylo vydávání encyklopedického slovníku nákladem MČ jednohlasně zamítnuto.²⁰⁸

Palacký ale už viděl, že policejní moc se už od jara 1849 utužuje, že absolutistický systém vládnutí nepřinese Čechům nic dobrého. Viděl také, že jeho silná osobnost by byla v této době pro muzeum a MČ spíše na obtíž. Spolupracovat s absolutistickou mocí nechtěl, a proto se stáhl z těchto institucí a z veřejného života.

V únoru Palacký odstoupil ze Sboru pro zřízení českého divadla, 17. 2. 1852 se vzdal jednatelství muzea z příčiny „*mrzutých okolností nynějšího času, do kterých se hoditi nemůže*“, vzdal se i sekretářství v Učené společnosti. Do valného shromáždění ještě zůstal ve správním výboru, pak mu končilo volební období.

To samé řešení zvolil i rytíř Neuberk. V květnu se vzdal kurátorství MČ a v červenci funkce prezidenta muzejní společnosti.

Valné shromáždění muzejní společnosti se konalo 29. 7. 1852. Jednání probíhalo za provizorního předsednictví J. E. Vocela. Na návrh Sacher-Masocha se stal prezidentem muzejní společnosti hrabě Kristián Valdštejn, který předtím ani nebyl nikdy jejím členem. Palacký se zasedání nezúčastnil. Při volbě do nového výboru dostal Palacký pouze dva hlasy, od P. J. Šafaříka a Maxmiliána Bergera. Tomek se o tom vyjádřil ve svých pamětech: „*Stalo se tak, protože jsme si skoro všichni mysli, že složiv ze sebe jednatelství a do tohoto shromáždění ani nepřišed, zvolen si býti nepřeje. Dal však potom najevo, že tím bolestně byl dotčen a působilo to u veřejnosti dojem nemilý.*“²⁰⁹

Nejenže Palacký při volbě do výboru neuspěl, ale nikdo mu za jeho dlouholetou činnost pro muzeum ani nepoděkoval.

Do výboru byli zvoleni Sacher-Masoch, dr. Jakub Beer, Ignác Havle a Pavel Josef Šafařík. O co v tomto případě šlo na tomto valném shromáždění vyjádřil místopředseda baron Mecséry, když psal policejnímu ministrovi Kempenovi o tom, že tato volba znamená morální vítězství vlády a rozhodnou porážku ultranárodní strany, jež měla dosud v českém muzeu převážný vliv a

²⁰⁷ NEBESKÝ, Václav Bolemír, *Dějiny muzea království českého*, str. 144.

²⁰⁸ TOMEK, Václav Vladivoj, *Paměti z mého života*. Díl I. str. 385–386.

²⁰⁹ Tamtéž. str. 390.

využívala tohoto ústavu ve prospěch svých stranických zájmů. Tomek a Palacký se názorově rozešli a trvalo několik let, než k sobě našli cestu zpět.²¹⁰

2.9 Články v ČČM ze studia Vídeňských archivů a další spisovatelská činnost

V letech 1851, 1852, 1853 byl Tomek vždy o prázdninách zván ministrem Thunem do Vídně k placenému studiu ve Vídeňských archivech. Pokračoval tak v badání v těchto archivech, která započal již v roce 1850 a která mu přinášela i náměty pro některé historické práce.

Ve III. svazku Časopisu Českého musea v roce 1850 uveřejnil článek „*Který byl nejstarší kostel v Praze?*“.²¹¹ V roce 1851 napsal I. část článku pro ČČM „*O snahách domu rakouského o nabytí koruny polské v 16 st.*“²¹² na základě badání ve vídeňských archivech v r. 1850.²¹³ Druhá část tohoto článku byla uveřejněna v r. 1853.²¹⁴ V roce 1852 bylo vydáno ve II. svazku článek „*O panství rodu Slavníkova v Čechách*“.²¹⁵ Při studiu v archivech v r. 1851 dostal Tomek za úkol od ministra Thuna v rámci sepisování krátkých učebních knih pro česká gymnázia napsání krátké učební knihy dějepisu rakouského pro gymnázia. Kniha se měla začít používat již v letním běhu v roce 1852, měla být také přeložena do němčiny a dalších jazyků.

Kniha vyšla pod názvem „*Děje mocnářství rakouského*“ ku potřebě žáků na gymnáziích, dotištěna byla v březnu 1853 a byla zavedena k užívání na gymnáziích a reálných školách, byla také přeložena do němčiny, srbštiny, maďarštiny, italštiny. V září 1853 byla kniha kritizována ve „*Vídeňském gymnaziálním časopise*“, jako nebezpečná státu, vytýkaly se jí vyhlané věci a zastávání se samostatnosti korunních zemí. Paradox byl, že „*Vídeňský gymnaziální časopis*“ patřil do kompetence ministerstva vyučování, které vydání Tomkovi knihy povolilo. Tomek sepsal ihned odpověď, poslal ji na ministerstvo, aby zařídili její vydání. Mezitím byl vyzván redaktorem časopisu „*Österreichische Blätter für Literatur und Kunst*“ Eitelbergerem, aby napsal pro tento časopis pojednání o svém stanovisku k dějepisu rakouskému. Tomek si myslel, že se jedná o náhradní řešení, tak aby jeho odpověď na kritiku ve Vídeňském gymnaziálním časopise nemusela být vytištěna a napsal ihned dopis Jirečkovi na ministerstvo, že pokud odpověď na jeho kritiku nebude v gymnaziálním časopise vytištěna, obrátí se na soud. Tomek se rozhodl, že své názory bude bránit, i když viděl, že u vídeňské vlády zavládly germanizační

²¹⁰ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti*. Str. 192.

²¹¹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Který byl nejstarší kostel v Praze?* ČČM. 1850, XXIV (3), 351–363.

²¹² TOMEK, Václav Vladivoj. *Snahy domu rakouského o nabytí koruny polské v 16 st.* ČČM. 1851, XXV (2-3), 102–122, 43–61.

²¹³ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 377.

²¹⁴ TOMEK, Václav Vladivoj. *Snahy domu rakouského o nabytí koruny polské v 16 st. II.* ČČM. 1853, XXVII (4), 744–748.

²¹⁵ TOMEK, Václav Vladivoj. *O panství rodu Slavníkova v Čechách*. ČČM. 1852, XXVI (1), 41–61.

směry, kterým se muselo podřizovat i ministerstvo vyučování. Tomkova odpověď nakonec byla otištěna, ale ministerstvem v ní byly provedeny takové změny, aby mohla vyjít, že s ní Tomek nebyl spokojen, a oznámil to Jirečkovi dopisem 13. 11. 1853. Ten ho ale dopisem 26. 11. ujistil, že odpověď ve Vídni udělala dobrý dojem. Obzvláště závěrečná úvaha, která vystupovala proti upřednostňování takzvaného Stammlandu. (Stammlandská metoda stavěla do popředí německý charakter mocnářství. Pokládala Země koruny české, koruny uherské a Halič podřízené rakouskému mocnářství, a rakouské mocnářství podřízené říši německé).²¹⁶ Pojednání o svém stanovisku k dějepisu rakouskému Tomek pro časopis „*Österreichische Blätter für Literatur und Kunst*“ také napsal a odeslal ke schválení na ministerstvo vyučování začátkem ledna 1854. Jeho zveřejnění se nevymohlo ani po drobných úpravách, které požadoval v srpnu 1854 ministr Thun ani v tomto časopise a ani ve Vídeňském gymnaziálním časopise. Jireček to oznámil Tomkovi dopisem v září 1854.²¹⁷ Pojednání Tomek, ale zveřejnil v ČČM ve III. svazku 1854 pod názvem „*O synchronistické methodě při dějepise rakouském*“.²¹⁸ Podle této metody byly rakouské dějiny tvořeny dějinami všech zemí monarchie a mají být pojímány tak, jak spolu současně probíhaly a spolu na sebe působily.²¹⁹

Na základě studia vídeňských archivů uveřejnil v roce 1853 ve II. svazku Tomek článek v ČČM pod názvem „*Spiknutí Jiřího z Lobkovic r. 1593*“,²²⁰ kde v úvodu ke článku vyjadřuje své názory na novější rakouské dějiny, ve kterých podle něj probíhal zápas zpupné a nároky zvyšující šlechty s panovnickou mocí. Na toto téma pokračoval i v r. 1854, kde v ČČM uveřejnil I. část série článků „*O nepokojích stavovských v zemích mocnářství rakouského za panování Rudolfa II a Matyáše (mezi lety 1594-1614)*“, který se týkal sedmihradských bouří.²²¹ V úvaze před článkem popsal události dvou století před bitvou na Bílé hoře, kde oponoval proti tomu, že by to byl zlatý věk našeho národa, a zdůraznil, že naopak vítězství monarchie vedlo, ale až od času Marie Terezie. K pořádku ve státní správě a národu přineslo větší mravnost. Tato úvaha způsobila pohoršení ve vlasteneckých kruzích.²²² Část II. článku „*O nepokojích stavovských v zemích mocnářství rakouského za panování Rudolfa II a Matyáše (mezi lety 1594-1614)*“ byla uveřejněna v Časopise Musea království Českého r. 1855 a obsahovala

²¹⁶ KALOUSEK, J., *V. V. Tomek, Slovo k osmdesátým narozeninám jeho*, Osvěta 1898, str. 488.

²¹⁷ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 398–404.

²¹⁸ TOMEK, Václav Vladivoj. *O synchronistické methodě při dějepise rakouském*. ČČM. 1854, XXVIII (3), 375–406.

²¹⁹ PEKAŘ, Josef. *Památník na oslavu padesátiletého panovnického jubilea Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I.* st. 32.

²²⁰ TOMEK, Václav Vladivoj. *Spiknutí Jiřího z Lobkovic r. 1593*. ČČM. 1853, XXVII (2), 215–245.

²²¹ TOMEK, Václav Vladivoj. *O nepokojích stavovských v zemích mocnářství rakouského za panování Rudolfa II a Matyáše (mezi lety 1594-1614)*. ČČM. 1854, XXVIII (2-4), 240–266, 319–346, 580–613.

²²² TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 405.

pojednání o bouři Bočkajově.²²³ Část III. tohoto článku byla uveřejněna v r. 1856 a týkala se rozepře mezi Rudolfem a Matyášem.²²⁴ V roce 1855 byl v časopise Tomkův článek „*Něco o pomezí země české za nejstarších časů až do prostředka 13. století*“.²²⁵ V roce 1857 uveřejnil Tomek v časopise studii „*O právním poměru Čech k někdejší říši Německé*“²²⁶ a článek „*Národy rakouské v 6. a 7. st. po Kristu*“.²²⁷ V roce 1858 vyšel Tomkovi článek „*O starém rozdělení Čech na Župy a pozdějším na kraje*“ část.²²⁸ V roce 1859 vyšla druhá část tohoto článku.²²⁹ Kromě „*Dějů mocnářství rakouského*“ Tomek pokračoval ve své spisovatelské činnosti také psaním dalších knih. V roce 1853 začal psát první díl svého životního díla „*Dějepis města Prahy*“, který vyšel v r. 1855.²³⁰ (Za zásluhy o dějepis Prahy byl Tomek jmenován v r. 1857 čestným měšťanem Prahy). V roce 1854 začal psát „*Příruční knihu dějepisu rakouského*“,²³¹ jejíž první díl obsahující dějiny Rakouska do r. 1526 vyšel v r. 1858. Díl druhý obsahující dějiny od r. 1526 až 1860 vydal v roce 1888, když opouštěl univerzitu, a publikoval jej pod názvem „*Novější dějepis rakouský*“.²³² V době prázdnin při pobytu v Polici nad Metují sbíral Tomek materiál v r. 1856 i v Broumovském klášteře pro svou další knížku „*Paměti újezdu Polického čili nynějších panství Polického a Broumovského až do začátku Husitské války*“. Polický kraj měl Tomek v oblibě, z Police pocházela i jeho manželka, Tomek zde trávil prázdniny každý rok a dělal i výlety do okolí. Kniha vyšla v roce 1857. Na přání broumovského opata Rottera Tomek pořídil i německý překlad.

²²³ TOMEK, Václav Vladivoj. O nepokojích stavovských v zemích mocnářství rakouského za panování Rudolfa II a Matyáše (mezi lety 1594-1614) II. *ČČM*. 1855, XXIX (2-3), 241–272, 384–410.

²²⁴ TOMEK, Václav Vladivoj. O nepokojích stavovských v zemích mocnářství rakouského za panování Rudolfa II a Matyáše (mezi lety 1594-1614) III. *ČČM*. 1856, XXX (2-4), 63–100, 18–53, 112–147.

²²⁵ TOMEK, Václav Vladivoj. Něco o pomezí země české za nejstarších časů až do prostředka 13. st. *ČČM*. 1855, XXIX (4), 461–475.

²²⁶ TOMEK, Václav Vladivoj. O právním poměru Čech k někdejší říši Německé. *ČČM*. 1857, XXXI (3-4), 350–374, 484–516.

²²⁷ TOMEK, Václav Vladivoj. Národy rakouské v 6. a 7. st. po Kristu. *ČČM*. 1857, XXXI (2), 201–226.

²²⁸ TOMEK, Václav Vladivoj. O starém rozdělení Čech na Župy a pozdějším na kraje. *ČČM*. 1858, XXXII (2-4), 222–252, 327–346, 475–500.

²²⁹ TOMEK, Václav Vladivoj. O starém rozdělení Čech na Župy a pozdějším na kraje II. *ČČM*. 1859, XXXIII (2), 167–197.

²³⁰ KUTNAR, František, Marek, Jaroslav. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. str. 289-290

²³¹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I. str. 408.

²³² JIROUŠEK, Bohumil - Historické myšlení Wacslawa Wladiwoje Tomka. Bohumil Jiroušek. In: Jaroslav Goll a jeho žáci. str. 155.

2.10 Bachův absolutismus

2.10.1 Muzeum pod policejním dozorem

Po valném shromáždění 1852 se chvíli zdálo, že situace v muzeu se zlepšuje. Hrabě Valdštejn poslal prohlášení významným osobám, aby přistoupili ke členství v muzejní společnosti, což se podařilo. Počet činných členů se rozmnožil (do muzejní společnosti vstoupil i hrabě Clam-Martinic), sekce se rozvíjely, ale pak se situace začala zhoršovat.

Dne 12. 10. 1852 nastaly problémy s vojenským velitelstvím, kvůli řeči prof. Purkyněho na schůzce přírodovědeckého sboru o postavení Čech k slovanskému a německému světu, ještě se ale podařilo situaci uklidnit. Dne 3. 5. 1853 odešel z muzejního výboru Šafařík, v dubnu 1853 odešel ze sboru i z muzejní společnosti dr. Čejka, 7. 6. 1853 vystoupil z výboru i ze společnosti dr. Štrobach.²³³

Místo Palackého bylo roku 1852 zvolen jednatelem dr. Štrobach. Po Štrobachově odstoupení vykonával funkci jednatele Vocel, ale jen do valného shromáždění 17. 11. 1853. Pak se ujal funkce jednatele guberniální rada Havle na přímluvu Sachera-Masocha. Na tomto valném shromáždění byli do muzejního výboru zvoleni za Štrobacha a Šafaříka, V. V. Tomek a K. J. Erben. Guberniální rada Havle se vzdal jednatelství již po roce 5. 12. 1854 po přemístění Sachera-Masocha do Štýrského Hradce (v říjnu 1854) a jednatelem muzejní společnosti byl následně zvolen V. V. Tomek. Místo Sachera-Masocha byl zvolen do muzejního výboru školní rada Wenzig a Vocel se stal předsedou archeologické sekce (7. 11. 1854).²³⁴

Následkem nového spolkového zákona z r. 1852 bylo nařízeno 8. 3. 1853, aby byly stanovy muzejní společnosti předloženy k nejvyššímu stvrzení. V srpnu r. 1854 byly vráceny k přepracování s několika nařízeními. Důležitá nařízení byla, že se musí muzeum přejmenovat na „*Museum království Českého*“ a že se musí zrušit sbory. Bylo upozorněno, že slova „český“ se musí změnit na „*vlastenecký*“. Následkem toho se „*Sbor pro vědecké vzdělání řeči a literatury české*“ musel přejmenovat na sekci. Muzejní stanovy byly urychleně upraveny a spolu s opravenými matičními stanovami byly znovu odeslány ke schválení. Vznikly obavy o existenci muzea i Matice.²³⁵

Po Sacheru-Masochovi nastoupil do funkce policejního ředitele Päumann, podle Tomka jízlivý nepřítel všeho českého, o kterém se povídalo, že předpovídal zaniknutí veškeré památky po češtině do osmi let. Do každé schůzky muzejního výboru nebo matičního sboru posílal Päumann

²³³ NEBESKÝ, Václav Bolemír, *Dějiny muzea království českého*, str.145–146.

²³⁴ Tamtéž, str.149.

²³⁵ Tamtéž. str.147.

policejního komisaře a každá schůze se musela ohlásit policii 48 hodin předem.²³⁶ Nejdříve chodil do schůzí policejní komisař Grünes, podle Tomka muž počestného chování, ten se ale Päumannovi nelíbil pro svou mírnost, tak místo něj posílal Hutzelmanna, Tomek ve svých pamětech ho charakterizoval takto, „*velmi všetečný, který se neostýchal v sezeních samých zapisovati si co se mu nezdálo*“²³⁷.

Výnosem z 18. 11. 1854 sdělil policejní ředitel Päumann správnímu výboru, že císařským rozhodnutím z 29. 6. 1854 je sice potvrzena legální existence muzea, ale není potvrzena existence jeho sekcí, takže se ruší samostatnost matičního sboru a Matice. Záměr byl podřídit sbor i Matici kontrole správního výboru.²³⁸

Na valném shromáždění v květnu 1855 se Päumannovi nepodařilo prosadit své kandidáty do výboru v doplňovacích volbách, z toho to důvodu si stěžoval do Vídně na politickou pasivnost německých kandidátů, velmistra Beera a prof. Reusse. Tomek byl označen u policie jako vládě nepřátelský a za nespolehlivého byl označen i Vocel.²³⁹

Poslední valné shromáždění za Bachova absolutismu se konalo 19. 7. 1856. Výbor se po tomto shromáždění skládal z následujících členů: prezidentem byl hrabě Kristian Valdštejn, místoprezidentem hrabě Jidřich Chotek, jednatelem V. V. Tomek. Členové výboru: hrabě Berchtold, kníže Lobkovic, opat Zeidler, velkostatkář Berger, velmistr Beer, rada Havle, archivář Erben, prof. Purkyně, školní rada Wenzig a prof. Reuss. V roce 1857 prezident muzejní společnosti hrabě Valdštejn valné shromáždění nesvolal.²⁴⁰

Tomek se ve své funkci jednatele a jako člen matičního sboru snažil ochránit muzeum a Matici českou před zvůli policejních úřadů i když ho to stálo oplétání s policií. Za jeho jednateleství v době Bachova absolutismu se muzeum zabývalo spíše vědou. V muzeu v této době byly pořízeny katalogy sbírek, z nichž tři, archivní, archeologický a katalog savců a ptactva byly vydány v padesátých letech tiskem.²⁴¹

Vydavatelská činnost MČ byla nakonec díky obratnosti a obezřetnosti muzejních a matičních orgánů na dobré úrovni. V roce 1853 bylo nákladem MČ zahájeno vydávání časopisu „*Živa*“ (redaktoři prof. Purkyně, Krejčí), v roce 1855 začaly vycházet „*Památky archeologické a místopisné*“ (redaktor Karel Zap, pravidelným přispěvatelem se stal také V. V. Tomek). Dne

²³⁶ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 409.

²³⁷ Tamtéž. str. 411.

²³⁸ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti*. Str 193, 194.

²³⁹ Tamtéž. Str. 194.

²⁴⁰ NEBESKÝ, Václav Bolemír, *Dějiny muzea království českého*, str.150.

²⁴¹ ŘEZNÍČEK, V. W. *W. rytíř Tomek v Museum království Českého a v Matici české*, str. 486.

31. 10. 1854 matiční sbor rozhodl o Časopise Českého musea, že jeho obsah bude zábavný a obecně vzdělávací, jako jeho příloha měla vycházet vědecká pojednání.

V roce 1854 se matiční sbor zavázal k vydávání českého překladu Shakespearových dramát. Do roku 1861 jich bylo přeloženo a vyšlo dvacet dramát. Mimo tři časopisů vydával matiční sbor díla v Novočeské bibliotéce: „*O národních písních a pověstech slovanských*“ od L. Štůra v r. 1853, „*Srovnávací mluvnice jazyků slovanských*“ od F. Čelakovského v r. 1853, „*Dějepis Prahy*“ I. díl od V. V. Tomka v r. 1855, „*Mistr Jan Hus a Jeroným*“ od barona Helferta v r. 1857. V Malé encyklopedii nauk vyšla „*Zdravověda*“ od dr. Kodyma a ve Staročeské bibliotéce vyšla „*Cesta do sv. země*“ od Haranta, vydání obstaral K. J. Erben.

V r. 1857 vyšel první sešit II. dílu „*Výbor z literatury české*“ a druhý svazek I. dílu a IV. díl „*Dějiny*“ Palackého. Mimo to vydal sbor i pomocí MČ několik spisů od Komenského „*Informatorium školy mateřské*“, Sophokleův „*Edip král*“ v překladu F. Šohaje, Aristotelovy „*Kategorie*“ přeložené od Vrťáfka, od Vojtěcha Šafaříka „*Lučba*“ a dále „*Zpráva o archivu českém*“ od V. Křížka. Kurátorem Matice byl od odstoupení Neuberka v r. 1852 prof. Purkyně a od r. 1858 školní rada Wenzig.²⁴²

2.10.2 Spor o Rukopisy

V roce 1858 byl vyvolán několika anonymními články v pražském deníku „*Tagesbote aus Böhmen*“ spor o pravost Rukopisů. Na obranu pravosti Rukopisů vystoupili všichni, kdo na tehdejší české vědecké scéně působili, a do tohoto sporu se vložilo i muzeum a jeho jednatel V. V. Tomek.

V letech 1816–1819 byly v Čechách objeveny čtyři Rukopisy, jejichž doba vzniku se předpokládala ve 13. až 14. století. V r. 1816 našel údajně Josef Linda rukopis „*Píseň vyšehradská*“ (PV).²⁴³ V r. 1817 objevil Václav Hanka v Královédvorském kostele „*Rukopis královédvorský*“ (RK). V r. 1818 byl zaslán anonymně ze Zelené Hory „*Rukopis zelenohorský*“ (RZ), který se původně nazýval „*Libušin soud*“. V r. 1819 našel údajně J. W. Zimrman rukopis „*Milostná píseň krále Václava*“ (MPKV).²⁴⁴

Rukopis královédvorský objevil Václav Hanka 16. 9. 1817 v kostele sv. Jana Křtitele při své návštěvě ve Dvoře Králové. Při nalezení rukopisu byli i dva svědci. Na žádost Hanky mu byl

²⁴² NEBESKÝ, Václav Bolemír, *Dějiny muzea království českého*, str.158–159.

²⁴³ IVANOV, Miroslav. *Tajemství RKZ*. str. 214.

²⁴⁴ Tamtéž. str. 230–231.

rukopis úředně darován magistrátem Dvora Králové v r. 1818. Hanka daroval rukopis do sbírek muzea v r. 1823, když se stal jeho knihovníkem.

O Rukopise Zelenohorském se až do r. 1859 oficiálně nevědělo, odkud pochází, a byl nazýván Libušin soud. Rukopis byl v listopadu 1818 anonymně zaslán nejvyššímu purkrabímu hraběti A. Kolovratovi jako dar pro nově zřízené Vlastenské muzeum.²⁴⁵

V r. 1824 označil Dobrovský Rukopis zelenohorský za padělek a v tomto roce označil za padělek i „*Píseň vyšehradskou*“. Oproti tomu Šafařík a Palacký považovali Rukopisy za pravé a v r. 1840 vydali spis „*Die altesten Denkmäler der böhmischen Sprache*“, ve kterém vyvraceli námitky Dobrovského. Rukopisy byly také přeloženy do několika jazyků a vydány v zahraničí.

Proněmecky orientovaný historikové Fejfalik a Büdinger publikovali v r. 1858 a 1859 argumenty proti pravosti Rukopisů. Největší útok proti Rukopisům přišel ale v r. 1858, když předtím byla odhalena 29. 9. 1857 socha pěvce Záboje ve Dvoře Králové. Německý básník Uffo Horn na stránkách „*Neue Preussische Zeitung*“ popsal tuto slavnost jako nacionalistickou, a tak se o této události dozvěděl i Nejvyšší policejní úřad ve Vídni, který pověřil pražskou policii, v jejímž čele stál neblaze proslulý ředitel Päumann, aby záležitost prověřila. Päumann věděl jaký mají Rukopisy pro českou veřejnost význam, upozornil, že nejlepší by bylo dokázat, že jsou to falzifikáty, a chtěl na ně zaútočit prostřednictvím tisku. Zaslal do Vídně i článek, kde byly shrnuty dosavadní pochybnosti o pravosti Rukopisů, které vyslovili J. Dobrovský, Kopitar, Feifalik a Büdinger a zároveň Rukopis královédvorský označil, jako „*knihu nenávisti k němectví*“. Policejní ministr Kempen byl ale toho názoru, že k odhalení falzifikátu bude lepší zvolit jiné metody.²⁴⁶

Do sporů o Rukopisy se vložilo i muzeum. Dne 3. 7. 1858 byla schůze muzejního výboru a zde bylo na návrh J. Jirečka jednáno o návrhu J. Wenziga, aby byla ke zkoumání Rukopisu královédvorského zřízena komise. J. Jireček měl na mysli podobné prozkoumání, jakého se dostalo „*Milostné písní krále Václava*“, o které podal zprávu V. Nebeský v Časopise Musea království Českého „*Zpráva o paleografickém vyšetřování rukopisu Písně milostné krále Václava*“.²⁴⁷ J. Jireček pokládal tento rukopis za falzifikát a pochyboval i o pravosti „*Písně pod*

²⁴⁵ IVANOV, Miroslav. *Tajemství RKZ*. str. 641–642.

²⁴⁶ POKORNÁ, M., K. KOUDELKOVÁ a M. MALÁ, *Spoléhámť docela na zkušené přátelství Vaše...: vzájemná korespondence J. Jirečka a V. V. Tomka z let 1858-1862*. str. 18–19.

²⁴⁷ NEBESKÝ, V. *Zpráva o paleografickém vyšetřování rukopisu Písně milostné krále Václava*. ČČM. 1858, XXXII (2), 136–137.

Vyšehradem“. Výbor ale souhlasil s návrhem V. V. Tomka, který prohlásil, že dokud nebyly předloženy pádné argumenty proti pravosti Rukopisů, tak není nutné nic vyšetřovat.²⁴⁸

V říjnu 1858 vyšlo v pražském deníku *Tagesbote aus Böhmen*, jehož odpovědným redaktorem byl David Kuh několik anonymních článků „*Händschriftliche Lügen und palägraphische Wahrheiten*“. Některé Hankovi objevy v nich byli shledány, jako podvrhy a stejně se zde psalo i o Rukopise královédvorském. Tento útok byl odsouzen nejen v Čechách, ale i v zemích, kde byly Rukopisy přeloženy a vydány (Německo, Rusko, u jižních Slovanů, Polsko, Dánsko, Švédsko, ale i Vídeň). Na obranu pravosti Rukopisů vystoupil i tehdy největší vědecká autorita F. Palacký v „Bohemii“ několika články pod stejným jménem jako vyšli v *Tagesbote* „*Händschriftliche Lügen und palägraphische Wahrheiten. Eine Entgegnung von Franz Palacký*“ (Bohemia 31, č. 288 z 5. 11. 1858, s. 949–950, č. 289, 6. 11. 1858, s. 957, č. 292, 10. 11. 1858, s. 985–986). Český překlad vyšel ve F. Palacký, *Spisy drobné*.²⁴⁹ Palacký tvrdil, že po svých třicetipětiletých zkušenostech může prohlásit, že v r. 1817 nebylo možno vytvořit padělek na takové úrovni. Nerad připustil, že „*Milostná píseň krále Václava*“ a „*Píseň pod Vyšehradem*“ byly v muzejním časopise odhaleny, jako výtvořky 19. století, ale jinak se držel závěru, které vydali ve spise se Šafaříkem v r. 1840 („*Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache*“). Čekal, že Hanka vystoupí a bude se osvědčením bránit, na to samé čekal i Tomek, bratři Jirečkové a další.²⁵⁰

Mezitím začali všichni vystupovat na obranu proti pravosti Rukopisů. Dokladem toho je i korespondence mezi Tomkem a Jirečkem z let 1858–1862.

V dopise Tomkovi z 12. 11. 1858 píše Jireček, že i vídeňské noviny vydaly článek proti Davidu Kuhovi. Tomkovi sděluje, že v příštím *Světozoru* chtějí s bratrem publikovat své články týkající se obrany rukopisů.²⁵¹ („*Soud Libušin a Rukopis královédvorský*“ H. Jireček) a („*Soud Libušin a Rukopis královédvorský II*“ J. Jireček).²⁵² Obrací se na Tomka, aby poslal buď jemu nebo státnímu sekretáři Helfertovi články z *Tagesbote*.²⁵³

Státnímu zastupitelství byla 11. 11. 1858 doručena soudní žaloba, kde byly uvedeny citáty, kterými byl spáchán přečin urážky na cti. Hanka, který byl vyslýchán jako první, se přiznal, že

²⁴⁸ POKORNÁ, M., K. KOUDELKOVÁ a M. MALÁ, *Spoléhámť docela na zkušené přátelství Vaše...: vzájemná korespondence J. Jirečka a V. V. Tomka z let 1858-1862*. str. 19.

²⁴⁹ PALACKÝ, František. *Rukopis královédvorský*. PALACKÝ, František. *Spisy drobné III.: Literární historie*. Praha, 1903, s. 557-569.

²⁵⁰ POKORNÁ, M., K. KOUDELKOVÁ a M. MALÁ, *Spoléhámť docela na zkušené přátelství Vaše...: vzájemná korespondence J. Jirečka a V. V. Tomka z let 1858-1862*. str. 19–21.

²⁵¹ Jirečkův dopis Tomkovi z 12. listopadu 1858, LA PNP Praha, fond Josef Jireček, korespondence přijatá: W. W. Tomek.

²⁵² JIREČEK, Josef a JIREČEK, Hermenegild. *Soud Libušin a Rukopis královédvorský. I-II. Světazor*. Vídeň, 1. 12. 1858, 2. 12. 1858, (23, 24), 177–182, 185–189.

²⁵³ POKORNÁ, M., K. KOUDELKOVÁ a M. MALÁ, *Spoléhámť docela na zkušené přátelství Vaše...: vzájemná korespondence J. Jirečka a V. V. Tomka z let 1858-1862*. str. 102–103.

některá písmena, která byla nečitelná v rukopise doplnil, nesnažil se ale napodobit originál. Podal i svou verzi nálezu Rukopisu Královodorského, což mu potvrdili dva přímí svědci.²⁵⁴

Tomek odpověděl Jirečkovi dopisem z 18. 11. 1858, že Němci budou mít z boje o Rukopisy pouze ostudu a že je dobře, že vystoupil Palacký. Píše, že Hanka doplnil některá písmena do Rukopisů jiným inkoustem a je vidět, že jsou psána i jinou rukou. Asi z marnivosti, že chtěl, aby na Rukopise královodorském byla památka i od jeho ruky.²⁵⁵

Dne 3. 2. 1859 dostal V. V. Tomek nečekaný dopis od pátera Romana Voříška, zámeckého kaplana v Žinkovech, který odhaloval původ rukopisu „*Libušin soud*“. Páter Voříšek napsal, že k tomuto dopisu se odhodlal ze dvou důvodů. Jednak proto, že dostal svědectví od pátera Krolmuse, který mu popsal nalezení „*Libušina soudu*“, tak jak ho i on sám slyšel, druhý důvod byl, že David Kuh vystoupil proti našim památkám. Páter Voříšek v dopise ještě vysvětlil, že v době, kdy Palacký a Šafařík r. 1840 uveřejnili svůj spis nemohl se nikdo od Nepomuku ozvat, protože se žádný o českou literaturu tam tehdy nezajímal a ten spis nikdo ani neviděl. Dále si páter Voříšek přál, aby jeho dopis byl celý vytištěn v „*Lumíru*“.²⁵⁶

Kaplan Voříšek uvádí v dopise, že mezi roky 1847 až 1852 byl jednou na děkanství Nepomuckém, kde bylo více starších farářů pohromadě a tam slyšel vyprávět tento příběh. Panský úředník Josef Kovář našel r. 1817 v zámku na Zelené hoře ve sklepě pohozený pergamenový rukopis se stávající ze čtyř lístků. Odevzdal jej tehdejšímu Nepomuckému děkanovi Františku Boubelovi, který zjistil, že rukopis se týká Libuše, která jedná o sporu bratrů ze Štáhlav. Děkan měl nějaký čas rukopis u sebe a ukazoval jej známým. V té době viděl rukopis u děkana Boubela i nynější děkan Nepomucký Josef Zeman, tehdy v r. 1817 kaplan v Prádlech na děkanství Nepomuckém, který si na něj dobře pamatuje. Děkan Boubel tehdy rukopis vrátil Josefu Kovářovi s přímluvou, aby byl rukopis odeslán Vlastenskému muzeu, což on v r. 1818 provedl. Josef Kovář to ani neohlásil svému pánu Hieronymu Colloredo-Mansfeldovi, kterému patřilo panství Nepomucké, protože věděl že je Němec a češtinu nemá rád. Z tohoto důvodu v r. 1818 odeslal rukopis anonymně, aby z toho neměl nepříjemnost. Kvůli tomu, že kníže byl přísný raději mlčeli i ostatní, kteří o rukopise věděli. Kaplan Voříšek psal, že si myslel, že o této záležitosti se již všeobecně ví, když se o tom na děkanství faráři veřejně bavili, a proto se dřív neozval. Tomkovi radí, aby se obrátil v Praze na faráře Václava

²⁵⁴ POKORNÁ, M., K. KOUDELKOVÁ a M. MALÁ, *Spoléhámť docela na zkušené přátelství Vaše...: vzájemná korespondence J. Jirečka a V. V. Tomka z let 1858-1862*, str. 22–23.

²⁵⁵ Tamtéž, str. 105–106.

²⁵⁶ ²⁵⁶ TOMEK, V. V., Josef Kovář, důchodní Zelenohorský, nálezce Libušina soudu, *Lumír*, 10. 2. 1859, IX (6), 135–137.

Krolmuse, který o „*Libušině soudu*“ ví, ještě víc než on, jelikož mu to samé a ještě více, než slyšel od farářů, popsal.

Tomek četl toto svědectví v sezení archeologického sboru v muzeu 4. 2. 1859, zároveň byla zpráva od kaplana Voříška vytištěna v „*Lumíru*“.²⁵⁷

Tomek faráře Krolmuse navštívil v Praze na Pohořelci, kde se léčil 17. 2. 1859 a ten mu půjčil svojí pamětní knihu, kde zpráva z r. 1851 v ní byla zaznamenaná. Dne 20. 2. 1859 dostal Tomek písemné svědectví od děkana Zemana. Tomek se sešel náhodou v měšťanské besedě i s Palackým, kde o tom promlouvali 24. 2. 1859. Dne 28. 2. 1859 přednesl Tomek zprávu na schůzi filologické sekce Společnosti nauk a 1. 3. na schůzi muzejního výboru.²⁵⁸

Dne 7. 2. 1859 v dopise upozorňuje Jirečka na příběh nalezení Libušina soudu, tedy Rukopisu zelenohorského, který vyšel i v Pražských novinách (6. 2. 1859).²⁵⁹

Po 7. 2. 1859 Jireček sděluje Tomkovi, že ho zpráva o Libušině soudu nepřekvapila, jelikož kaplan Voříšek toto psal nejprve Hermenegildovi již 8. 1. a žádal, aby se to nedostalo na veřejnost, ten ho ale povzbudil, aby to napsal Vám. Tento příběh nebyl tajemstvím jednoho člověka, věděl o něm Horčíčka, kustod obrazové galerie knížete Colloreda a od faráře Krolmuse i ostatní faráři v Nepomuckém okolí.²⁶⁰

Tomek 24. 2. 1859 odepisuje Jirečkovi, že Horčíčka, který tento příběh slyšel od děkana Boubela v r. 1819, řekl tento příběh v r. 1852 Krolmusovi, a ještě komorníkovi Holinovi a pražskému měšťanu Urbanovi, od kterých, Tomek sděluje, již má svědectví také písemně. Dále Tomek píše, že celý příběh a celé svědectví o něm napíše pro příští svazek ČČM („*Svědectví o nalezení Libušina soudu*“).²⁶¹

Z rozhodnutí muzejního výboru odjel Tomek 23. 3. 1859 s Rukopisem zelenohorským do Nepomuku za děkanem Zemanem prošetřit věci na místě. Dal vědět, že přijede, i kaplanovi Voříškovi. Děkan Zeman rukopisy poznal a potvrdil listinu sepsanou na místě před svědky od notáře, že jsou rukopisy, které přivezl Tomek ty samé, které mu byly před čtyřiceti lety ukázány panským úředníkem Kovářem. Pak všichni odjeli na Zelenou horu ohledat místnosti, ve kterých byly rukopisy nalezeny. Cestou zpět dostal v místě, kde Kovář zemřel, Tomek ještě nějaké

²⁵⁷ TOMEK, V. V., Josef Kovář, důchodní Zelenohorský, nálezce Libušina soudu, *Lumír*, 10. 2. 1859, IX (6), 135–137.

²⁵⁸ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 439–440.

²⁵⁹ POKORNÁ, M., K. KOUDELKOVÁ a M. MALÁ, *Společně docela na zkušené přátelství Vaše...: vzájemná korespondence J. Jirečka a V. V. Tomka z let 1858–1862*. str. 129–132.

²⁶⁰ Tamtéž. str. 134, 139.

²⁶¹ TOMEK, Václav Vladivoj. Svědectví o nalezení Libušina soudu. *ČČM*. 1859, XXXIII (1), 28–57.

listiny psané jeho rukou, aby je mohl porovnat s tehdy anonymně napsaným průvodním listem.²⁶²

Dne 25. 8. 1859 se konalo za velkého zájmu veřejnosti soudní přelíčení. Hankův právní zástupce J. Frič přednesl žalobu na redaktora deníku Tagesbote aus Böhmen Davida Kuha za články uveřejněné v tomto deníku, kterými je na základě par. 488 trestního zákona vinen z přestupku urážky na cti. Těmito články byla uražena čest pana Hanky. Kuh se hájil, že ani jeden z těchto článků neukazoval na Hanku. Druhý den byl vynesena rozsudek, Kuh byl shledán vinným a odsouzen ke dvou měsíčnímu vězení, musel zaplatit 100 zlatých a uhradit výlohy z trestního řízení. Kuh se několikrát odvolal a za podezřelých okolností byl v dubnu 1860 osvobozen s tím, že kritika a ani nařčení z literární falzifikace nejsou urážkou. Česká společnost byla přesvědčena, že Kuh byl ve spojení s policií, odvolání k třetí instanci tenkrát nebylo možné. Kdo byl autorem článků v Tagesbote aus Böhmen se nezjistilo. Až v r. 1913 zjistil pražský německý bohemista Franz Spina, že autorem těchto článků byl německý univerzitní bibliotékař Zeidler, který toho roku zemřel. František Roubík zase zjistil, že akce v r. 1858 byla provedena na podnět rakouské vlády a pražského policejního ředitele Päumanna. Spor o rukopisy pokračoval v 19. i 20. století.²⁶³

2.10.3 Dopisy s Josefem Jirečkem

Ani v roce 1858 nebylo svoláno prezidentem hrabětem Valdštejnem valné shromáždění. Až teprve v sezení muzejního výboru 9. 12. 1858 bylo určeno svolání valného shromáždění na 24. 3. 1859. Hrabě Valdštejn ale v prosinci zemřel a záležitost muzea se začala ještě více komplikovat. Oznámení o valném shromáždění vyšlo v novinách, policejní ředitelství si předvolalo sekretáře, aby podal vysvětlení, ten řekl že oznámení zveřejnil z nařízení jednatelství po rozhodnutí muzejního výboru. Brzy, ale přišel dekret policejního ředitelství, že valné shromáždění před stvrzením stanov se zakazuje.

V této situaci se V. V. Tomek jako jednatel rozhodl požádat o pomoc ministra kultu a vyučování hraběte Lva Thuna. Využil k tomu dopis Josefu Jirečkovi z 22. 1. 1859, ke kterému přiložil jako přílohu dopis pro ministra, aby ho seznámil s tristní situací, v jaké se nachází muzeum. V dopise si stěžuje, že vinnou policejních úřadů se muzeum nachází více let v neutěšené situaci. Díky liknavosti prezidenta hraběte Valdštejna neměla muzejní společnost od r. 1856 valné shromáždění a schůze muzejního výboru byly svolávány pouze dvakrát až třikrát ročně, což

²⁶² TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 442.

²⁶³ POKORNÁ, M., K. KOUDELKOVÁ a M. MALÁ, *Společám' docela na zkušené přátelství Vaše...: vzájemná korespondence J. Jirečka a V. V. Tomka z let 1858-1862*. str. 23–24.

Tomkovi jako jednatele bránilo v plnění povinností v takové míře, že se chtěl jednatelství vzdát, ale neudělal to, protože mu hrabě Valdštejn slíbil polepšení na schůzi muzejního výboru 9. 12. 1858. Tam také bylo vyhlášeno i za účasti policejního komisaře konání valného shromáždění na 24. 3. 1859 a ten proti tomu nic neměl. Nyní, jak Tomek píše, obdržel dopis od policejního ředitelství, že valné shromáždění být nemůže, dokud nejsou potvrzeny stanovy a ať už se žádné veřejné oznámení v novinách o tom už nečiní. Tomek argumentuje, že opravené stanovy byly podle požadavku odeslány k odsouhlasení a žádné jiné změny nařízeny nebyly, to znamená, dokud někdo nenařídí další změny jsou současné odeslané, opravené stanovy platné a muzejní společnost má právo a výbor povinnost podle nich svolat každý rok valné shromáždění. Ani v prozatímním nařízení policejního ředitelství, které vydalo před čtyřmi roky, když byl vydán nejvyšší dekret o muzejních stanovách nestojí žádný zákaz valných shromáždění, a proto již také jedno proběhlo (1856). Jelikož policejní ředitelství nesděljuje, podle jakého nařízení tento zákon vydalo, lze to brát pouze jako týrání a snahu muzeum zlikvidovat. Tomek vysvětluje, že valným shromážděním na sebe muzeum obrací pozornost veřejnosti, která slouží jeho prospěchu a podává zprávu o jeho stavu a pokrocích. Je třeba zvolit nového prezidenta a polovici členů, kterým uběhl šestiletý čas ve funkci, tím spíše že místoprezident hrabě Chotek se úřadům nezamlouvá. Někteří členové také hrozí zastavením svých příspěvků, pokud se nebude konat valné shromáždění. Tomek upozorňuje, že schválení stanov trvá již čtyři roky a vidí v tom záměr. Tím, že se oznámí policejní rozhodnutí o zákazu valného shromáždění to pronikne na veřejnost a muzeum se ocitne v nepříznivé situaci. Tomek navrhuje stížnost, možnost je také rezignace jednatele a výboru a ponechání řízení muzea moudrosti policejních úřadů, ale v tom Tomkovi brání jeho veřejné postavení. Obrací se na hraběte Thuna s žádostí, aby pomohl z hlediska jeho postavení a zasadil se o urychlené stvrzení muzejních stanov.²⁶⁴

Dopisy mezi V. V. Tomkem a J. Jirečkem mapují nejen situaci, v jaké se nacházelo v letech 1858–1862 Museum království Českého a Matice české, ale také zveřejňují názory členů vídeňské vládní strany, do které V. V. Tomek i J. Jireček patřili, liberálních demokratů z národní strany v Praze a komentují vývoj událostí v této době.

Odpověď hraběte Thuna píše Jireček Tomkovi v dopise z 25. 2. 1859. Podle hraběte Thuna se situace kolem muzejních stanov brzy vyřeší a co se týče zakázaného valného shromáždění, radí

²⁶⁴ POKORNÁ, M., K. KOUDELKOVÁ a M. MALÁ, *Spoléhámť docela na zkušene přátelství Vaše...: vzájemná korespondence J. Jirečka a V. V. Tomka z let 1858-1862*. str. 127–128.

Tomkovi podat u místodržitelství mírnou stížnost na policejní ředitelství a poukázat na to, že bez potvrzených stanov se již jedno valné shromáždění konalo.²⁶⁵

Bohužel ani mírná stížnost u místodržitelství ohledně muzejních stanov a valného shromáždění nic nevyřešila. Tomek to sděluje Jirečkovi v dopise z 24. 4. 1859. Slibované brzké vyřízení se neuskutečnilo a Tomek se Jirečka v dopise ptá, co asi znamená na ministerstvu vnitřních záležitostí slovo brzy.²⁶⁶ Zároveň v tomto dopise sděluje Jirečkovi, že se usmířil s Palackým „*Budete se trochu divit, že já nyní tolik o Palackém a od Palackého vím*“. Tomek píše, že před lety ho Palacký odsoudil jako nějakého zrádce národa. Píše, že své názory od té doby nezměnil a jsou stále rozdílné od Palackého, nyní Palacký ale uznává, že člověk může být poctivým Čechem, i když nemá stejné politické smýšlení jako on a náboženské vyznání jako on sám. Rieger se vrátil k myšlence Palackého nedodělaného encyklopedického slovníku a začal v něm pokračovat ale pod názvem „*Naučný slovník*“. Tomek se na tomto díle tentokrát také podílel a dodával Riegrovi do tohoto díla své články. Při té příležitosti Riegera navštěvoval v jeho domě, ve kterém bydlel i Palacký, jelikož Rieger si vzal za manželku jeho dceru. Palacký při jedné Tomkově návštěvě za Tomkem přišel, aby se dozvěděl o výsledku jeho pátrání o Libušině soudu čili Rukopise zelenohorském. Tomek měl z tohoto usmíření velkou radost a Palackému poslal své zprávy o tomto pátrání ještě dříve, než je publikoval v Časopise Musea království Českého. Od této chvíle Tomek s Palackým spolu zase komunikovali.²⁶⁷

Situace s muzejními stanovami byla stále nevyřešena. Tomek si v několika dopisech stěžoval Jirečkovi a přemýšlel nad rezignací na jednatelství (naposledy v dopise z 26. 7. 1859).

V říjnu 1859 a opět v prosinci byly nařízeny znovu změny ve stanovách.²⁶⁸ Tomek sděluje Jirečkovi dopisem z 8. 12., že úpravy se týkají především stanov Matice české a že neví, jestli úpravy projdou u místodržitelství, protože muzeum „*tam má samé dobré přátelé*“.²⁶⁹

Doba se pomalu začínala měnit. Dne 21. 8. 1859 po prohrané bitvě u Solferina byl odvolán ministr A. Bach. Proměna na úradech ale trvala ještě dlouho a stanovy byly stále na úradech nepotvrzené.

Dne 30. 9. 1860 dostal Tomek příjemnou zprávu od Jirečka do Prahy i do Police (pro jistotu, protože Jireček nevěděl, kde se zrovna nachází), že byl jmenován řádným profesorem na

²⁶⁵ POKORNÁ, M., K. KOUDELKOVÁ a M. MALÁ, *Spoléhámť docela na zkušené přátelství Vaše...: vzájemná korespondence J. Jirečka a V. V. Tomka z let 1858-1862*. str. 137.

²⁶⁶ Tamtéž. str. 154.

²⁶⁷ Tamtéž. str. 152–153.

²⁶⁸ NEBESKÝ, *Dějiny muzea království českého*, str.148.

²⁶⁹ POKORNÁ, M., K. KOUDELKOVÁ a M. MALÁ, *Spoléhámť docela na zkušené přátelství Vaše...: vzájemná korespondence J. Jirečka a V. V. Tomka z let 1858-1862*. str. 164.

univerzitě. Tomek dával již dříve v dopisech Jirečkovi najevo svoji rozladěnost, že ještě jmenován nebyl a že ho již druzí, kteří byli později jmenováni mimořádným profesorem, přeskočili. Teď se konečně dočkal stabilního zajištění. Toto jmenování bylo ale asi jeden z posledních aktů na ministerstvu kultu a vyučování, který provedlo, jelikož dopisem z 21. 10. 1860 mu Jireček sděluje, že ministerstvo bylo zrušeno a hrabě Thun že zůstává v říšské radě.²⁷⁰

Říjnový diplom, který vydal císař, předpokládal obnovení ústavního systému vlády, zřízení celostátního parlamentu a rozsáhlou zemskou autonomii. Dne 8. 12. 1860 přijel do Prahy nově jmenovaný místodržící hrabě Forgach. Byl přivítán davem lidí, kteří mu na nádraží provolali slávu.²⁷¹

V dalším dopise z 7. 12. 1860 píše Jireček Tomkovi, že mu hrabě Thun vzkazuje, aby se ohledně stvrzení muzejních stanov obrátil na jeho bratrance hraběte Clam-Martinice a odvolal se na hraběte Thuna.²⁷²

Tomek toto učinil ihned dopisem z 10. 12. 1860. Píše a vysvětluje Clam-Martinicovi situaci. Píše, že již několik let je jednatelem muzea, které dříve bývalo chloubou české šlechty, ale nyní je v politováníhodném stavu. Muzejní stanovy jsou již šest let nepotvrzeny, asi proto že se jedná o muzeum české a policejnímu úřadu nezůstala jiná hračka než muzeum, a tak si hraje na důležitého strážce bezpečnosti státu. Stěžuje si na hraběte Valdštejna, který místo aby muzeum před úřady chránil, tak u nich vytvářel muzeu špatnou pověst. Místodržitelství zakázalo pořádat valná shromáždění, dokud nebudou potvrzeny muzejní stanovy, z těchto důvodů nemůže správní výbor předložit členům zprávu o svém jednání, důvěra ve výbor se ztrácí, členové ubývají, příjmy se zmenšují a muzeum spěje ke zkáze. Píše, že hrabě Thun se snažil, aby se věci vyřešili a nyní poradil, obrátit se i na Vás, aby se věci uspíšily.²⁷³

Hrabě Clam-Martinic neodepisoval, ale rovnou Tomka navštívil a mluvili spolu přes dvě hodiny. Tomek o tom informuje Jirečka v dopise z 21. 12. 1860.²⁷⁴ Clam-Martinic slíbil, že ohledně muzea promluví s místodržícím hrabětem Forgachem, mluvil s Tomkem o muzeu i o poměrech mezi šlechtou a českou národností. Přál si se sejít s Riegrem, který s tím souhlasí, a chce si s ním promluvit o dohodě mezi českou šlechtou a českými podnikateli. Tomek píše, že má sice rozdílné názory než Rieger, ale teď je třeba se sjednotit a ukázat se jako svorný rakouský národ. Rozdílnost názorů se bude řešit v klidnější době. Rieger se vynechat nedá, protože jdou

²⁷⁰ POKORNÁ, M., K. KOUDELKOVÁ a M. MALÁ, *Spoléhámť docela na zkušené přátelství Vaše...: vzájemná korespondence J. Jirečka a V. V. Tomka z let 1858-1862*. str. 185–186.

²⁷¹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl I, str. 471.

²⁷² POKORNÁ, M., K. KOUDELKOVÁ a M. MALÁ, *Spoléhámť docela na zkušené přátelství Vaše...: vzájemná korespondence J. Jirečka a V. V. Tomka z let 1858-1862*. str. 198–199.

²⁷³ Tamtéž. str. 201–202.

²⁷⁴ Tamtéž. str. 205–206.

všichni za ním, šlechta už s ním začala vyjednávat (Karel Schwarzenberk) a žádají po něm vytvoření písemného programu. Píše, že Rieger je také mezi kandidáty na členství v Matici, podle Tomka to Matice potřebuje, protože bez populárních jmen nebude ani popularita její.

O tom, že napsal místodržícímu hraběti Forgachovi ohledně muzejních stanov a konání valného shromáždění, informuje hrabě Clam-Martinic Tomka dopisem z 26. 12. 1860. Zároveň mu oznamuje, že by byl rád, aby sblížení šlechty s Národní stranou proběhlo ještě před valným shromážděním, píše, že převážná část české šlechty je nakloněná všem spravedlivým a mírným národním snahám a je přesvědčen, že šlechtě záleží na blahu národa. Zplnomocňuje Tomka, aby sdělil Riegrovi jeho ochotu se s ním setkat. Tomek začal zprostředkovávat sblížení české šlechty s Národní stranou.²⁷⁵

Dne 13. 1. 1861 nový místodržitel Forgach sdělil, že dle nařízení státního ministra není námitek proti uspořádání valného shromáždění muzejní společnosti.²⁷⁶

Hrabě Clam-Martinic se sešel s Riegre u Tomka 6. 1. 1861. Jednalo se hlavně o programu Národní strany, který Rieger uveřejnil v Národních listech 1. 1. 1861. Shodli se skoro na všem, krom zastoupení v zemském sněmu. Tomka zároveň navštívil hrabě Lev Thun a jednal s ním o politickém stavu. Tomek o všem informoval i Jirečka v dopise z 14. 1. 1861.²⁷⁷

O pokračujících jednáních mezi Riegre a Clam-Martinicem píše Tomek Jirečkovi znovu 14. 2. 1861. Tomek zároveň Jirečkovi sděluje, že Rieger oproti roku 1848 zmoudřel a že je škoda, že nemá licenci na Národní listy, protože Grégr, který jí má, rozumí jen dávno oklepaným liberálním heslům. Grégr si dovilil také přetvořit Tomkův článek „*Historické právo a budoucí zřízení české*“, který předtím schválili hrabě Clam-Martinic, Rieger i Palacký a dostal za to od Palackého vynadáno.²⁷⁸

Dopisem z 16. 2. 1861 Jireček Tomkovi dává na vědomí, že muzejní stanovy jsou potvrzené.²⁷⁹

Dne 6. 3. 1861 Jireček Tomkovi oznamuje, že se hlásí do voleb za sněmovního kandidáta za Vysoké Mýto. Píše, že Národní strana by mu cestu do sněmu nejraději překazila, ale že neustoupí, protože pro vlast, o které ti pánové tolik mluví, pracoval v dobách, kdy oni mlčeli. Žádá Tomka, aby použil svou autoritu a zajistil, aby proti němu z Národní strany nevystupovali „*Ostatně jednejte, jak Vám uzná za nejlépe, spoléhámť se docela na zkušené přátelství Vaše*“.

²⁷⁵ POKORNÁ, M., K. KOUDELKOVÁ a M. MALÁ, *Spoléhámť docela na zkušené přátelství Vaše...: vzájemná korespondence J. Jirečka a V. V. Tomka z let 1858-1862*, str. 209–210.

²⁷⁶ NEBESKÝ, Václav Bolemír, *Dějiny muzea království českého*, str. 163.

²⁷⁷ POKORNÁ, M., K. KOUDELKOVÁ a M. MALÁ, *Spoléhámť docela na zkušené přátelství Vaše...: vzájemná korespondence J. Jirečka a V. V. Tomka z let 1858-1862*, str. 214–216.

²⁷⁸ Tamtéž, str. 226–227.

²⁷⁹ Tamtéž, str. 228.

Tomek splnil přání svého přítele i když se nakonec Jireček nedostal do sněmu z jiných důvodů.²⁸⁰

Z výše uvedené korespondence V. V. Tomka a Josefa Jirečka v letech 1858–1862 je zřejmé, že V. V. Tomek se po celou dobu svého jednatelství snažil, aby muzeum překonalo těžké období Bachova absolutismu a udrželo si svou existenci. Zprostředkoval i usmíření české šlechty s Národní stranou, dovedl svůj boj o muzejní stanovy až do zdárného konce a to, že se 7. 3. 1861 mohlo konat významné valné shromáždění muzejní společnosti byla i jeho velká zásluha.

Na valném shromáždění pronesl zahajovací řeč jednatel V. V. Tomek, v níž označil období od posledního valného shromáždění diplomaticky „u vysoké míře choulostivé a nepříjemné“ a postavení výboru prý budilo dojem ochablostim „jako by půda pod ním klesala“. Nastávající období viděl radostnější a věřil v lepší budoucnost. Ve velkém počtu se shromáždění zúčastnila i historická šlechta.²⁸¹

Tomek také ohlásil změny ve stanovách. Stanovy Matice české byly z muzejních stanov vyjmuty a staly se jen jejich dodatkem. Volba prezidenta a místoprezidenta musela být povolena z nejvyšších míst. K rozhodování o změně stanov nebo o rozpuštění společnosti musely být přítomny dvě třetiny členů. Volba cizozemců za čestné členy musela být schválena místodržitelstvím. Jmenování členů, odborů a sekcí příslušelo správnímu výboru při nadpoloviční většině přítomných členů.²⁸²

Prezidentem byl zvolen hrabě Jindřich Clam-Martinic, viceprezidentem kníže Karel Schwanzenberk, jednatelem zůstal V. V. Tomek. Do výboru byli zvoleni hrabě Jan Harrach, baron Robert Hildprandt a nejvíce hlasů dostal František Palacký. Palacký ale přítomen na shromáždění nebyl, stále cítil křivdu. Jeho zvolení mu přišli do bytu oznámit V. V. Tomek a baron Hildprandt, ale i tehdy odmítl přijít. Teprve až za ním přišel ho přesvědčit osobně Clam-Martinic, přijal místo ve správním výboru a druhý den byl na pokračujícím shromáždění nadšeně přivítán. Schválení všech změn od místodržitelství se muzeum dočkalo v dubnu a pro muzeum nastaly lepší časy.²⁸³

²⁸⁰ POKORNÁ, M., K. KOUDELKOVÁ a M. MALÁ, *Společám' docela na zkušené přátelství Vaše...: vzájemná korespondence J. Jirečka a V. V. Tomka z let 1858-1862*. str. 251.

²⁸¹ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti*. str. 203.

²⁸² BLÁHOVÁ, Ivana. *Vývoj muzejní správy v letech 1842–1892*. str. 44.

²⁸³ NEBESKÝ, Václav Bolemír, *Dějiny muzea království českého*, str. 164–165.

III. Působení V. V. Tomka v Národním muzeu od roku 1861 do roku 1905

3.1 Muzeum potřebuje novou budovu

Po valném shromáždění 7. 3. 1861 nastaly pro muzeum lepší časy. Politická situace se uvolnila. Do muzea přistupovalo mnohem více členů a sbírky se rozrůstaly. Situace se zlepšila i v Matici české. Na návrh V. V. Tomka, který došel nejvyššího stvrzení a byl na valném shromáždění 7. 3. schválen, bylo dohodnuto, aby MČ směla upustit od dalšího rozmnožování základního kapitálu, až ten dosáhne sumy 100 000 zl. Tím se zlepšila finanční situace MČ. Počet přistupujících členů rostl. Matice se stala samostatnou částí muzea. Muzejní výbor konal dozor nad správou Matice a volil ze svého středu kurátora a jeho náměstka, kteří předsedají sboru Matice. Ustanovení sboru a jeho činnost se řídila podle zvláštních instrukcí, které byly sestaveny zvláštní komisí (Tomek, Vrťátko, Štorch, Nebeský) a stvrzeny místodržitelstvím 12. 5. 1862. Dne 5. 12. 1862 byl kurátorem Matice zvolen hrabě J. Harrach a jeho náměstkem se stal J. Wenzig. Za spolupráce nového kurátora a muzejního výboru byl vypracován a muzejním výborem stvrzen 18. 2. 1863 „*Jednací řád Sboru muzejního pro vědecké vzdělání řeči a literatury české*“ na vypracování se podíleli hrabě Harrach, Erben, Tomek, Štorch a Nebeský.²⁸⁴

Rozrůstání sbírek v muzeu mělo za následek potíže s jejich umístěním. V. V. Tomek již 7. 3. 1861 v jednatelské správě upozornil na nedostatečnosti a nebezpečnosti muzejního domu. S tímto problémem se muzeum potýkalo mnoho let, dokud nebyla postavena nová muzejní budova.²⁸⁵

Dne 20. 8. 1861 bylo konstatováno, že muzeum má málo prostředků na přestěhování sbírek (např. bibliotéka Kolovratská), na přizpůsobení místností i na zakoupení skříní. Dohodlo se zadat žádost (kterou sepsal Tomek) zemskému výboru o poskytnutí podpory 3000 zlatých. Dále se jednalo také o nedostatečnosti tehdejší budovy muzea. Bylo rozhodnuto podat žádost o stavbu nové muzejní budovy, která by byla umístěna na volném prostranství na bezpečném místě, a získat na tuto novou budovu dotaci ze zemských peněz. Za tímto účelem byla stanovena komise, ve které byli K. Schwarzenberk, V. V. Tomek, K. J. Erben, J. E. Purkyně, F. Palacký a J. Wenzig.²⁸⁶

²⁸⁴ TIEFTRUNK, Karel. *Dějiny Matice české*. str. 179.

²⁸⁵ NEBESKÝ, Václav Bolemír, *Dějiny muzea království českého*, str. 166.

²⁸⁶ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl II, str. 32.

V prosinci 1861 obdržela muzejní společnost 3000 zl. od zemského výboru.²⁸⁷

Dne 25. 12. 1861 byla schůze u Palackého, které se zúčastnil i Tomek, kde se jednalo o založení jednoty, která by podporovala potřebné české spisovatele. Palacký nazval tento spolek Svatobor. V lednu 20. 1. 1862 byla další schůze u Palackého a brzy potom byly schváleny stanovy tohoto spolku.²⁸⁸

Po schůzi komise 11. 1. 1862, která byla založena 20. 8. 1861 za účelem podání žádosti o stavbu nové budovy a získání dotace na tuto stavbu ze zemských peněz, sepsal jednatel V. V. Tomek pamětní spis, vyčerpávající zprávu, kde vyložil stav muzea a potřeby muzea. Ve zprávě byly popsány vady a nedostatky tehdejšího domu v Nosticově paláci a žádaná roční dotace byla vypočtena na 10 000 zlatých. Vzhledem k těmto okolnostem uvedl Tomek potřebu nové stavby na místě, které bude ze všech stran volné a bezpečné před ohněm. Poprvé uvádí jako vhodné místo pro nový muzejní dům Karlovo náměstí, kde chtěla na volném prostranství pražská obec zřídit sady. Muzejní výbor se tedy obrátil k pražské obci s žádostí o získání bezplatného nebo laciného místa pro stavbu muzea nejlépe na Karlově náměstí. Na schůzi muzejního výboru 1. 2. 1862 byly Tomkovy návrhy schváleny.²⁸⁹

Dne 3. 6. 1862 znovu v jednatelské zprávě Tomek poukazuje na přeplněnost oddělení novými přírůstky, stísněnost přecpaných muzejních místností a na špatné požární zabezpečení. Je požádáno i městské pražské zastupitelstvo o opatření bezplatného nebo alespoň levného staveniště. Zemský výbor ale českému zemskému sněmu nedal v tomto směru žádné instrukce a jenom do rozpočtu zařadil roční podporu pro muzeum 4000 zlatých, jelikož byl toho názoru, že muzeum stačí opravit. Do muzea byl poslán architekt Brust, aby budovu muzea prohlédl a podal zemskému výboru zprávu, jak by se daly opravit její nebezpečné vady, aby při jednání o rozpočtu na rok 1863 se vzaly tyto opravy do úvahy.²⁹⁰

Muzejní výbor, znovu opakoval svou žádost o novou muzejní budovu, jelikož byl názoru, že opravami a přestavováním se v muzejní budově nic nevyřeší a je potřeba postavit novou budovu muzea na vhodném místě. Nic se ale nedělo až do roku 1864, kde na schůzi českého sněmu 9. 5. 1864 podal poslanec českého sněmu J. M. Šáry opodstatněný návrh na stavbu nové muzejní budovy, podporovaný svými 182 kolegy. Návrh byl českým sněmem přijat a odevzdán zemskému výboru. Jednatel V. V. Tomek jeho čin ohodnotil i v jednatelské zprávě 22. 5. 1864

²⁸⁷ ANM Praha, fond Václav Vladivoj Tomek, kart. 34, inv. č. 1160/2: *Kvitanice na 3000 zl., převzatých museem ze zemské pokladny z r. 1861.*

²⁸⁸ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl II, str. 40–41.

²⁸⁹ Tamtéž. str. 41 a 46.

²⁹⁰ NEBESKÝ, Václav Bolemír, *Dějiny muzea království českého*, str.167–168.

na valném shromáždění muzejní společnosti. J. M. Šáry se stal 22. 5. 1864 i členem muzejního výboru místo prof. Reusse, který odešel učit do Vídně.²⁹¹

V roce 1864 se stala ještě další důležitá událost. Dne 29. 5. byla ustavující schůze „*Komitétu pro přírodnické vyzkoumání Čech*“, který se měl zabývat vědecko-výzkumnou činností na území Čech. S muzejní společností se na jeho činnosti podílela i vlastenecko-hospodářská společnost. Komitét se skládal z řídicí složky, což byl za muzeum hrabě Clam-Martinič a za Vlastenecko-hospodářskou společnost hrabě A. Nostic a z 6 členů, kteří měli na starost reprezentaci, administrativu a hospodaření. Mezi nimi byl i V. V. Tomek.²⁹²

V muzeu v r. 1864 byli jmenováni inspektoři sbírek. Hrabě J. Harrach a V. V. Tomek byli jmenováni pro numismatiku.

V r. 1865 se podnikly určité kroky ohledně stavby nové muzejní budovy. Nová budova měla být postavena z peněz, které poskytne zemský sněm. Zemský výbor se v rámci přípravných kroků v listopadu 1865 obrátil písemně k radě hl. města Prahy a přimlouval se, aby pro novou budovu Muzea království Českého postoupilo zastupitelstvo hl. města Prahy bezplatně stavební místo na Karlově náměstí o rozloze asi 1200 metrů čtverečních. Zemský výbor se odvolal i na názor architekta Zítka, podle kterého Karlovo náměstí monumentální stavba muzea v jeho dolejší části neuškodí, spíše mu přidá na ozdobnosti.²⁹³

V Čechách pokračovalo i zakládání spolků. Dne 12. 3. 1866 byly stvrzeny místodržitelstvím stanovy „*Historického spolku*“. Předsedou spolku se stal V. V. Tomek a 28. 4. předsedal poprvé schůzi výboru spolku.²⁹⁴

Dne 10. 6. 1866 bylo valné shromáždění muzejní společnosti. V jednatelské zprávě se jednatel Tomek zmínil, že je naděje, že roku 1868, kdy se bude slavit padesáté výročí vzniku muzea, bude se moci zároveň slavit i založení nové budovy muzea.²⁹⁵

Naděje ale byly předčasné, bohužel v r. 1866 se Rakousko dostalo do války s Pruskem. Dne 3. 7. 1866 došlo mezi rakouskými a pruskými vojsky k bitvě u Sadové. Rakouská vojska utrpěla těžkou porážku a pruská vojska obsadila 8. 7. Prahu. Naštěstí již 17. 5. 1866 bylo oznámeno magistrátem, že muzeum, je jako veřejný vzdělávací ústav osvobozen od ubytování vojska. Byl ale vydán rozkaz, aby byly pruské straně vydány všechny zbraně. V. V. Tomek, jako jednatel

²⁹¹ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti*. str. 272.

²⁹² Tamtéž. str. 241.

²⁹³ EMLER, Josef. *Zpráva o přípravných pracích k stavbě nového domu muzejního z mimořádné schůze dne 3. 1. 1885*. str. 164.

²⁹⁴ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl II, str. 114.

²⁹⁵ TOMEK, Václav Vladivoj. *Přednesení jednatele ve valném shromáždění společnosti Musea království Českého dne 10. 6. 1866*.

muzea zajistil 10. 7. po jednání s pruským podplukovníkem Ranišem, že zbraně z muzea se nemusí vydávat.²⁹⁶

Dne 26. 10. 1866 navštívil muzeum císař František Josef I. a daroval 10 000 zlatých na stavbu nové budovy muzea.²⁹⁷

Na valném shromáždění 13. 6. 1868 se konala zároveň s tímto valným shromážděním i oslava padesátiletého výročí založení Muzea království Českého. Oslavy se zúčastnilo mnoho hostů z Čech i ze zahraničí. Nejdříve měl projev prezident hrabě Clam-Martinic, pak přednesl stručnou jednatelskou zprávu V. V. Tomek a nakonec měl slavnostní projev F. Palacký. K tomuto výročí vydal F. Palacký i autobiografii hraběte Kašpara Šternberka a odpoledne byla odhalena i socha Kašpara Šternberka v muzeu. V této době slavil 70. narozeniny i F. Palacký. Dne 12. 6. 1866 byl na počest F. Palackého konán v Praze pochod s pochodněmi a 14. 6. proběhly oslavy jeho narozenin za účasti muzejní společnosti, Učené společnosti i čtenářského spolku.²⁹⁸

Muzejní výbor byl opět osloven ohledně nové budovy muzea až v roce 1870. Rada města Prahy upozornila přípisem z 12. 6. 1870 představitele muzea, že podle schváleného situačního plánu, který se týká rozšíření Prahy je mezi Koňskou a Žitnou branou projektována stavba nové muzejní budovy a že by muzeum mělo zakoupit tento pozemek, než bude rozprodán jiným zájemcům. Muzejní výbor odpověděl přípisem z 10. 8. 1870, že zakoupení prostoru 8535 m² z nichž pouze 1600 m² bude na budovu muzea a ostatní prostor budou cesty a sady, není ve finančních možnostech muzea a žádal opět o uvolnění prostoru na Karlově náměstí. Dne 19. 8. 1870 se usnesla městská rada, aby byla vytvořena komise po dvou členech z muzejního výboru a z městské rady a tato komise, aby navrhla městské radě další postup.

Tato komise se sešla 3. 12. 1870 za účasti prezidenta muzea hraběte Clam-Martinice a člena muzejního výboru J. Šáryho a ze strany města Prahy purkmistra Dittricha a městských radů Kriescheho a Turka. Clam-Martinic opět požadoval z finančních důvodů poskytnout prostor na novou budovu muzea v dolejší části Karlova náměstí.²⁹⁹

Poté se sešlo několik komisí bez účasti muzea a 4. 6. 1872 se sešla komise za účasti muzejního prezidenta Clam-Martinice, jednatele Tomka, arch. Ullmana, prof. Zítka, městského radního Kaura, obecního staršího Havla a purkmistra Dittricha. Všichni souhlasili s umístěním muzea

²⁹⁶ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl II, str. 121.

²⁹⁷ Tamtéž. str. 132.

²⁹⁸ ANM Praha, fond Wacslaw Wladiwoj Tomek, kart. 19, inv. č. 972: Tomkův deník 1868-1888, záznam z 14. června 1868.

²⁹⁹ EMLER, Josef. *Zpráva o přípravných pracích k stavbě nového domu muzejního z mimořádné schůze dne 3. 1. 1885*. str. 165.

na Karlově náměstí až na purkmistra Dittricha. Ten uvedl, že nová budova muzea je důležitá, ale že na žádném náměstí by se stavět nemělo, aby se občanům neubíral prostor s čerstvým vzduchem. Dále se nic nedělo, až 19. 12. 1873 se muzejní výbor připomněl žádostí městské radě, aby bylo uvolněno staveniště pro muzejní budovu nejlépe na Karlově náměstí, popřípadě někde jinde. Dittrichův názor, ale unikl na veřejnost a ozývaly se hlasy proti postavení budovy muzea na Karlově náměstí. Městská rada požádala znovu muzejní výbor o definitivní nárok na velikost pozemku a muzejní výbor požádal nakonec o větší pozemek o rozloze 1600 m². Rok se nic nedělo, protože městská rada nemohla takový pozemek najít. Mezitím, ale došlo k odstranění městských hradeb a pražské zastupitelstvo nabídlo muzejnímu výboru realizovat myšlenku dr. Riegra postavit novou budovu muzea na fortifikačních pozemcích za Koňskou branou. Dne 6. 5. 1875 vydal muzejní výbor s tímto řešením souhlas.³⁰⁰

3.2 Nová budova na Václavském náměstí

Dne 11. 12. 1875 na schůzi, které předsedal purkmistr Huleš za účasti za městskou radu p. Zeithammer a Hancke, za muzejní společnost jednatel Tomek, dr. Rieger byly ujednány návrhy, pod kterými se má staveniště pro novou budovu muzea poskytnout. Dne 15. 2. 1876 byly tyto návrhy na schůzi městské rady schváleny a od správního výboru muzejní společnosti byly přípisem 24. 2. 1876 přijaty. Mezitím 21. 2. 1876 se sbor obecních starších usnesl, aby Společnosti muzea království Českého byla postoupena zdarma plocha bývalých fortifikačních pozemků nad Koňskou branou o rozloze 13 598 m² na výstavbu monumentální muzejní budovy za schválených podmínek.³⁰¹

Činnost muzea se v době jednání o novou budovu slibně rozvíjela. Pomohlo tomu i vlastenecké svolání dr. F. L. Riegra v r. 1873, které se týkalo muzea.³⁰² Návštěvnost v muzeu se zvyšovala a počet příznivců a dárců stoupal. Na návrh F. Palackého bylo prováděno zkoumání archivů země české, Historický spolek vypracoval plán pro zkoumání českých archivů a spojil se přitom s muzeem a zemským archivem. Rozrůstala se muzejní knihovna, sbírka korespondencí, rozmnožoval se archeologický kabinet, rozrůstala se sbírka mincí a medailí, pečetí a pečetidel, rozrůstala se i sbírka mineralogická, paleontologická a botanická. Archeologický sbor se snažil bádáním a uveřejňováním výsledků vzbudit zájem veřejnosti o vlastenecké památky starožitné. Přírodovědecký sbor prováděl každý měsíc pravidelné

³⁰⁰ EMLER, Josef. *Zpráva o přípravných pracích k stavbě nového domu muzejního z mimořádné schůze dne 3. 1. 1885*. str. 165–168.

³⁰¹ Tamtéž. str. 168–169.

³⁰² ČERNÝ, Jan Matouš. *Muzeum království českého*. str. 69.

přednášky a demonstrace. Komitét pro přírodovědecký výzkum Čech prováděl měření země, geologický výzkum, pozorování počasí a výsledek prací uveřejňoval v „*Archivu pro přírodovědecký výzkum Čech*“. Hudební sbor sbíral hudební památky země.

V r. 1876 postihla muzeum velká ztráta. Dne 26. 5. zemřel F. Palacký. Slavný pohřeb za účasti mnoha českých vlastenců byl 31. 5. 1876.³⁰³

Dne 25. 5. 1877 se Tomek na valném shromáždění muzejní společnosti vzdal jednateleství, ve výboru ale zůstal. Dostal písemné poděkování za svou činnost pro muzeum od prezidenta společnosti Clama-Martinice a od správního výboru muzea.³⁰⁴ V r. 1880 byl Tomek zvolen náměstkem kurátora MČ, kurátorem byl opět zvolen hrabě J. Harrach.³⁰⁵

Mezitím pokračovala aktivita i kolem nové budovy muzea. Dne 22. 6. 1878 zaslala městská rada přípis muzejnímu správnímu výboru, kde žádá, až bude definitivní stavební plán muzejní budovy hotov, aby jí byl předložen ve dvou exemplářích k dalšímu opatření. Správní výbor dal neprodleně od kustodů a představených sbírek vypracovat podrobné rozvrhy vnitřního uspořádání nové budovy podle potřeb jednotlivých sbírek a muzejních oddělení. Tuto dokumentaci pak dal „*komitétu pro stavbu nového Muzea království Českého*“, který byl jmenován muzejním výborem z členů muzejní společnosti i jiných oborů a jehož první schůze byla 24. 5. 1877.

Z prací komitétu byl zhotoven arch. A. Baumen návrh plánu a stavební program sestavený arch. prof. E. Ringhofferem a J. Mockerem.³⁰⁶

V r. 1880 byla provedena změna stanov muzejní společnosti, protože stavba nové budovy muzea mohla být provedena pouze za pomoci zemského výboru. Dne 3. 1. 1885 byly stanovy na mimořádném valném shromáždění stvrzeny a do správního výboru muzea vstoupilo šest členů volených zemským sněmem.

Dne 14. 10. 1883 se zemský výbor usnesl, že má být vypsán konkurz na vyhotovení předběžných skic, k vyhotovení bylo vyzváno šest domácích architektů.

³⁰³ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl II, str. 322.

³⁰⁴ ANM Praha, fond Wáclaw Wladiwoj Tomek, kart. 34, inv. č. 1166: *Poděkování správního výboru musea Tomkovi za dlouholetou činnost jako jednatele z r. 1877*.

³⁰⁵ ANM Praha, fond Václav Vladivoj Tomek, kart. 34, inv. č. 1168: *Oznámení správního výboru Tomkovi, že byl zvolen zástupcem kurátora Matice z 20. 10. 1879*.

³⁰⁶ EMLER, Josef. *Zpráva o přípravných pracích k stavbě nového domu muzejního z mimořádné schůze dne 3. 1. 1885*. str. 171–172

První cenu získal návrh arch. Josefa Schulce „*Pro patria*“ (Pro vlast).³⁰⁷ Začátkem r. 1886 bylo vše připraveno ke stavbě. Stavbu prováděli stavitelé Grégor a Starck. Do června 1886 bylo dosaženo rovného prvního patra. V dubnu 1887 bylo započato s osazováním hlavní kamenné římsy. Dne 22. 1. 1888 přednesl na valném shromáždění jednatel dr. Emler, že dokonce roku 1888 by stavba mohla být hotova. Dne 16. 3. 1890 na valném shromáždění oznámil, že stavba je téměř dokončena.³⁰⁸

Nová muzejní budova byla slavnostně otevřena slavností České Akademie v Pantheonu 18. 5. 1891.³⁰⁹ Do užívání byla stavba odevzdána zemským výborem muzejnímu výboru 30. 3. 1892. Dne 15. 7. 1893 bylo pro veřejnost otevřeno.³¹⁰

Dne 5. 12. 1888 byl Tomek zvolen za zemřelého J. Jirečka předsedou Královské české společnosti nauk.

Otevření nové muzejní budovy se nedožil prezident muzejní společnosti hrabě Clam-Martinič, který zemřel 5. 6. 1887. V roce 1890 rezignoval i místoprezident muzejní společnosti hrabě K. Schwarzenberk. Novým prezidentem muzejní společnosti byl v r. 1890 zvolen hrabě Jan Harrach a místoprezidentem byl zvolen V. V. Tomek.³¹¹ V r. 1891 byl V. V. Tomek za své zásluhy zvolen i kurátorem MČ, kterým zůstal až do smrti v r. 1905.

Ještě předtím, než se stal V. V. Tomek místoprezidentem oslavil 31. 5. 1888 sedmdesáté narozeniny. Přání k narozeninám přišli Tomkovi vyslovit deputace společnosti muzea, Historického spolku, Královské české společnosti nauk, umělecké besedy, Filosofické fakulty, techniky, jednoty občanů pražských, čtenářského Spolku, akademiků Židů, družstva Národního divadla a obce Polické. Slavnost se konala v měšťanské besedě.³¹²

První valné shromáždění v nové budově muzea se konalo 15. 12. 1891.³¹³

Dne 30. listopadu 1898 byl Václav Vladivoj Tomek povýšen do rytířského stavu.³¹⁴

Dne 18. 6. 1898 muzejní společnost uspořádala oslavu výročí stého narození F. Palackého. Byla uspořádána slavnostní společná schůze v Pantheonu s Českou Akademií a Královskou českou společností nauk za předsednictví prezidenta muzejní společnosti hraběte Harracha, přítomnosti nejvyššího maršálka knížete Lobkovice a místopředsedy Karla hraběte Coudenhove. Při slavnosti

³⁰⁷ EMLER, Josef. *Zpráva o přípravných pracích k stavbě nového domu muzejního z mimořádné schůze dne 3. 1. 1885*. str. 173.

³⁰⁸ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti*. str. 280–281.

³⁰⁹ Tamtéž. str. 286.

³¹⁰ Tamtéž. str. 290–291.

³¹¹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl II, str. 486.

³¹² Tamtéž, str. 482.

³¹³ EMLER, Josef. *Přednesení jednatele ve valném shromáždění společnosti Musea království Českého dne 5. 12. 1891*.

³¹⁴ ŽUPANIČ, Jan, *Der vergessene Ritter*. str. 81.

byla odhalena socha Palackého. Slavnostní řeč při této příležitosti měl muzejní viceprezident V. V. Tomek.

Dne 4. 6. 1903 se konala významná slavnost k počtě 85. narozenin viceprezidenta V. V. Tomka, při níž byla postavena herma s bronzovým poprsím V. V. Tomka v Pantheonu.

Profesor Václav Vladivoj rytíř Tomek zemřel dne 12. 6. 1905. Na den 14. 10. 1905 bylo svoláno mimořádné valné shromáždění, pouze k volbě nového viceprezidenta. Projev o V. V. Tomkovi zde pronesl prezident muzejní společnosti hrabě J. Harrach. V projevu vyzvednul jeho zásluhy o muzeum, ve správním výboru muzea byl 52 let, jako jednatel společnosti muzejní působil skoro čtvrt století, kurátorem Matice české byl až do konce života. Monumentální díla V.V. Tomka zůstanou navždy pro hlavní město Prahu i pro celý národ český neocenitelným pokladem, památkou na našeho historiografa.³¹⁵

3.3 Historiografická a literární činnost

Tomkova historiografická a literární činnost se týkala i Časopisu Musea království Českého, Památek archeologických a místopisných a jeho přednášek v Královské české společnosti nauk, jelikož zde Tomek zveřejňoval ukázky ze svých děl a drobná díla jejichž náměty mu přinášela výsledky jeho historiografického pátrání.

Za nejslavnější Tomkovo dílo je pokládáno dvanácti dílné dílo „*Dějepis města Prahy*“, které vyšlo nákladem MČ v Novočeské bibliotéce.

Když v r. 1839 Palacký seznámil Tomka s myšlenkou napsat dějepis Prahy, asi ani jeden z nich netušil, jak rozsáhlé dílo vznikne a že se mu bude Tomek střídavě s ostatní tvorbou věnovat prakticky celý svůj dlouhý zbytek života. První díl „*Dějpisu města Prahy*“ vyšel v r. 1855, poslední díl v r. 1901. „*Dějepis města Prahy*“ zachycuje dějiny Prahy od nejstarší historické doby městského stavu (I. díl končí rokem 1235) až do smlouvy Libeňské r. 1608 (Osvěta č. 8 O. Josek, str. 6,7,1). Po dokončení prvního dílu Tomek přistoupil k přípravám na druhý díl. Uvědomil si ale, že aby mohl dále pokračovat v popisu vnitřních dějin, musí se seznámit s obrovským místopisným materiálem, pokud chce, aby popis dalších dějin byl důkladný. Tomek nasbíral při patnáctileté přípravné práci tolik materiálu, že se ho rozhodl vydat samostatně, a tak vzniklo na základě jeho úmorné práce unikátní třídílné dílo „*Základy místopisu Pražského*“ (1865-1875), které vyšlo nákladem Královské české společnosti Nauk. V r. 1902 bylo umožněno Tomkovi ještě k tomuto dílu vydat dílo „*Mappy staré Prahy*“.

³¹⁵ KOP, František, *Národní museum*, str. 83–84.

„*Základy místopisu Pražského*“ byly přípravnou prací pro další pokračování díla „*Dějepis města Prahy*“.³¹⁶

Na základě studia pramenů vznikala i další Tomkova historická díla.

Některý materiál, který sbíral Tomek pro „*Dějepis města Prahy*“ se týkal i vojevůdce Jana Žižky, kterému se Tomek rozhodl více věnovat. Navštívil dokonce osobně i místa, která byla spojena s Žižkovým životem. Na Žižkovi mu imponoval smysl pro řád, pořádek a vojenská kázeň a také i jeho vojevůdcovské schopnosti, proto se rozhodl o něm napsat samostatně některá díla (Osvěta č. 8 O. Josek, str. 673).³¹⁷

Některá Tomkova historická díla se vztahují k jeho oblíbenému kraji v okolí Police nad Metují a Brounova. Z Police pocházela jeho manželka Ludmila a Tomek navštěvoval tento kraj i po její smrti, rád zde trávil volný čas, odpočíval, ale i pracoval, měl zde i mnoho přátel.³¹⁸

Některá Tomkova díla vyšla i několikrát, jím samým poupravená a doplněná.

3.3.1 Přehled knižně vydaných spisů V. V. Tomka od r. 1860

- Dějepis města Prahy: (I. díl v Praze – 1855, II. díl – 1871, dodatky k I. dílu – 1872, III. díl – 1875, IV. díl – 1879, V. díl – 1881, VI. díl – 1885, VII. díl – 1886, VIII. díl – 1891, IX. díl – 1893, X. díl – 1894, XI. Díl – 1897, XII. díl – 1901, druhé vyd. díl I. v Praze (Řivnář) 1892, II. díl – 1892, III. díl – 1893, IV. díl – 1899, V. díl – 1905, VI. a VII. díl – 1906)
- Apologie der ältesten Geschichte Böhmens gegen die neueren Aniechter der selben. Abh. der Kgl. böhm. Ges. der Wiss. V. Folge 13. Bd. Prag 1865
- Geschichte Böhmens in übersichtl. Darstellung. Prag (Řivnáč) 1864, 1865
- Základy starého místopisu Pražského: (I. díl v Praze – 1865, 1866, II. díl – 1865, III. – V. díl – 1872, Rejstřík – 1875)
- Sněmy české podle obnoveného zřízení zemského Ferdinanda II. V Praze 1868
- Registra decimarum Papalium čili registra desátků papežských z diecezí Pražské. Poj. král. č. spol. nauk řada VI. sv. 6. V Praze 1873
- Rejstřík jmen osobních k „*Základům starého místopisu Pražského*“. Nákladem královské české společnosti nauk. Praha 1875

³¹⁶ Novotný, K 80. narozeninám V. V. Tomka. Str. 408.

³¹⁷ JIROUŠEK, Bohumil - Historické myšlení Wacslawa Wladiwoje Tomka. Bohumil Jiroušek. In: Jaroslav Goll a jeho žáci. str. 154.

³¹⁸ Baštecká, Lydia - *Václav Vladivoj Tomek a jeho druhý domov Police nad Metují*. Lydia Baštecká. In: W. W. Tomek, historie a politika (1818-1905). str. 165-174.

- Jan Žižka. O sepsání životopisu jeho pokusil se. V Praze (Otto) 1879
- Příběhy kláštera a města Police nad Medhují. V Praze (Otto) 1881
- Kosmův letopis český s pokračováními kanovníka Vyšehradského a mnicha Sázavského. Přeložil. Sbíрка kronik a letop. č. překladech č. I. V Praze 1882
- Johann Žižka. Versuch einer Biographie desselben. Übers. v. V. Prochazka. Prag (Otto) 1882
- Místopisné paměti města Hradce Králové. V Praze (Otto) 1885
- Novější dějepis Rakouský (od r. 1526 do 1860). V Praze (Otto) 1888
- Das Agneskloster in Prag (s J. Mockerem). Wien 1891
- Klášter blahosl. Anežky v Praze (s J. Mockerem). V Praze 1891
- Mappy staré Prahy k letům 1200, 1348 a 1419. V Praze (Akademie) 1892
- Dějiny válek Husitských (r. 1419-1436). V Praze (Řivnáč) 1898 (přetisk IV. dílu Dějepis Prahy ve druhém vyd.)
- Paměti z mého života I. V Praze 1904, II. v Praze 1905³¹⁹

3.3.2 Vědecké práce V. V. Tomka v Časopise Musea království Českého po r. 1860

- Svatá Ludmila a Čechy za jejího věku – (1860, roč. 34, č. 3)
- Zpráva o Anežce dceři Tomáše ze Štítného – (1864, roč. 38, č. 1)
- Chování Pražanů v čase rozepří mezi králem Václavem IV. a jednotou panskou – (1874, roč. 48, č. 4)
- ruku a počátcích Jana Žižky až do prvního vystoupení jeho co vůdce lidu – (1876, roč. 50, č. 2)
- Jan Žižka – (1879, roč. 53, č. 3)
- K objasnění básně o Oldřichovi v rukopise Královédvorském – (1886, roč. 60, č. 2-3)
- Rozdíly v náboženství a v církevním zřízení v Čechách v XV. stol. – (1891, roč. 65, č. 2)
- Oprava a doplněk k životopisu Žižkovu – (1892, roč. 66, č. 1)
- Františkovi Palackém. (při oslavě jeho stých narozenin přednesl Tomek) – (1898, roč. 72, č. 3)
- První rok panování císaře Maximiliana II. – (1899, roč. 73, č. 1)
- Paměti z r. 1848. - (1902, roč. 76, č. 2-3)
- Paměti z r. 1866. – (1903, roč. 77, č. 2)

³¹⁹ NOVOTNÝ, V., VOJTÍŠEK, V., V. V. Tomek (1818-1918): na památku jeho stých narozenin. str. 69–71.

Mimo to uveřejněny byly z pera V. V. Tomka v ČČM úvahy o spisech Jak. Malého, dra. Tomana, Fr. Palackého a Helferta.³²⁰ Zveřejňoval zde také své jednatelské zprávy.

3.3.3 Vědecké práce V. V. Tomka v časopise „*Památky Archeologické a místopisné*“

- O počátcích rodu Křižovnického s červenou hvězdou v Čechách. – 1855, díl I., sešit V.
- Újezd Svatavin na řece Sázavě. 1855, díl I., sešit VII.
- O místě bitvy na Trutině r. 1110. – 1856, díl II., sešit IV.
- Urbář kláštera Strahovského složený r. 1410. – 1856, díl II., sešit I.
- Paměti újezdu Polického čili nynějších panství Polického a Broumovského až do začátku Husitských válek. – 1857, díl II. sešit V.
- Oldřiš a Libice. – 1858, díl III., sešit III.
- Stavba kostela sv. Víta za císaře Karla IV. a za Václava IV. (Výjimky z II. dílu dějin Pražských). – 1859, díl III., sešit VII.
- Náměstí staroměstské a okolní ulice v Praze v 14. a 15. století. (místopisný náčrt (Ovocný trh, Kurný trh, Celetná ulice, Železná ulice, Kunšova ulice, Svatomichalská ul.) – 1860, díl IV., sešit I.
- Menší město Pražské a zpuštění jeho ve válce Husitské. – 1860, díl IV., sešit III.
- Obrana nejstarších dějin českých proti novějším útokům spisovatelů německých. (část I.) – 1861, díl IV., oddělení 2, sešit I.
- Příběhy stavby kostela sv. Víta na hradě Pražském. Dle prvotních zříděl z části posud neužitých. (1. Škola Svatováclavská, 2. Stavba Spytihněva II., 3. Stavba Karla IV. až do Husitské války, 4. Další osudy stavby), (Článek byl otištěn i v „Kalendáři jednoty sv. Vítské“ na r. 1862) – 1861, díl IV., oddělení 2, sešit II.
- Dobyetí Ostaše a obležení Broumova roku 1421. Příspěvek k dějinám Husitské války. (Napsáno podle místních pramenů) – 1863 (1862), díl V., sešit IV.
- Obrana nejstarších dějin českých proti novějším útokům spisovatelů německých. (část II. a III.) – 1863, díl V., sešit V., VI., VII.
- Žitoměř. Kde památná ves toho jména stála? (Čteno ve schůzi spolku historického). – 1871-1873 (1872), díl IX., č. 5
- O rodišti Arnošta z Pardubic.³²¹ – 1874-1877 (1874), díl X., roč. 1

³²⁰ FRIC, Coelestin. *První rektor české university v Praze Wacslaw Wladiwoj Tomek: nástin jeho života i práce vědecké.* str. 63

³²¹ Tamtéž. str. 64–65

3.3.4 Vědecké práce V. V. Tomka ve Zprávách král. čes. společnosti nauk obsahují asi 69 prací.

3.4 Univerzitní činnost

Kromě působení v muzeu řešil Tomek po r. 1865 i rovnoprávnost mezi českým a německým jazykem na univerzitě a později i rozdělení univerzity na českou a německou. Univerzita byla také s muzeem v pevném sepětí. Proto se zmíním i o Tomkově univerzitní činnosti.

V r. 1866 bylo zemskému sněmu podána petice, kterou podepsalo sedm set českých studentů požadujících rovnoprávnost mezi jazykem českým a německým na univerzitě. Klub českých poslanců toto vzal 10. 1. 1866 do úvahy. V. V. Tomek vytvořil návrh zákona o rovnoprávnosti na univerzitě Pražské. Podstatou bylo zřízení českých profesur vedle těch německých pro všechny předměty, ze kterých byly předepsány jakékoliv zkoušky. Každý ze studentů se mohl rozhodnout, jestli vykoná zkoušku českým nebo německým jazykem. Tento návrh byl s některými změnami, které navrhl hrabě Lev Thun a Tomek s nimi souhlasil, zemským sněmem přijat 2. 3. 1866.³²²

V r. 1866 v době císařovy návštěvy v Praze (24. 10. – 31. 10. 1866) přišlo nařízení ministerstva vyučování o rovnoprávnosti českého jazyka s německým na univerzitě, tak jak bylo schváleno v zemském sněmu.

Dne 21. 6. 1866 byl zvolen Tomek na rok 1866/1867 místoděkanem Filozofické fakulty. Kvůli odporu německých profesorů, kteří tvrdili že tuto funkci může vykonávat pouze doktor, se musela volba opakovat a místo Tomka byl zvolen prof. Kostelecký. Tomek se odvolal k ministerstvu, které se postavilo na jeho stranu a přišlo od něj prozatímní rozhodnutí, kde prohlásilo volbu Kosteleckého za neplatnou a profesorskému sboru uložilo odůvodnit své jednání.³²³ Teprve, ale až 28. 6. 1867 došlo rozhodnutí ministerstva, kterým byl Tomek místoděkanem Filozofické fakulty stvrzen. Na univerzitě probíhal zápas o realizaci rovnoprávnosti českého jazyka s německým. Tomek byl zvolen děkanem Filozofické fakulty na příští školní rok 1867/1868.³²⁴

V červenci roku 1871 byl povolán Tomek do Vídně, aby se na ministerstvu vyučování zúčastnil porady 14. a 15. 7. o způsobu provedení rovnoprávnosti mezi národnostmi českou a německou na univerzitě Pražské. Ministrem vyučování byl v té době jeho přítel J. Jireček a chtěl tuto rovnoprávnost realizovat. Návrh Tomka spočíval v tom, aby univerzita zůstala společnou pro

³²² TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl II, str. 111–112

³²³ Tamtéž, str. 132–133

³²⁴ Tamtéž, str. 141–142

Čechy i Němce, fakulty ale měly být rozdělené každá zvlášť na českou a německou, tak aby se každá zvlášť mohla starat o doplňování českých a německých sil, což potřebovala v té době hlavně česká. S tím ale nesouhlasili Němci, protože by ztratili na univerzitě většinu při rozhodování, kterou tam měli. Tomkův návrh zatím zůstal nerealizován.³²⁵

Čeští poslanci v říšské radě chtěli dosáhnout rovného práva české národnosti v úřadech i na školách. Za tím účelem sepsali memorandum, které bylo 17. 11. 1879 předáno císaři a pak bylo předmětem jednání mezi poslanci a ministerstvem. Jeden ze článků české žádosti se týkal i provedení rovnoprávnosti obou jazyků na univerzitě Pražské. Němečtí profesori na univerzitě proti tomu podali ohrazení, které zaslaly na ministerstvo. Bylo potřeba se ozvat i z české strany.

Tomek sepsal memorandum profesorů českých. Schváleno bylo 14. 2. 1880 v budově Národního muzea za účasti 24 profesorů a docentů. 15. 2. byly navrženy některé dodatky a 18. 2. byly přijaty i tyto dodatky a memorandum bylo od všech účastníků podepsáno. Na základě tohoto memoranda sepsal poslanec J. Grégr návrh zákona Pražské univerzity a zaslal ho Tomkovi 1. 3. k posouzení a opravení. Tomek toto ihned udělal a odeslal ho zpět.³²⁶

Na naléhání českých poslanců v říšské radě ve věci zavedení rovnoprávnosti na univerzitě Pražské nový ministr vyučování prohlásil 9. 2. 1881, že vláda uznává oprávnění českého národa na univerzitu a zatím účelem vytvoří komisi ze tří profesorů českých, ze tří profesorů německých a jednoho ministerského rady z Vídně, aby zahájila jednání, jakým způsobem tuto rovnoprávnost vyřešit. Jednání začalo 4. 3. 1881 v domě místodržitelství v Praze.³²⁷

V dubnu 1881 přišla německá strana s návrhem, aby byla pro Čechy zřízena nová univerzita bez tradic a bez jmění. Tento návrh byl pro českou stranu nepřijatelný, jelikož česká strana považovala spoluúčast na pražské univerzitě za své právo.

Dne 11. 4. 1881 vyšlo císařské rozhodnutí, kterým se ministerstvu vyučování nařizovalo rozdělení pražské univerzity na českou a německou od školního roku 1881/1882 a 11. 4. poslal ministr vyučování Conrad přípis k akademickému senátu univerzity, aby navrhnul způsob provedení. Dne 18. 5. byl v Praze zpravodaj tohoto návrhu v říšské radě prof. Kvíčala a mluvil o něm s Tomkem. Dne 30. a 31. 5. byl předložen návrh zákona císařského nařízení ve sněmovně poslanců v říšské radě. Návrh byl přijat, ale 4. 6. byla říšská rada odročena, dříve, než se dosáhlo zajištění potřebných finančních prostředků na jeho uskutečnění.³²⁸

³²⁵ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl II. str. 211–212

³²⁶ Tamtéž. str. 384

³²⁷ Tamtéž. str. 402–403

³²⁸ Tamtéž. str. 405

Na dění kolem rozdělení univerzity měla vliv i krvavá rvačka mezi Čechy a Němci v Chuchli v červnu 1881, která byla vyprovokována německými buršáky. Němci obvinili z vyprovokování chuchelské rvačky české studenty. Čeští profesori na univerzitě vydali prohlášení, ve kterém vyzývali studenty, aby se k takovému výtržnostem nedali strhnout. Podepsal ho i Tomek. Na německé straně bylo i místodržitelství. Univerzitní senát většinou německý vydal důtku všem profesorům, kteří zmíněné prohlášení podepsali, Tomek se 8. 7. 1881 na univerzitě proti tomu odvolal.³²⁹

Dne 14. 11. 1881 začala zasedat říšská rada a čeští poslanci se opět zasazovali o zřízení české univerzity, které se mělo uskutečnit podle předešlého jednání již od začátku školního roku, ale kvůli odporu z německé strany k tomu ještě nedošlo. Akademický senát, převážně německý, napsal zvláštní petici panské sněmovně a požadoval, aby z české žádosti sešlo.³³⁰

Tomek napsal další petici proti petici akademického senátu. V místnostech učené společnosti se sešli 9. 1. 1882 čeští profesori a docenti, Tomkův text petice podpořili a členové Filozofické fakulty ji podepsali. Příslušníci Právnické fakulty ji nepodepsali, ale pak se omluvili v novinách.

V lednu 1882 se již v panské sněmovně o univerzitě jednalo. Němci trvali na tom, aby stará univerzita patřila jim a Češi dostali novou univerzitu, česká strana byla proti tomuto návrhu. Dne 9. a 10. 2. 1882 získala česká strana v celé sněmovně převahu a bylo rozhodnuto rozdělit stávající univerzitu na dvě, českou a německou, podle císařského rozhodnutí z 10. 4. 1881. Zákonem bylo toto schváleno 28. 2. 1882.³³¹

Dne 17. 6. 1882 proběhla volba rektora univerzity české. Jelikož prof. V. V. Tomek měl stejný počet hlasů jako prof. Randa, bylo rozhodnuto losem a rektorem české univerzity (složené z Filozofické a Právnické fakulty) se stal V. V. Tomek.³³² Dne 26. 6. 1882 dostal Tomek potvrzení své rektorské volby z Vídně. Dne 5. 10. 1882 obdržel Tomek čestný doktorát Filozofické fakulty.³³³

Dne 26. 6. 1883 byla rozdělena na českou a německou i Lékařská fakulta.³³⁴

Dne 1. 7. 1885 byl V. V. Tomek opět zvolen rektorem české univerzity. Dne 1. 7. 1888 ukončil V. V. Tomek po dosažení věku 70 let, podle zákona svou univerzitní činnost.³³⁵

³²⁹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl II. str. 408–409

³³⁰ Tamtéž. str. 417

³³¹ Tamtéž. str. 419

³³² PAZDERSKÝ, Roman. *Historik Wáclaw Wladiwoj Tomek a české dějepisectví 19. století*. str. 202.

³³³ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl II. str. 422 a 427

³³⁴ Tamtéž. str. 433

³³⁵ ŘEZNÍK, Miloš - W. W. Tomek jako pedagog. Miloš Řezník. In: Jaroslav Goll a jeho žáci. str. 134–135

3.5 Politická činnost

V. V. Tomek byl po r. 1861 nakolik známá a uznávaná osobnost mezi českou šlechtou, českými politiky i u dvora ve Vídni, že se nevyhnul zapojení do politické činnosti. Proto se krátce zmíním i o této jeho činnosti.

V r. 1861 byl 3. 4. Tomek zvolen poslancem do českého sněmu za okres Březnice, Blatná a Mirovice.³³⁶

Čeští poslanci se hlásili k Říjnovému diplomu jako základnímu zákonu, který vyměřuje práva země a říše, byli proti Únorové ústavě, protože podle ní by česká země neměla mít tolik samosprávy, kolik jí náleží. Volební řád do zemského sněmu byl podle českých poslanců dle Únorové ústavy nespravedlivý, protože většina obyvatelstva se v podstatě stávala menšinou. Volby do říšské rady se čeští poslanci zúčastnili jen proto, aby se docílilo zastoupení celého mocnářství v říšské radě a v naději, že se docílí nápravy. Tomek a Rieger byli zvoleni i do říšské rady a Palacký byl jmenován 18. 4. 1861 doživotním členem panské sněmovny.

Říšská rada skládající se z členů panské sněmovny a zástupců poslanecké sněmovny zahájila 29. 4. 1861 svou činnost.³³⁷ Tomek se zúčastnil jednání v říšské radě do července 1862 a v dubnu 1863 se vzdal mandátu, jelikož viděl, že požadavky české strany nebudou splněny.³³⁸

Poslancem nového sněmu zůstal. V r. 1866 řešil Tomek v zemském sněmu záležitost, která se týkala zavedení rovnoprávnosti mezi českým a německým jazykem na Pražské univerzitě. V r. 1867 dokončil v zemském sněmu svůj šestiletý mandát a v dalších volbách v r. 1867 již nekandidoval.³³⁹

V únoru 1871 nastoupilo ministerstvo Hohenwartovo. Ministry se staly i Češi J. Jireček a Habětínek. Vláda slibovala rovnoprávnost mezi národy, rozšíření samosprávy a upravení volebních řádů, aby byly spravedlivější. K tomu bylo potřeba, aby čeští i jiní poslanci vstoupili do říšské rady. Tomek zprostředkoval na pokyn H. Jirečka tajné navázání styků důvěrníka ministerstva hraběte Dürkheima s Riegrem, který Riegrovi jako zástupci české strany vysvětlil úmysly ministerstva. Dále jednal Dürkheim ještě s hrabětem Clam-Martinicem. Jednání pokračovala i ve Vídni.³⁴⁰

³³⁶ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl II, str. 7

³³⁷ Tamtéž. str. 12–13

³³⁸ Tamtéž. str. 66

³³⁹ Tamtéž. str. 135

³⁴⁰ Tamtéž. str. 204–205

Dne 27. 3. 1871 Tomek obdržel dekret, jímž byl jmenován vládním radou, byl přesvědčen, že na tom má zásluhu přítel J. Jireček.³⁴¹

Čeští důvěrníci se ve Vídni dorozuměli s Hohenwartovým ministerstvem Rakouska-Uherska a následně vyšly císařské patenty, kterými byla rozpuštěna tehdejší říšská rada, byly nařízeny nové volby do ní na 10. 8. 1871. Nové volby do zemských sněmů v Čechách a v dalších zemích měly proběhnout začátkem září. Pro Riegera a další politiky se zdál být Tomek v politice nepostradatelný, a proto ho Rieger navrhl znovu bez jeho vědomí na zemského poslance pro okres Vyšehrad, Jílové, Benešov a Červený Kostelec. Tomek nakonec uznal, že nezbývá než volbu přijmout, i když podotknul, že jeho místo je spíše při starých kronikách a listinách než ve sněmovně. Zemský sněm byl zahájen 14. 9. 1871.³⁴²

Dne 10. 10. 1871 byly v zemském sněmu schváleny tzv. Fundamentální články, které ustanovovaly míru v zemské samosprávě a společného zákonodárství s ostatním mocnářstvím (na tomto se shodla česká politická reprezentace s vládou Karla von Hohenwarta v r. 1871). Články se vztahovaly jen na české země a obsahovaly 18 článků. Proti Fundamentálním článkům se postavil ministr zahraničních záležitostí Beust a uherský premiér Gyula Andrassy. Do Vídně byl povolán Rieger i hrabě Clam-Martinic, kteří setrvali na obhajobě Fundamentálních článků. Ty byly nakonec císařem zamítnuty, ještě předtím padla Hohenwartova vláda. Tomek napsal Riegrovi a hraběti Clam-Martinicovi díkuvzdání, které jim předal po návratu z Vídně, za to že setrvali na obhajobě Fundamentálních článků.³⁴³

Nastala doba neúčasti českých poslanců na sněmu. Tomek byl s ostatními poslanci zbaven mandátu a opětovně zvolen v Benešově, Kostelci, Jílovém a Vyšehradě v dubnu 1872.³⁴⁴

V prosinci byli čeští poslanci, s nimi i Tomek opět pro neúčast na zasedání sněmu zbaveni mandátů.³⁴⁵

Znovu byl Tomek zvolen poslancem zemského sněmu za Hradec Králové, Jaroměř a Josefov v červenci 1874. Mladočeši přestali s bojkoty zasedání sněmu, ale staročeši se dál zasedání sněmu nezúčastnili.³⁴⁶

V září 1874 byl Tomek zvolen od Klubu českých poslanců mezi důvěrníky klubu. Tomek byl opět zbaven mandátu s ostatními staročechy za neúčast ve sněmu 28. 4. 1875.³⁴⁷ V r. 1876 byl,

³⁴¹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl II, str. 207

³⁴² Tamtéž. str. 218–219

³⁴³ Tamtéž. str. 222–223

³⁴⁴ Tamtéž. str. 230

³⁴⁵ Tamtéž. str. 251

³⁴⁶ Tamtéž. str. 284

³⁴⁷ Tamtéž. str. 297, 303

ale opět zvolen za Hradec Králové, Jaroměř a Josefov. Staročesi se dál zasedání sněmu, které začalo v březnu nezúčastňovali. Tomek napsal odpověď na dopis maršálku sněmu, který poslance dopisem vyzýval k účasti na zasedání, za Riegra, Jirečka a všechny staročeské poslance. Za to byl pozván k místopředsedovi Weberovi, kterému se jeho dopis nelíbil a po rozhovoru s ním Tomek opět složil svůj mandát. Na to byli opět všichni staročesi zbaveni mandátů.³⁴⁸

Změna nastala až v r. 1878, kdy se sjednotila staročeská a mladočeská strana do společného klubu poslanců pod názvem Klub státoprávní a za tento klub byli navrženi poslanci do zemského sněmu, kterého se 24. 9. 1878 již zúčastnili. Z tohoto klubu byli zvoleni i poslanci do říšské rady, ale do říšské rady vstoupili až 23. 9. 1879 po změně na ministerských křeslech. V r. 1880 byl pak i sepsán za účasti Tomka návrh zákona o pražské univerzitě.³⁴⁹

Dále se Tomek věnoval spíše než politické činnosti ve sněmu problému rozdělení pražské univerzity a psaní svého monumentálního díla. Když bylo císařským rozhodnutím z 11. 4. 1881 a zákonem schváleno 28. 2. 1882 rozdělení stávající univerzity na českou a německou vznikl 26. 9. 1882 v zemském sněmu spor o virilní hlas rektora univerzity. Maršálek kníže Auersperk jej přiřkl rektoru univerzity německé. Nakonec, ale bylo schváleno, že virilního hlasu budou užívat oba rektori. Dne 11. 10. 1882 zasedl Tomek v zemském sněmu jako rektor univerzity české.³⁵⁰ Rovněž v r. 1885, kdy byl opět zvolen rektorem zasedl v zemském sněmu.³⁵¹

V září 1885 byl Tomek jmenován členem panské sněmovny.³⁵²

Jelikož J. Jireček zemřel a uvolnilo se po něm i místo poslance v zemském sněmu za Nové město Pražské, Tomek slíbil Riegrovi, že kandidaturu na toto místo přijme.

³⁴⁸ TOMEK, Václav Vladivoj. *Paměti z mého života*. Díl II, str. 319–320

³⁴⁹ Tamtéž. str. 382–384

³⁵⁰ Tamtéž. str. 427

³⁵¹ Tamtéž. str. 455

³⁵² Tamtéž. str. 458

Závěr

V. V. Tomkovi se podařilo využít ve svém životě svůj talent, a své vědomosti k vytvoření monumentálního historického díla, k rozvoji Národního muzea, Matice české a Časopisu Českého musea. Dále k rozdělení Pražské univerzity na českou a německou a k zlepšení politické situace v Čechách v rámci Rakouského císařství, později Rakouska-Uherska.

V mládí mu bylo umožněno, aby své nadání, které se týkalo nejvíce humanitních věd, mohl rozvíjet nejprve na gymnáziu v Hradci Králové a později na univerzitě v Praze při studiu nejprve Filozofické a poté Právnické fakulty. Ale nadání samo by nestačilo, Tomek byl také vytrvalý, cílevědomý a otevřený různým názorům. Univerzitní prostředí formovalo jeho myšlení, názory na filozofii, církev, politické smýšlení a mělo vliv na rozhodování o jeho celoživotní profesi. Na jeho vlastenecké smýšlení měla ale rozhodující vliv návštěva orlického sídla. Tehdy v Orlickém archivu, kterým ho provedl páter Rozsypal, si uvědomil, co pro něj znamená vlast a že chce být českým spisovatelem a vlastencem.

Tomek měl také při své cestě za svou profesí štěstí. Setkal se se správnými lidmi, kteří ho mohli hodně naučit. Měl štěstí, že ještě na univerzitě mohl doučovat děti P. J. Šafaříka a využívat jeho knihovnu, a měl štěstí, že v rozhodující okamžik po skončení univerzity v roce 1839 ho přítel Štulc odvedl k Palackému, kde měl taktéž učit děti, ale zároveň se učit sám od Palackého pracovat s historickými prameny. Tomek byl pilný a pracovitý, vážil si této příležitosti a dovedl této šance využít k načerpání potřebných vědomostí při čtení starých listin a studiu pramenů. Další setkání důležité pro Tomka v příštím profesním životě bylo na zámku v Děčíně, kam ho Palacký poslal srovnat archiv rodu Thunů. Zde se seznámil s hrabětem Lvem Thunem, který jeho životní cestu později velmi ovlivnil.

Tomkovo rozvíjející se vlastenecké cítění, jeho počáteční spisovatelská činnost a styky s takovými vlastenci, jako byli P. J. Šafařík a F. Palacký, ho zákonitě přivedla do okruhu osobností soustředěných ve 40. letech 19. století kolem Vlastenského muzea, Matice české a Časopisu Českého musea. Mezi tyto osobnosti vstoupil nejprve publikováním svých článků v ČČM, v r. 1842 se zapojil jako spisovatel i do dění v Matici české, v r. 1843 začal na pokyn Palackého sbírat s K. J. Erbenem podklady pro Český diplomatář ve Vlastenském muzeu a v r. 1843 se stal i mimořádným členem Královské české společnosti nauk. V r. 1845 se zlepšila i jeho finanční situace, jelikož byl jmenován sekretářem Matice české.

Tomek se plně zapojil i do tehdejšího vlasteneckého hnutí v Praze, seznámil se s Havlíčkem, bratry Jirečkovými, Riegrem, stal se součástí společensko-literárního kruhu, který se scházel u Zapů. Pod jednatelstvím Palackého se rozvíjelo i Vlastenské muzeum, přestěhovalo se

z Hradčan v r. 1846 do Nosticova paláce (nyní v ulici Na Příkopech). V r. 1847 se stal placeným pomocníkem Palackého a oženil se s Ludmilou Dánovou dcerou ředitele Polického panství. Na počátku roku 1848 se Tomek stal řádným členem Královské české společnosti nauk a také členem Archeologického sboru při muzeu.

V bouřlivém roce 1848 a v r. 1849 získal Tomek i zkušenost politickou. Události na jaře 1848 se vyvinuly tak, že iniciativu v Praze převzali liberální demokraté pod vedením Palackého, kteří chtěli pokojnou cestou dosáhnout konstitučního zřízení. K těmto liberálním demokratům patřil i V. V. Tomek a K. Havlíček. Tyto plány ukončilo rozpuštění Kroměřížského sněmu a zavedení oktrojované ústavy a upevnění absolutismu. Palacký se začal z politiky stahovat, Havlíček naopak začal absolutismus v tisku kritizovat a Tomek se vrátil ke své práci a přemýšlel, co bude dál, neboť místo pomocníka Palackého začalo být v nových dobách nejisté.

Hrabě Lev Thun, se kterým se Tomek dobře znal, se stal 28. 7. 1849 ministrem kultu a vyučování v nové vládě a začal provádět školskou reformu, která se týkala i pražské univerzity. Při vybírání nových profesorů dostalo šanci i muzeum a také Tomek po splnění zahraniční stáže. Tomek stále pokládal hraběte Lva Thuna za představitele české vlastenecké šlechty, na rozdíl od jiných liberálních demokratů a začal se přiklánět i k jeho konzervativnímu směru, který Lev Thun reprezentoval. Názorově blízko měl i k jeho vídeňským spolupracovníkům státnímu podsekretáři Helferovi a ke svému příteli Josefu Jirečkovi, konceptnímu adjunktovi na ministerstvu kultu a vyučování. Tento spolek byl označován pražskými liberály jako „*česká vládní strana ve Vídni*“. Thun nepokládal oktrojovanou ústavu za výbornou, její vyhlášení se ale podle něj muselo přijmout a později ji lépe přizpůsobit potřebám rakouského mocnářství. S tímto názorem souhlasil i Tomek.

S nastávajícím absolutismem se začaly měnit poměry i v muzeu. Ještě v r. 1851 Palacký přednesl svou jednatelskou řeč nejprve česky a pak teprve německy. Ale v r. 1852 se situace začala měnit. Tomek ale i další členové matičního sboru se dostali do sporu s Palackým kvůli jeho návrhu vydávat encyklopedický slovník. Palackého návrh byl nakonec přehlasován. Palacký viděl, že policejní moc se od jara 1849 zvyšuje a s absolutistickým systémem spolupracovat nechtěl, proto se stáhl ze svých funkcí v muzeu a v MČ a také i z veřejného života. Za léta jednatelství v muzeu mu ani nikdo nepoděkoval. Palacký a Tomek se názorově rozešli.

Tomek byl zvolen v r. 1853 do výboru muzejní společnosti a v r. 1854 se stal jednatelem. Následkem nového spolkového zákona r. 1852 bylo nařízeno 8. 3. 1853, aby byly stanovy muzejní společnosti předloženy k nejvyššímu stvrzení. V srpnu 1854 byly vráceny

k přepracování s několika nařízeními. Stanovy byly urychleně opraveny a odeslány zpět k posouzení spolu s opravenými Matičními stanovami. Vznikly obavy o existenci Matice i o celé muzeum a jedině Tomek z pozice jednatele muzea mohl situaci minimálně ovlivňovat. Prezident společnosti hrabě Kristián Valdštejn byl nedbalý, muzeum potají pomlouval u místodržitelství, nesvolával schůze muzejního výboru, poslední valné shromáždění svolal v r. 1856. Jediné zastání mělo muzeum a Tomek ve Vídni u ministerstva kultu a vyučování, které vedl Lev Thun. Místodržitelství a pražský policejní ředitel Päumann činnost muzejních orgánů znesnadňovali. Přesto se Tomkovi podařilo jako jednatele muzea provést muzeum těmito lety. Po smrti Kristiána Valdštejna po r. 1858 neustával Tomkův tlak na hraběte Lva Thuna v záležitosti pomoci s potvrzením stanov a svoláním valného shromáždění muzejní společnosti. Pomohla i rada Lva Thuna, aby se Tomek obrátil v této záležitosti na jeho bratrance hraběte Clam-Martiniče koncem roku 1860. Tomek zprostředkoval na žádost hraběte Clama-Martiniče jeho jednání, jako zástupce české konzervativní šlechty se zástupcem Národní strany Riegre. Výsledkem byla dohoda české šlechty s politiky Národní strany o společném politickém postupu, potvrzení muzejních stanov a svolání valného shromáždění muzejní společnosti 7. 3. 1861. Prezidentem byl zvolen hrabě Clam-Martinič, místoprezidentem kníže K. Schwanzenberk, Palacký se vrátil do správního výboru a Tomek zůstal jednatelem. Pro muzeum nastali lepší časy i zásluhou V.V. Tomka, to si nakonec uvědomoval i Palacký a již v dubnu 1859 se s Tomkem usmířili.

Ve své činnosti ve prospěch muzea Tomek neustával ani po r. 1861. Již na valném shromáždění 7. 3. 1861 upozornil ve své jednatelské zprávě na nedostatečnosti a nebezpečnosti muzejního domu a 20. 8. 1861 se stal na výborové schůzi členem komise, která byla ustanovena za účelem podání žádosti o novou muzejní budovu. Dne 19. 3. 1862 zveřejnil Tomek pamětní spis, kde vyložil stav muzea a potřebu muzea a zdůvodnil proč potřebuje muzeum novou budovu, kterou navrhl umístit na Karlově náměstí. Dne 3. 6. 1862 opět v jednatelské zprávě poukázal na přeplněnost oddělení novými přírůstky. V jednání o novou budovu pokračoval i v dalších letech i když nevyšlo její umístění na Karlově náměstí a jednání se protahovalo. Nakonec pražské zastupitelstvo nabídlo muzejnímu výboru realizovat stavbu nové muzejní budovy na fortifikačních pozemcích za Koňskou branou. Dne 11. 12. 1875 za účasti zástupců městské rady a za muzeum jednatele Tomka a dr. Riegra byly ujednány návrhy za kterých se má staveniště pro novou budovu poskytnout. Tomek se dočkal nové budovy muzea, která byla slavnostně otevřena v r. 1891. Předtím v r. 1890 byl zvolen místoprezidentem muzejní společnosti a prezidentem hrabě Jan Harrach. Za své zásluhy o Matici českou, ve kterých neúnavně pokračoval i po roce 1861 byl V. V. Tomek zvolen v r. 1891 i kurátorem Matice české.

Tomkovo působení je spjato i s pražskou univerzitou. V r. 1850 byl jmenován mimořádným profesorem rakouských dějin a v r. 1860 byl jmenován řádným profesorem rakouských dějin na pražské univerzitě. Zasloužil se o rovnoprávnost českého a německého jazyka na univerzitě, v roce 1868 zastával funkci děkana Filozofické fakulty a po rozdělení univerzity v r. 1882, o které se osobně zasloužil, byl zvolen v r. 1882 prvním rektorem české části univerzity a v r. 1885 byl zvolen rektorem znovu. V r. 1888 ukončil svou činnost na univerzitě podle zákona o odchodu z profesorského místa po dosažení 70 let.

Tomek se zúčastnil po r. 1861 i politického života. V r. 1861 byl zvolen do zemského sněmu a odtud i do říšské rady, kde se jednání zúčastnil do dubna 1863, pak se vzdal mandátu, protože viděl, že politické naděje, jaké byly vkládány do účasti v říšské radě se nesplní. Svůj mandát v zemském sněmu dokončil v r. 1867, když mu uplynulo volební období. Dne 27. 3. byl jmenován vládním radou. Znovu zvolen do zemského sněmu bez svého vědomí byl v r. 1871, navrhl ho Rieger, protože pro Riegera a další politiky se zdál Tomek v politice nepostradatelný. Tomek se nerad nechával vytrhovat z vlastní historiografické práce, která byla jeho nejoblíbenější činnost. Protože ale byl vzdělaný a měl obrovský přehled, bylo jeho velkou předností, že dovedl oddělit věci důležité od nedůležitých a dovedl jasně a srozumitelně formulovat své myšlenky. Proto také vypracovával různé referáty a návrhy a tlumočil názory svého klubu. Poslancem zemského sněmu byl ještě několikrát, vždy krátce. V září 1885 byl jmenován členem panské sněmovny.

V. V. Tomek je autorem monumentálního dvanáctidílného díla „*Dějepis města Prahy*“ a třídílného díla „*Základy starého místopisu Pražského*“. Ostatní část jeho díla je uvedena v textu práce včetně článků do Časopisu Musea království Českého a Památek archeologických a místopisných. Ve svém literárním díle neopomněl Tomek ani svůj oblíbený kraj Policko, odkud pocházela jeho manželka. Tomek si tento kraj zamiloval a trávil zde chvíle odpočinku na dlouhých procházkách. Na konci života napsal i dvoudílné Paměti, ve kterých popsal průběh svého života se všemi událostmi volnočasovými i rodinnými až do roku 1888.

Tomek byl členem mnoha spolků i akademických věd: Jednoty svatovítské (od r. 1859), obecním starším v Praze (od r. 1861), Svatoboru (od r. 1861), starostou Historického spolku (od r. 1866), vládním radou (od r. 1871), čestným členem Akademie věd ve Vídni (od r. 1876), čestným členem Akademie věd v Petrohradě (od r. 1879), řádným členem Akademie věd v Krakově (od r. 1881), předsedou Královské české společnosti nauk (od r. 1889), členem České akademie (od r. 1891). V roce 1898 mu byl udělen rytířský stav.

V. V. Tomek měl rád řád a pořádek, proto i svou činnost měl vždy přesně rozdělenou na chvíle pracovní činnosti a chvíle odpočinku a tento režim přesně dodržoval. Až do konce života zůstal také konzervativní v názorech i ve psaní (stále používal „W“ místo „V“ a „au“ místo „ou“). Byl stoupencem Rakouska, později Rakouska-Uherska, ale takového, které bude spravedlivé vůči všem národnostem a kde rozdílnost národností nebude vláda považovat za nebezpečnou pro stát.

Seznam pramenů a literatury

1. Prameny nevydané

Literární archiv Památníku národního písemnictví, Jireček Josef 1838–1888 – korespondence (V. V. Tomka), inv. č. 689

Archiv Národního muzea, TOMEK Václav Vladivoj – osobní fond, inv. č. 349

2. Prameny vydané

TOMEK, Václav Vladivoj - *Paměti z mého života..* Díl 1. / . W. W. Tomek. W Praze: W kommissi u Františka Řiwnáče, 1904. s. 501

TOMEK, Václav Vladivoj - *Paměti z mého života..* Díl 2. / . sepsal W. W. Tomek. W Praze: W kommissi u Františka Řiwnáče, 1905. s. 526

POKORNÁ, M., K. KOUDELKOVÁ a M. MALÁ, *Spoléhámť docela na zkušené přátelství Vaše...: vzájemná korespondence J. Jirečka a V. V. Tomka z let 1858-1862.* Praha: Academia, 2008. Paměť. ISBN 978-80-200-1614-0

2. Odborná literatura

BIENER von Bienenberg, K. J. 1780: *Geschichte der Stadt Königgrätz I.* Prag

BLÁHOVÁ, Ivana. *Vývoj muzejní správy v letech 1842–1892*, ČNM – H, 1968–1970, roč. 137–139, s. 39–49

BŘEZAN, Václav. *Život Wiléma z Rosenberka.* Praha, 1847. Spisy musejní

CARLO, Botta. *Storia D'Italia Continuata Da Quella Del Guicciardini Sino Al 1789.* 1835. Print

ČERNÝ, Jan Matouš, ed. *Museum království českého: Stručná zpráva historická i statická.* Praha: vlastním nákladem, 1884

EMLER, Josef. *Zpráva o přípravných pracích k stavbě nového domu musejního z mimořádné schůze dne 3. 1. 1885.* Časopis Musea království Českého. Praha: Matice česká, 1885, 59(1), s. 163-174. ISSN 1210-9746

EMLER, Josef. *Přednesení jednatele ve valném shromáždění společnosti Musea království Českého dne 5. 12. 1891.* Časopis Musea království Českého. Praha: Matice česká, 1891, 65(3), s. [349]. ISSN 1210-9746

- FRIČ, Coelestin Liposlav. *První rektor české university v Praze Wácslaw Wladivoj Tomek: Nástin jeho života i práce vědecké: s podobiznou*. Praha: Hynek, 1882
- GOLL, Jaroslav, Václav Vladivoj Tomek. Jaroslav Goll. In: *Český časopis historický* / Praha: Historický klub 11, č. 3 (1905), s. 261-267
- HANUŠ, Josef. *Národní museum a naše obrození: k stoletému jubileu založení musea*. Kniha 2. Praha: Národní museum, 1923
- CHALUPA, Aleš – Běličová, Milena - Čechura, Jaroslav - Ryantová, Marie, *Průvodce po fondech a sbírkách Archivu Národního muzea*. [Zprac.]: Chalupa, Aleš - Běličová, Milena - Čechura, Jaroslav. [Red.] - Ryantová, Marie. Praha: Archiv Národního muzea, 1998. s. 362
- IVANOV, Miroslav. *Tajemství RKZ*. Praha: Mladá fronta, 1969. Kolumbus
- JEŘÁBEK, Dušan, *Václav Vladivoj Tomek a Karel Havlíček v letech bachovské reakce*. Jeřábek, Dušan. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1979. s. 101
- JIREČEK, Josef a JIREČEK, Hermenegild. *Soud Libušin a Rukopis královský. I-II. Světozor*. Vídeň, 1. 12. 1858, 2. 12. 1858, (23, 24), 177–182, 185–189
- JIROUŠEK, Bohumil – Historické myšlení Wácslawa Wladiwoje Tomka. Bohumil Jiroušek. In: *Jaroslav Goll a jeho žáci / České Budějovice – Pelhřimov: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Historický ústav – Nová tiskárna Pelhřimov*, 2005 s. 151-163
- KALOUSEK, J., *V. V. Tomek, Slovo k osmdesátým narozeninám jeho*, Osvěta 28, 1898, s. 486-490
- KLÁCEL, František Matouš. *Dobrowěda*. W Praze: Nákladem Českého museum, 1847. Malá encyklopedie nauk
- KOP, František, *Národní museum památník našeho kulturního obrození*. Praha: Družstvo Vlast, 1941, s. 181
- NEBESKÝ, Václav Bolemír, *Dějiny Musea království českého*. Praha: Museum království českého 1869, s. 209
- NEBESKÝ, V. *Zpráva o paleografickém vyšetřování rukopisu Písňe milostné krále Václava*. ČČM. 1858, XXXII (2), 136–137
- NOVOTNÝ, Václav: Václav Vladivoj Tomek. *K osmdesátým narozeninám*, ČČH 4, 1898, s. 145-161

NOVOTNÝ, Václav – VOJTÍŠEK, Václav, V. V. Tomek (1818-1918). Na památku jeho stých narozenin, Praha 1918

MERHOUT, Cyril a Bohumil NĚMEC. *Národní čítanka*. Praha: Kočí, 1918. Umělecké snahy (B. Kočí)

MÜLLER, Johannes von. *Der Geschichten schweizerischer Eidgenossenschaft Sechster Theil. Von dem Aufblühen der ewigen Bünde.*, Stuttgart und Tübingen 1832

PAZDERSKÝ, Roman. *Historik Wácslaw Wladiwoj Tomek a české dějepisectví 19. století*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2020. Documenta Pragensia. Monographia. ISBN 978-80-86852-89-8

PALACKÝ, František. *Rukopis královédvorský*, in: PALACKÝ, František. *Spisy drobné III. Literární historie*. Praha, 1903, s. 557-569

PEKAŘ, Josef: *Památník na oslavu padesátiletého panovnického jubilea Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I.*, díl Vědecký a umělecký rozvoj v národě českém 1848–1898, svazek Dějepisectví, s. 27–36 (1898) KUTNAR, František; MAREK, Jaroslav. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: Od počátku národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-252-9

PELCL, František Martin. *Kurzgefaßte Geschichte der Böhmen, von den ältesten bis auf die neuesten Zeiten*. Erste Abtheilung. Zweyte vermehrte, verbesserte und fortgesetzte Auflage. Prag: mit Schriften der keiserl. königl. Normalschule, durch Joh. Adam Hagan, 1779

PELCL, František Martin. *Kurzgefaßte Geschichte der Böhmen, von den ältesten bis auf die neuesten Zeiten*. Erste Abtheilung. Zweyte vermehrte, verbesserte und fortgesetzte Auflage. Prag: mit Schriften der keiserl. königl. Normalschule, durch Joh. Adam Hagan, 1779

POSPÍŠILOVÁ, Jaroslava - V. V. Tomek a jeho rodné město. Jaroslava Pospíšilová. In: *W. W. Tomek, historie a politika (1818-1905): sborník příspěvků královéhradecké konference k 100. výročí úmrtí W.W. Tomka* / Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006 s. 147-153

PRESL, Jan Svatopluk. *Wšeobecný rostlinopis, čili popsání rostlin we všelikém ohledu užitečných a škodlivých*. Díl 1. Praha: Kronberger & Řivnáč, 1846. Spisy musejní. ISBN (Brož.)

ŘEZNÍK, Miloš, ed. *W.W. Tomek, historie a politika (1818-1905): sborník příspěvků královéhradecké konference k 100. výročí úmrtí W.W. Tomka*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. ISBN 80-7194-884-5

- ŘEZNÍK, Miloš – Revoluce 1848, Václav Vladivoj Tomek a Karel Havlíček: (dějinná událost a mezilidský vztah). Miloš Řezník. In: *Národní obrození a rok 1848 v evropském kontextu. Sborník příspěvků z mezioborového vědeckého sympozia, které v Litomyšli ve dnech 29.-30. května 1998 ... uspořádaly Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, město Litomyšl a Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli / Litomyšl: Město Litomyšl, 1998 s. 141-148*
- ŘEZNÍK, Miloš - W. W. Tomek jako pedagog. Miloš Řezník. In: *Jaroslav Goll a jeho žáci / České Budějovice – Pelhřimov: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Historický ústav – Nová tiskárna Pelhřimov, 2005 s. 131-149*
- ŘEZNÍČEK, Václav. *W. W. rytíř Tomek v Museu království Českého a v Matici České, ČČM 79, 1905, s. 481-482*
- SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti: příběh národního muzea*. Praha: Paseka, 2001. Fénix. ISBN 80-7185-399-2
- SMETANA, Josef František. *Všeobecný dějepis občanský*. Praha, 1908
- SPÁČIL, Jindřich. *Kroměřížský sněm 1848-1849: kronika prvního ústavodárného shromáždění rakouských národů*. Kroměříž: Městský osvětový sbor v Kroměříži, 1933. s. 119
- TIEFTRUNK, Karel. *Dějiny Matice české*. V Praze: nákladem Matice české, 1881. Novočeská bibliothéka
- TOMÍČEK, Jan Slavomír. *Doba prvního člověčenstva aneb úplnější vyličení stavu prvního pokolení lidského*. W Praze: komisí Kronbergra, 1846. Novočeská bibliotéka. Č. VII.
- T-Tzschirner, *Ottův slovník naučný XXV*, Praha, Nakladatelství Paseka, 2002, 80-7185-439-5
- WOITSCHOVÁ, Klára – Časopis Národního muzea v letech 1827-2012. Klára Woitschová. Český lid: Etnologický časopis = Ethnological Journal Roč. 100, č. 1 (2013), s. 5-26
- ŽUPANIČ, Jan. *Der vergessene Ritter*. Prague Papers on the History of International Relations. 2005, roč. 9, s. 71-82
- ZAP, Karel Vladislav. *Wšeobecný zeměpis*. Praha, 1846

Citované práce a zprávy V. V. Tomka v Časopise Českého musea a Časopise Musea království Českého

- TOMEK, Václav Vladivoj. *Historická zpráva o sjezdu slovanském. Časopis českého museum.* Praha: Knihkupectví J. G. Calve, 1848, 22(1), s. 1–66. ISSN 0862-7282
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Přednesení jednatele ve valném shromáždění společnosti Musea království Českého dne 10. 6. 1866. Časopis Musea království Českého.* Praha: Matice česká, 1866, 40(1), s. 3. ISSN 1210-9746
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Vypravování o krále Jana českého dějích zahraničních. ČČM.* 1839, VIII (3), 288–321
- TOMEK, Václav Vladivoj. *O zachování starobylostí českoslovanských. ČČM.* 1843, XVII (2)
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Příběhy města a panství Děčínského. ČČM.* 1841, XV (2), 142–183
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Pražané za Jindřicha Korutanského. ČČM.* 1843, XVII (3), 375–394
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Výjimky z kroniky M. Vavřince z Březové přeložené do češtiny. ČČM.* 1843, XVII (4), 512–531
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Život M. Jana Paška z Wratu, primasa Pražského. ČČM.* 1844, XVIII (1), 17–53
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Výpisky z pamětí koleje jezuitské u sv. Klimenta v Praze. ČČM.* 1844, XVIII (2–4), 180–268, 399–411, 555–565
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Knihu Starého města Pražského od r. 1310. ČČM.* 1844, XVIII (4), 566–588
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Zpráva o domě doktora Fausta na Novém městě Pražském. ČČM.* 1845, XIX (1), 70–75
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Špatné kousky některých úředníků Pražských za krále Václava IV. ČČM.* 1845, XIX (1), 76–85
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Česká a německá národnost v Praze až do začátku 15 století. ČČM.* 1845, XIX (2), 213–244
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Zpráva o domě doktora Fausta na Novém městě Pražském. ČČM.* 1845, XIX (1), 70–75
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Stará svědectví o hradu Děvínu blíž Prahy. ČČM.* 1846, XX (6), 730–747
- TOMEK, Václav Vladivoj. *O počtu studentů v učení Pražském ve 14. stol. ČČM.* 1846, XX (2), 212–230
- TOMEK, Václav Vladivoj. *O počtu studentů akademie Karlovy v Praze v druhé polovici 16. stol. ČČM.* 1848, XXII (2), 172–199
- TOMEK, Václav Vladivoj. *O církevní správě strany pod obojí v Čechách od r. 1415 až 1622. ČČM.* 1848, XXII (4-5), 365–383, 441–468
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Historická zpráva o sjezdu slovanském. ČČM.* 1848, XXII (1), 1–66

- TOMEK, Václav Vladivoj. *Příběh o dobytí Prahy od knížete Oldřicha na Boleslavu Chrabrém r. 1004*. ČČM. 1849, XXIII (2), 21–44
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Okolí Pražské před založením Nového města (1348)*. ČČM. 1849, XXIII (2), 24–46
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Chování měšťanů Chebských v rozepři králů Jiřího a Vladislava s papežským dvorem a Matyášem králem uherským*. ČČM. 1849, XXIII (4), 74–102
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Který byl nejstarší kostel v Praze?* ČČM. 1850, XXIV (3), 351–363
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Snahy domu rakouského o nabytí koruny polské v 16 st.* ČČM. 1851, XXV (2-3), 102–122, 43–61
- TOMEK, Václav Vladivoj. *O panství rodu Slavnickova v Čechách*. ČČM. 1852, XXVI (1), 41–61
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Snahy domu rakouského o nabytí koruny polské v 16 st. II.* ČČM. 1853, XXVII (4), 744–748
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Spiknutí Jiřího z Lobkovic r. 1593*. ČČM. 1853, XXVII (2), 215–245
- TOMEK, Václav Vladivoj. *O synchronistické metodě při dějepise rakouském*. ČČM. 1854, XXVIII (3), 375–406
- TOMEK, Václav Vladivoj. *O nepokojích stavovských v zemích mocnářství rakouského za panování Rudolfa II a Matyáše (mezi lety 1594-1614)*. ČČM. 1854, XXVIII (2-4), 240–266, 319–346, 580–613
- TOMEK, Václav Vladivoj. *O nepokojích stavovských v zemích mocnářství rakouského za panování Rudolfa II a Matyáše (mezi lety 1594-1614) II.* ČČM. 1855, XXIX (2-3), 241–272, 384–410
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Něco o pomezí země české za nejstarších časů až do prostředka 13. st.* ČČM. 1855, XXIX (4), 461–475
- TOMEK, Václav Vladivoj. *O nepokojích stavovských v zemích mocnářství rakouského za panování Rudolfa II a Matyáše (mezi lety 1594-1614) III.* ČČM. 1856, XXX (2-4), 63–100, 18–53, 112–147
- TOMEK, Václav Vladivoj. *O právním poměru Čech k někdejší říši Německé*. ČČM. 1857, XXXI (3-4), 350–374, 484–516
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Národy rakouské v 6. a 7. st. po Kristu*. ČČM. 1857, XXXI (2), 201–226
- TOMEK, Václav Vladivoj. *O starém rozdělení Čech na Župy a pozdějším na kraje*. ČČM. 1858, XXXII (2-4), 222–252, 327–346, 475–500
- TOMEK, Václav Vladivoj. *O starém rozdělení Čech na Župy a pozdějším na kraje II.* ČČM. 1859, XXXIII (2), 167–197
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Svědectví o nalezení Libušina soudu*. ČČM. 1859, XXXIII (1), 28–57
- TOMEK, V. V., *Josef Kovář, důchodní Zelenohorský, nálezce Libušina soudu, Lumír, 10. 2. 1859*, IX (6), 135–137

Seznam příloh

PŘÍLOHA Č. 1: ukázka Tomkova rukopisu v Deníku 1835-1838 (zápis z března r. 1837). Foto: Michal Dokoupil.

PŘÍLOHA Č. 2: koncepty Tomkových zápisů jako sekretáře Matice (výboru musea, Štorchovi, K. Schwarzenbergovi, Ant. Markovi) z r. 1847. Foto: Michal Dokoupil.

PŘÍLOHA Č. 3: seznam členů MKČ a MČ, kteří mohou být členy širšího sboru Matice. Podpisy přihlášených k širšímu sboru (Hattala, Patera, Durdík, Tomek a další). Foto: Michal Dokoupil.

PŘÍLOHA Č. 4: ukázka korespondence Tomka s J. Jirečkem. Dopis Tomkovi od Josefa Jirečka z 24. června 1850, oznámení o založení českých novin ve Vídni s názvem Vídeňský deník. Foto: Michal Dokoupil.

PŘÍLOHA Č. 5: ukázka Tomkova rukopisu v Deníku z let 1868-1881 (zápis z června 1868). Foto: Michal Dokoupil.

PŘÍLOHA Č. 6: poděkování správního výboru musea Tomkovi za dlouholetou činnost jako jednatele z r. 1877. Foto: Michal Dokoupil.

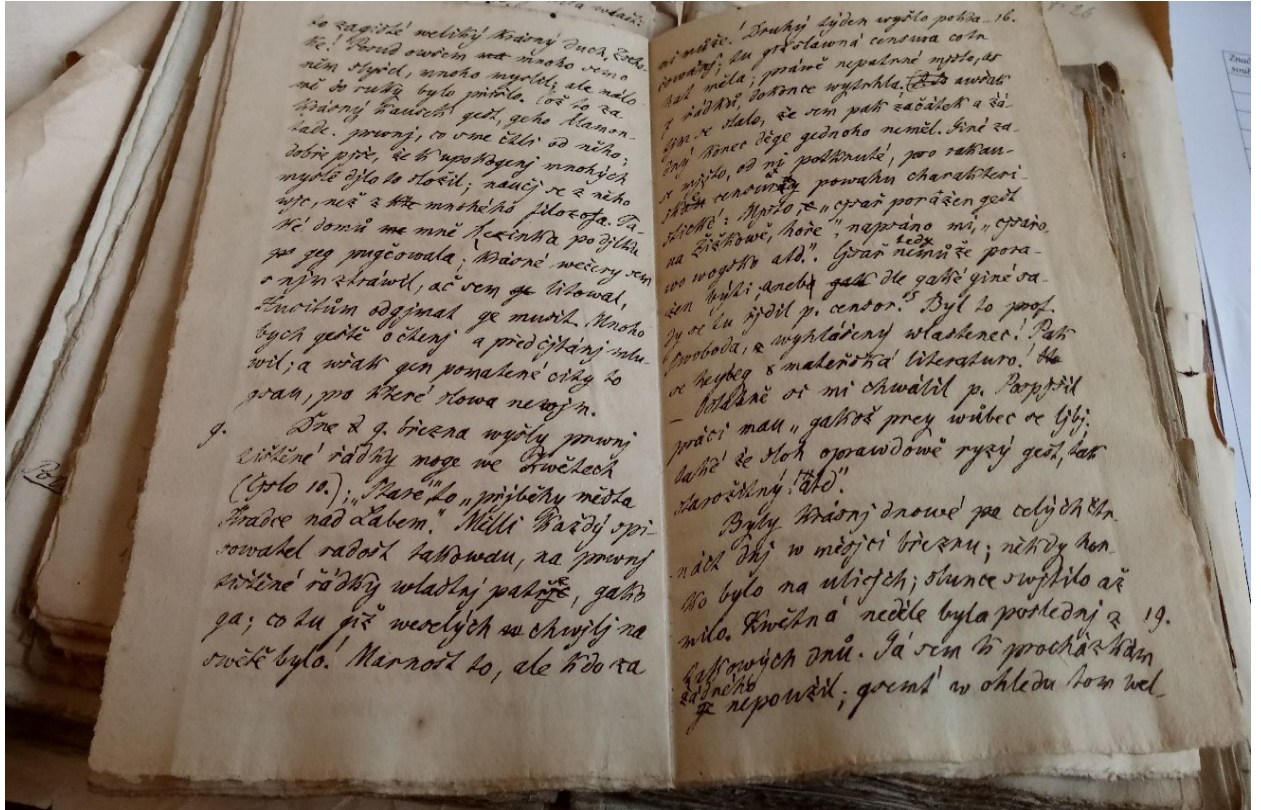
PŘÍLOHA Č. 7: oznámení správního výboru Tomkovi, že byl zvolen zástupcem kurátora Matice české z r. 1879. Foto: Michal Dokoupil.

PŘÍLOHA Č. 8: pozvánka do Sboru muzejního pro řeč a literaturu českou na čtvrtek 11. července 1889. Foto: Michal Dokoupil.

Přílohy

Příloha č. 1

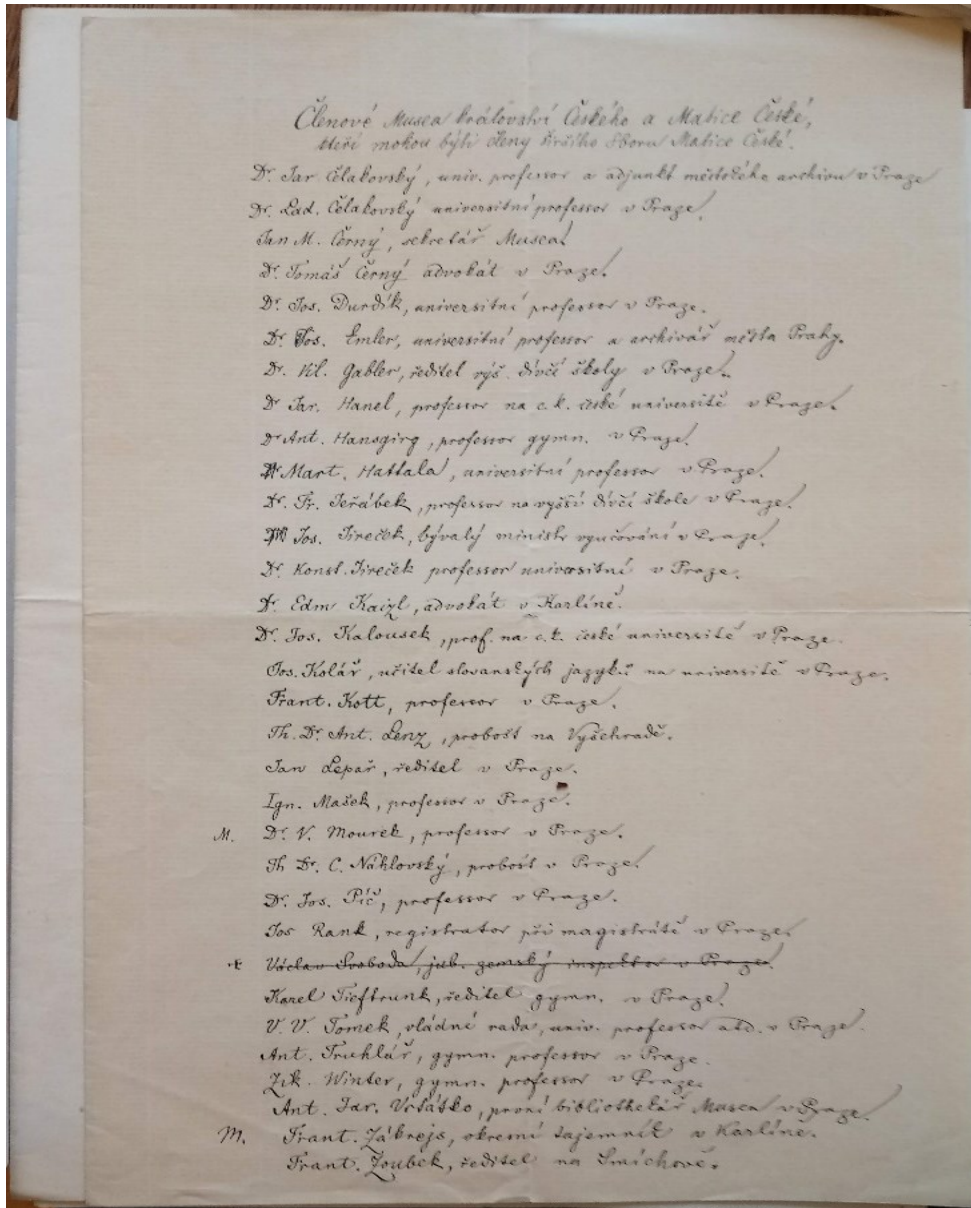
43

353

³⁵³ ANM Praha, fond Wacław Wławiwoj Tomek, kart. 19, inv. č. 971: Tomkův deník 1835-1838, záznam z 9. března 1837.

Příloha č. 3

355

³⁵⁵ ANM Praha, fond Wacław Władiwoj Tomek, kart. 34, inv. č. 1165/5: Seznam členů MKČ a MČ, kteří mohou být členy širšího sboru Matice. Podpisy přihlášených k širšímu sboru (Hattala, Patera, Durdík, Tomek a další).

Příloha č. 4

náruživosti a má pořádek ještě plná kol-
legia. U Šafářiků jsem zdraví, matka
ještě letos ani nestonala, vžil jsem svi-
mi a u nich několik velmi příjemných
dní. U náboženských věcech se kvasí
jaksi tíseň. Thilo agituje pro kaffel
u Karlíně. O přebípacích není ještě
pravda, co se po světě roztrásuje.
A nyní od Vienna.
O čem jsem Vám byl se zmínil, jest
záložní českých novin ve Vídni pod
názevem: Wienský denník. Budou
vycházet fusím asi od polovice července
nebo o den dříve denně ve formátu
"Pakroku" anebo-li Nar. Novin od
r. 1848. Redaktor odpovědný jest Wolka
ředitel pak Beck, Leopold Neumann,
Helfert a já. Podniknutí to záložno je

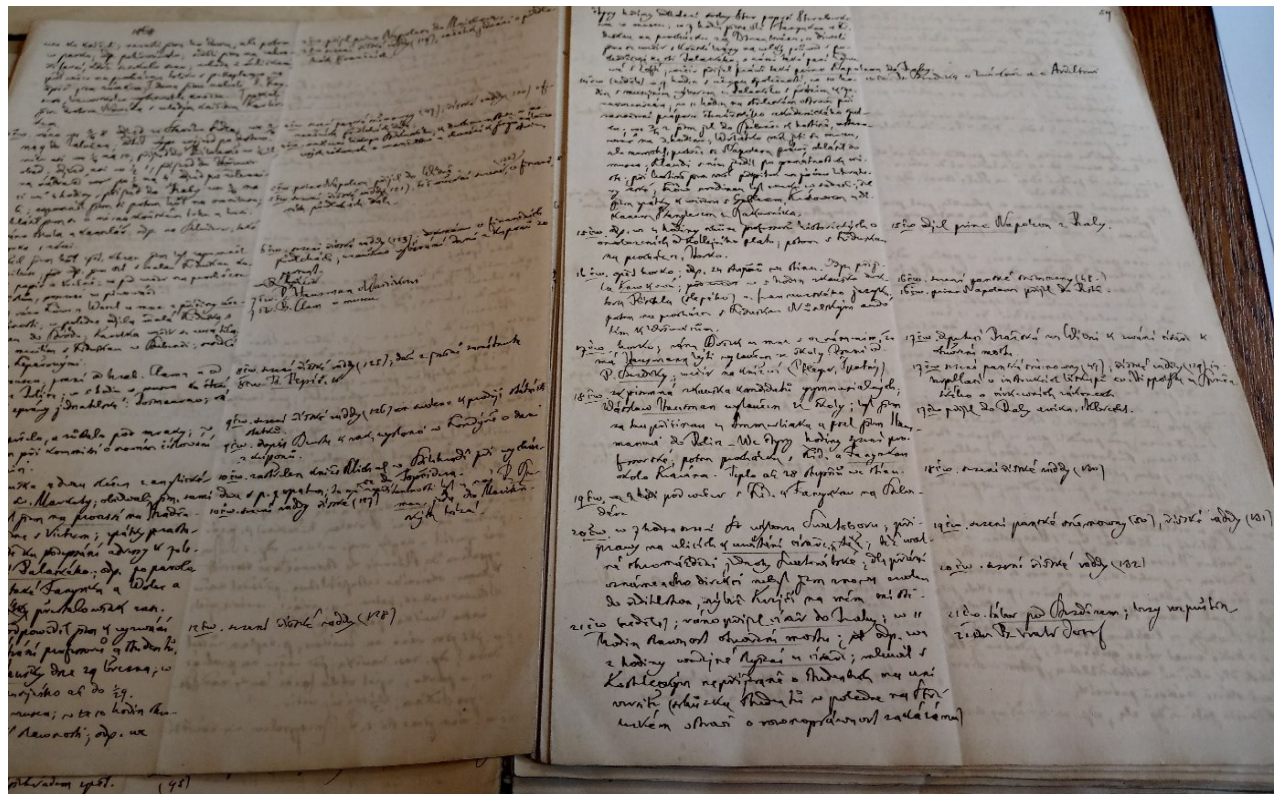
183

356

³⁵⁶ LA PNP Praha, fond Josef Jireček, korespondence přijatá: W. W. Tomek. Jirečkův dopis Tomkovi z 24. června 1850.

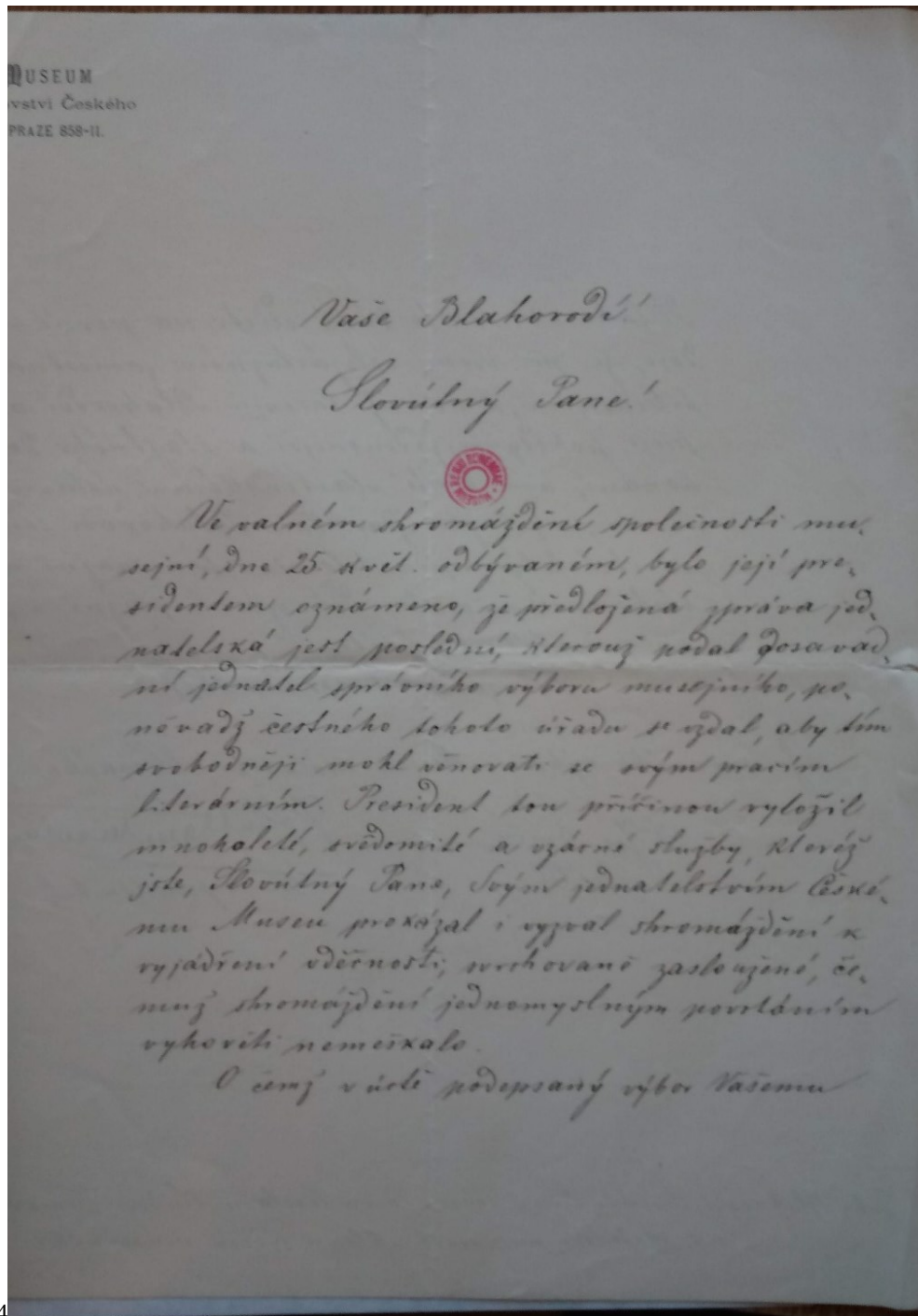
Příloha č. 5

298

357

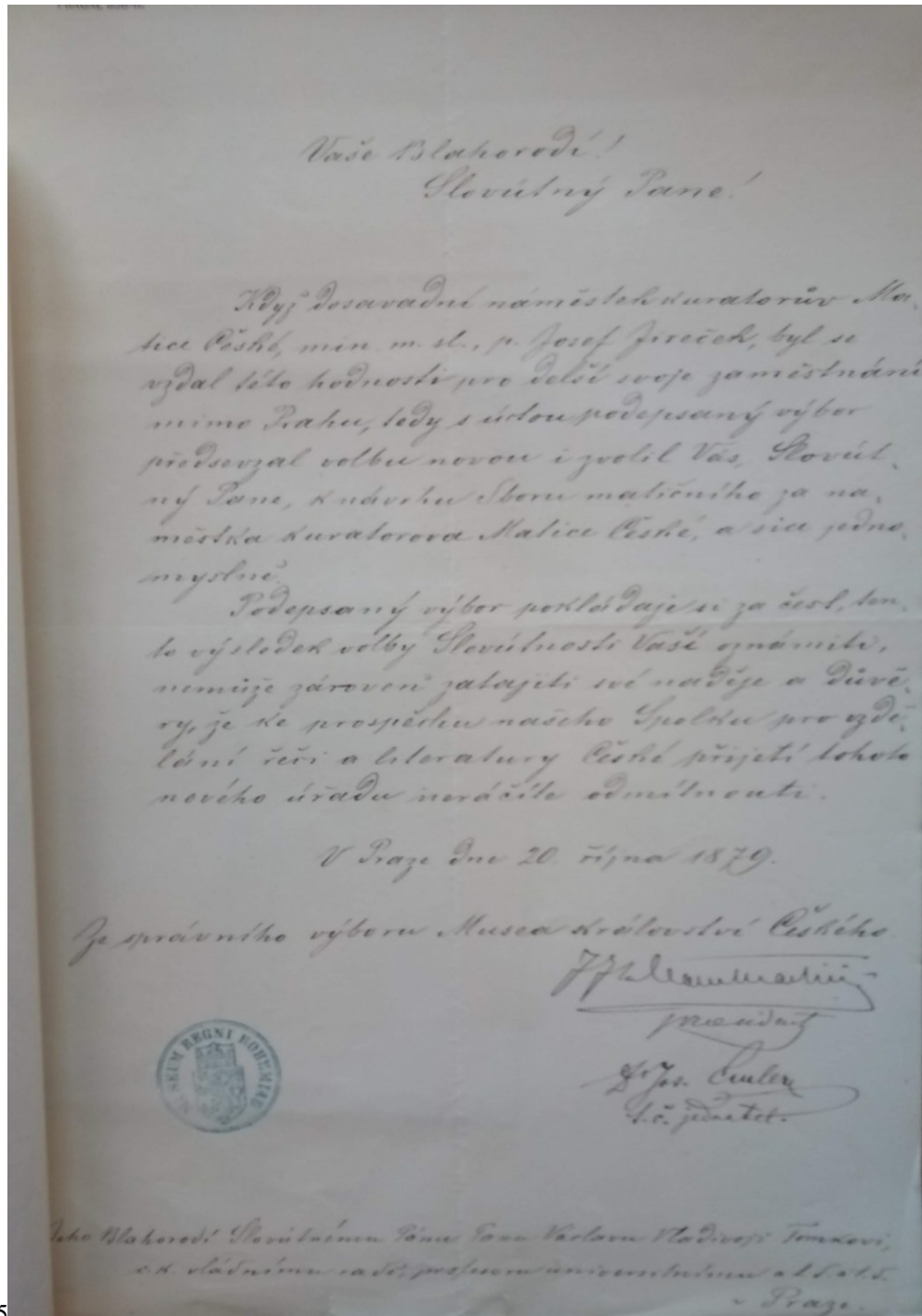
357 ANM Praha, fond Wacław Wławiwoj Tomek, kart. 19, inv. č. 972: Tomkův deník 1868-1888, záznam z 14. června 1868.

304

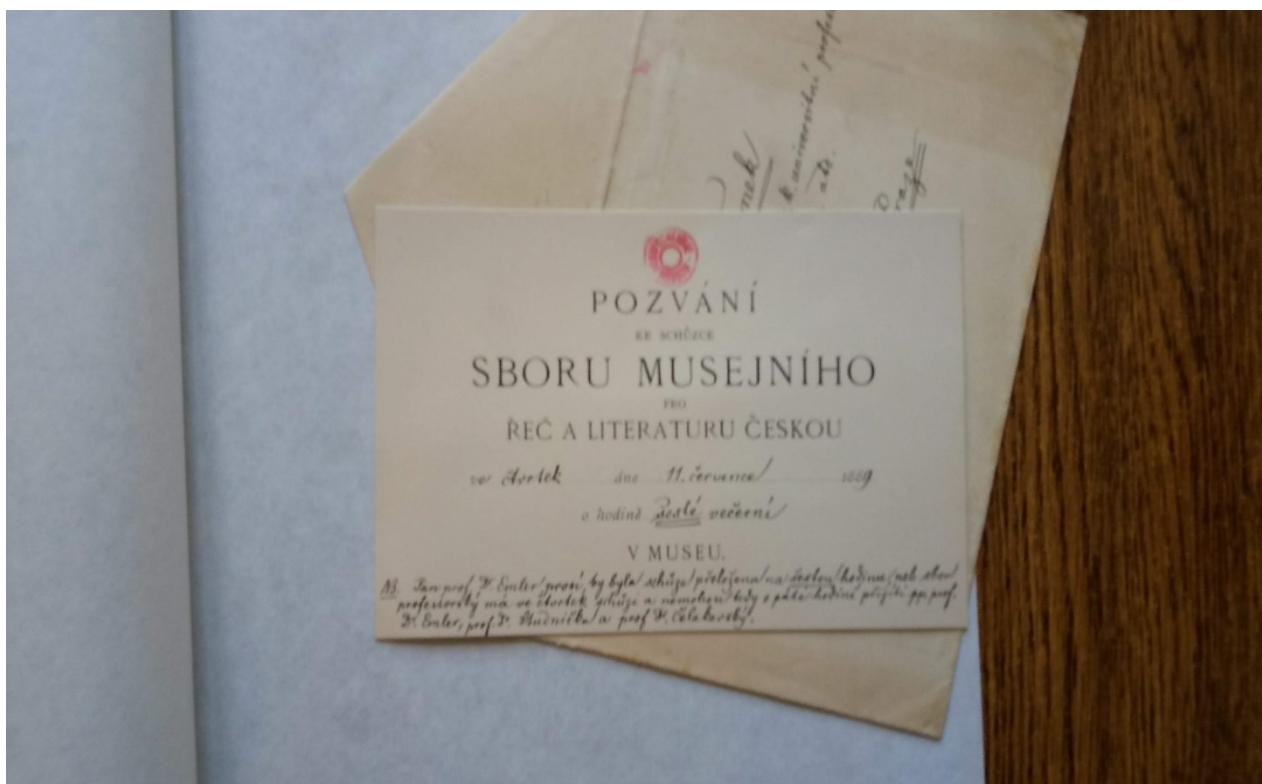
358

³⁵⁸ ANM Praha, fond Wacław Władiwoj Tomek, kart. 34, inv. č. 1166: Poděkování správního výboru musea Tomkovi za dlouholetou činnost jako jednatele z r. 1877.

³⁵⁹ ANM Praha, fond Wacław Władiwoj Tomek, kart. 34, inv. č. 1168: Oznámení správního výboru Tomkovi, že byl zvolen zástupcem kurátora Matice z r. 1879.

Příloha č. 8

360

³⁶⁰ ANM Praha, fond Wacław Władiwoj Tomek, kart. 34, inv. č. 1171. Pozvánka do Sboru muzejního pro řeč a literaturu českou na čtvrtek 11. července 1889.